

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI PROGRAMI

**TÜRKİYE'DE 2005-2017 YILLARI ARASINDA İZLENEN EĞİTİM
POLİTİKALARININ İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMLARINA YANSIMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mahmut KARATAY

Ankara, Temmuz, 2017

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI PROGRAMI

**TÜRKİYE'DE 2005-2017 YILLARI ARASINDA İZLENEN EĞİTİM
POLİTİKALARININ İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMLARINA YANSIMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mahmut KARATAY

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Tarık SOYDAN

Ankara, Temmuz, 2017

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne

Mahmut KARATAY'ın hazırladığı "T¼rkiye'de 2005-2017 Yılları Arasında İzlenen Eğitim Politikalarının İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarına Yansımalarının Değerlendirilmesi" başlıklı bu çalışma, j¼rimiz tarafından Eğitim Yönetimi Ve Politikası Anabilim Dalı / Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programı'nda Yüksek Lisans Tezi Olarak Kabul Edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY

Üye: Yrd. Doç. Dr. Tarık SOYDAN (Danışman)

Üye: Doç. Dr. Sabit MENTEŞE

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından ...../...../20..... tarihinde uygun gör¼lm¼ř ve Enstitü Yönetim Kurulunca ...../...../20..... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail GÜVEN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

ETİK BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Mahmut KARATAY

ÖNSÖZ

Bu araştırma, Türkiye’de 2005-2017 yılları arasında izlenen eğitim politikalarının İlkokul Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarına yansımalarının değerlendirilmesi amacıyla yönelik olarak yapılmıştır.

Araştırma raporu beş bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde; problem durumu tartışılmış, araştırmanın amacı, alt amaçları, önemi ve sınırlılıkları belirlenerek araştırmada kullanılan bazı kavramların tanımları verilmektedir. İkinci bölümde kavramsal çerçeve ve ilgili literatür; üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi aktarılmaktadır. Dördüncü bölümde araştırmanın bulguları aktararak yorumlanmış; son olarak beşinci bölümde ise sonuç ve önerilere bulunmaktadır. Araştırmada elde edilecek sonuçların bir sonraki programın düzenlenmesine ve geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmanın tüm aşamasında görüş ve yardımlarını esirgemeyen ve okumaları ve eleştirileriyle çalışmaya yön veren, akademik gelişmemde, büyük emeği olan değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Tarık SOYDAN’ a çok teşekkür ederim.

Yine ders döneminde akademik bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım değerli hocalarım Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY, Prof. Dr. Kasım KARAKÜTÜK’ e, tezin Eğitim Programıyla ilgili bölümlerinde okumaları ve önerileriyle desteğini sunan Yrd. Doç. Dr. Demet DEMİRALP’ e ve kamu politikaları alanında desteğini esirgemeyen Doç Dr. Sabit MENTEŞE’ ye teşekkürlerimi sunarım.

Tezin oluşumu ve yazım aşamalarında fikirleri ile ön açıcı olan sevgili eşim Doç. Dr. Gülnaz KARATAY’ a sevgisi ve moral desteğiyle her zaman yanımda olan oğlum Baray KARATAY’ a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mahmut KARATAY

ÖZET

TÜRKİYE’DE 2005-2017 YILLARI ARASINDA İZLENEN EĞİTİM POLİTİKALARININ İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINA YANSIMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

KARATAY, Mahmut

Yüksek Lisans, Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Tarık SOYDAN

Temmuz, 2017, xiii + 111 sayfa

Ailede başlayıp okul çağında devam eden bir süreç olan eğitimden istenen getirilerin elde edilmesi ve bu getirilerin kalıcılığının sağlayabilmesi için eğitim programların düzenlenmesi ve gerektiğinde güncellenmesi çok önemlidir. Okul sistemi içinde öğrencinin hayata dair ilk bilgileri aldığı, istenen yönde değer ve tutumlar kazandığı, Hayat Bilgisi dersi, gelecek nesillerin sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi açısından önemli bir derstir.

Bu araştırmada, Türkiye’de 2005-2017 yılları arasında izlenen eğitim politikalarının İlkokul Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarına yansımalarının analiz edilmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi tekniklerinden doküman incelemesi ve politika analizi teknikleri kullanılmıştır. Bu açıdan, öncelikle literatüre dayalı olarak bir analiz çerçevesi oluşturulmuş, daha sonra Milli Eğitim Şuralarında alınan tavsiye kararlarının Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Hükümet Programlarında yer bulan eğitim yaklaşımı ve politikalarının, 2005, 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarına yansımaları analiz edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma, zaman kesiti olarak, 2005-2017 yılları arasıyla ve bağlam olarak, 2005, 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları ile bu programlar öncesi yayınlanan, Milli Eğitim Şuralarında alınan kararlar, Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Hükümet Programları ile sınırlıdır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara dayalı olarak elde edilen sonuçlar üzerinden, ülkemizde eğitim politikalarının oluşturulmasının siyasi müdahalelere açık bir alan olduğu, bundan dolayı, adeta yap-boz tahtasına dönen eğitim sistemimizde süreklilik sağlanamadığı söylenebilir. Sık sık program değişikliğine gidilmesi, eğitim sistemimizin önemli sorunlarından biri olarak dile getirilebilir.

Araştırmanın sonuçları daha spesifik olarak ele alındığında, Milli Eğitim Şuraları, Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Hükümet Programlarında yer bulan politik yaklaşımların, öğretim programlarında yer alan ilkelere, amaçlara, vizyona, kişisel niteliklere, öğrencilere kazandırılacak becerilere ve değerlere yansımalarının oldukça fazla olduğu görülmüştür. Öğretim programlarının, alınan kararlarla uyumlu bir biçimde öğrenci merkezli eğitimi ve öğrenmeyi önemseyen, öğrencilerin bilgi teknoloji kullanma becerilerinin ve öz yönetim becerilerinin artırılmasına ağırlık veren, çocukların değer eğitiminin özellikle ‘milli ve manevi’ değerlerinin geliştirilmesine ilişkin vurguların yoğunlukta olduğu bir yaklaşımla hazırlandığı görülmektedir. Ayrıca, Milli Eğitim Şuraları, Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Hükümet Programlarında yer bulan politik yaklaşımlara bakıldığında, 2000’li yıllardan itibaren Atatürkçülük ve Cumhuriyet ile ilgili değini ve vurguların giderek azalmasına paralel olarak, öğretim programlarında yer alma durumlarının da zayıfladığı görülmektedir.

Eğitim programları belirlenirken eğitimle ilgili tüm tarafların görüş ve önerileri dikkate alınmalı, toplumun ve bireylerin ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Programların, eğitimin temel bileşenlerinden bağımsız olarak planlanması, eğitsel amaçlara ulaşılmasının önünde bir engeldir; ancak sistematik olarak bir bütün halinde geliştirilen programlar, amacına ulaşabilir. Bir başka açıdan, programların, bilimsel, demokratik ve evrensel standartlara göre yapılması büyük önem taşımaktadır. Programların geliştirilme ve yenilenme süreçlerinde üniversitelerin, eğitim örgütlerinin ve diğer toplumsal kesimlerin düşünceleri alınmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, Politika, Eğitim Politikası, Hayat Bilgisi Dersi, Öğretim Programları

ABSTRACT**EVALUATION THE REFLECTION OF THE EDUCATION POLICIES APPLIED
BETWEEN 2005-2017 ON THE CURRICULUM OF PRIMARY SCHOOL SOCIAL
STUDIES IN TURKEY****KARATAY, Mahmut**

Master, Department of Educational Administration and Policy

Thesis Advisor: Asst. Prof. Tarık SOYDAN

July, 2017, xiii + 111 pages

It is very important to arrange the education programs and update them if necessary so that the benefits obtained from education, which is a process that starts in the family and continues in the school age, can be achieved. Within the school system, the Social Studies, in which the student acquires the first information on life and attains values and attitudes in the desired direction, is an important course for educating future generations in a healthy manner.

In this research, it was aimed to analyze and evaluate the reflection of the education policies applied in Turkey between 2005-2017 on the curriculum of primary school Social Studies. Document analysis and policy analysis techniques were used in qualitative research method techniques. In this respect, an analysis framework was first created based on the literature and then it was tried to analyze the reflections of the recommendations of the National Education Advisory Board, the educational approaches and policies of the Five-Year Development Plans and Government Programs to the Education Programs of Social Studies at years of 2005, 2015 and 2017.

The research was carried out in time intervals, between 2005 and 2017 and in context, with the Decisions on the 2005, 2015, 2017 Social Studies Curriculum and the National Education Advisory Board published before these programs, Government Programs.

Based on the findings obtained within the scope of the research, it can be said that the formation of education policies in Turkey is an open area for political interventions and therefore, the continuity of Turkish education system, which is almost returned to the jigsaw puzzle, has not been achieved. Frequent changes to the program can be expressed as one of the major problems of Turkish education system.

When the results of the research are handled more specifically, it is seen that the political approaches found in the National Education Advisory Board, Five-Year Development Plans and Government Programs reflect a lot of the principles, goals, vision, personal qualities, skills and values that students will have in the curricula. It was observed that the teaching programs accorded with the taken decisions in that; students have an emphasis on the development of values and especially 'national and spiritual values' of value education, student-centered education and learning, use of information technology skills and self-management skills by students. Moreover, considering the political approaches in the National Education Advisory Board, Five-Year Development Plans and Government Programs, it is seen that since the 2000s, the position of participation in curriculums has weakened in parallel with the decreasing importance and emphasis on Atatürkism and the Republic.

When deciding education programs, the opinions and recommendations of all parties concerned about education and the needs of the society and the individual should be taken into account. Planning programs independently of the basic components of education is a barrier to reach educational goals. However, through the programs that are systematically developed within a whole can reach educational goal. On the other hand, it is very important that programs are carried out in accordance with scientific, democratic and universal standards. During the development and renewal of programs, the views of universities, educational organizations and other social sectors should be taken into consideration.

Key words: Education, Policy, Education Policy, Social Studies, Teaching Programs

İÇİNDEKİLER

ONAY	ii
ETİK BİLDİRİM.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xii
KISALTMALAR	xiii
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	9
1.3. Önem.....	10
1.4. Sınırlılıklar.....	10
1.5. Tanımlar.....	11
BÖLÜM II.....	12
2. ALAN YAZIN.....	12
2.1. Kavramsal Çerçeve	12
2.1.1. Eğitim.....	12
2.1.2. Politika	13
2.1.3. Eğitim Politikası.....	13
2.1.4. Hayat Bilgisi Dersi.....	15
2.1.5. Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları.....	17
2.2. İlgili Araştırmalar	25

BÖLÜM III	28
3. YÖNTEM	28
3.1. Araştırma Modeli	28
3.2. Verilerin Toplanması	28
3.3. Verilerin Çözümlemesi	29
 BÖLÜM IV.....	 30
4. BULGULAR VE YORUM	30
4.1. On altıncı Milli Eğitim Şurası, Sekizinci Kalkınma Planı ve Hükümet Programlarının (58. ve 59.), 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programına Yansımaları .	31
4.1.1.On altıncı Millî Eğitim Şûrası Kararları (13- 17 Kasım 1999).....	31
4.1.2.Sekizinci Kalkınma Planı (2001 – 2005)	32
4.1.3. Elli sekizinci Hükümet Programında Eğitim	33
4.1.4. Elli dokuzuncu Hükümet Programında Eğitim	34
4.1.5. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programına Yansımaları	35
4.2. Milli Eğitim Şuraları(XVII., XVIII. ve XIX.), Dokuzuncu Kalkınma Planı ve Hükümet Programlarının(60., 61. ve 62.) 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programına Yansımalar	45
4.2.1. On Yedinci Millî Eğitim Şûrası Kararları (13- 17 Kasım 2006)	45
4.2.2. On Sekizinci Millî Eğitim Şûrası Kararları (1-5 Kasım 2010)	47
4.2.3. On Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası Kararları (2-5 Aralık 2014).....	50
4.2.4. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 – 2013).....	51
4.2.5. Altmışıncı Hükümet Programında Eğitim	51
4.2.6. Altmış birinci Hükümet Programında Eğitim	52
4.2.7. Altmış ikinci Hükümet Programında Eğitim	52
4.2.8. 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programına Yansımaları	53
4.3. Onuncu Kalkınma Planı ve Hükümet Programlarının(64. ve 65.) 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına Yansımaları	61
4.3.1. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)	61
4.3.2. Altmış Dördüncü Hükümet Programında Eğitim	62
4.3.3. Altmış Beşinci Hükümet Programında Eğitim	63
4.3.4. 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına Yansımaları	64

BÖLÜM V	72
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	72
5.1. Sonuç	72
5.2. Öneriler	81
KAYNAKÇA.....	83
EKLER	91
Ek. 1. 2005 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (MEB, 2005)	92
Ek.2. 2015 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (MEB, 2015)	104
Ek.3. 2017 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (MEB, 2017)	108
ÖZGEÇMİŞ	111

TABLOLAR DİZİNİ

1. XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının, 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki İlkelerle Yansımaları	36
2. XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının, 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Vizyona Yansımaları	37
3. XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının, 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Öğrencilere Kazandırılacak Kişisel Niteliklere Yansımaları	39
4. XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının, 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Öğrencilere Kazandırılacak Becerilere Yansımaları	43
5. XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şuraları, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet Programlarının, 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Amaçlara Yansımaları	54
6. XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şuraları, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet Programlarının, 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Becerilere Yansımaları	57
7. XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şuraları, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet Programlarının, 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Değerlere Yansımaları	60
8. X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet Programlarının, 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndaki Genel Amaçlara Yansımaları	65
9. X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet programlarının, 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndaki Becerilere Yansımaları	67
10. X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet programlarının, 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Değerlere Yansımaları	69
11. Atatürkçülük Konularının 2005, 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Yer Alma Durumu	70

KISALTMALAR

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

MEŞ: Milli Eğitim Şurası

BYKP: Beş Yıllık Kalkınma Planı

HP: Hükümet Programlarının

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, amaçlarına, alt amaçlarına, önemine, sınırlılıklarına ve tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem

Geçmişten bu yana, toplumun bireylerine istenen bilgilerin aktarılmasını ve onlarda ‘ideal davranışlar’ oluşturulmasını amaçlayan eğitim, devletler tarafından resmi ideolojilerini yeni nesillere benimsetme aracı olarak değerlendirilmiş, aynı zamanda istihdamın artırılması ve ulusal rekabet gücünün yükseltilerek kalkınmanın sağlanması açısından da önemli görülmüştür. Bu bağlamda eğitim sistemleri, hep siyasi müdahalelere açık bir alan olmuştur. Ülkemizde de iktidarlar geçmişten günümüze kadar, eğitim politikalarını kendi ideolojik düşünceleri doğrultusunda belirlemeye yönelmişler ve eğitim politikalarının oluşturulması hiçbir zaman partiler üstü bir nitelik taşımamıştır. Bu durum, yap-boz tahtasına dönen eğitim sistemimizde süreklilik sağlanamamasına ve büyük bir kaynak israfına neden olmuştur.

Cumhuriyet Dönemi’nden günümüze kadar, 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005, 2009, 2015 ve 2017 yıllarında toplam dokuz tane Hayat Bilgisi müfredatı/programı hazırlanmıştır. Yaklaşık seksen yılda beş öğretim programı yapılmasına rağmen Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)’ nin on beş yıllık iktidarında dört öğretim programının yapılması, eğitim politikalarının tekrar değerlendirilmesini gerektirmektedir. Öğretim programlarında sık sık yapılan değişiklikler önemli sorunları da beraberinde getirmiştir. İktidarlara göre sürekli sistem değişikliğine gidilen bir ülkede, eğitim hedeflerinin gerçekleştirilmesi ve standartlaştırılması mümkün olamamaktadır. Her ne kadar sayısal olarak belli hedeflere ulaşılsa da, niteliksel olarak hedeflere ulaşamamak ve gelişmiş toplumların gerisinde kalmakla sonuçlanmaktadır. Yapılacak yeni programların hem önceki programların devamı niteliğinde olması hem de toplumsal gelişmelere ve ilerlemelere göre birtakım yenilikler içermesi sürekliliğin

sağlanması bakımından önemlidir. Tüm bu nedenlerle, Türkiye’de öğretim programları yapılırken politik kararların etkilerinin belirlenmesine ve eğitim sisteminin evrensel ölçütlerde standartlaştırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Devlet ve siyasal kurumlar ile eğitim kurumları arasındaki ilişkiler günümüzde tartışılan konular arasındadır. Eğitim hizmetlerinin planlanması ve yönetimi ülkelerin yönetim biçimlerine ve siyasal sistemlerine göre farklılaşmaktadır. Her ülke ve siyasal sistem, yeni yetişen kuşaklara kendi değerlerini eğitim aracılığıyla kazandırmak ister. Siyasal sistemler kendilerine karşı olacak bireylerin yetiştirmesini istemezler. Bu durum ülkeleri eğitim hizmetlerini planlama ve denetlemeye sevk etmektedir. Bilimin ve eğitimin bir devlet politikası olarak ele alınması, devletlerin eğitim kurumları üzerinde doğrudan bir kontrol yetkisini de beraberinde getirmektedir. Devletler bu doğrultuda, eğitim ile ilgili temel politikaları, yasaları, planları ve programları düzenleyerek uygularlar. Ancak, bu denetim ve beklentiler doğrultusunda, ‘devlet için vatandaş yetiştirme arzusu’ mevcut siyasal sistemi eleştiren ve uygulamalarına karşı çıkan insan yetişmesini bütünüyle önleyemez. Çünkü günümüzde eğitimden beklenen aynı zamanda düşünen, eleştiren ve sorgulayan bireyler yetiştirmektir (Şişman, 2016, s.113).

Devletler, tek tip insan yetiştirme amacına yönelik olarak, eğitim aracılığıyla kendi ideolojik simgelerini/sembollerini, topluma yayarak, toplumu kendi kurgusuna göre yeniden şekillendirmek ve siyasal olarak sosyalleştirmek isterler. Bu doğrultuda, toplumun düşünce ve değer yargılarının bir pota içerisinde eriterek bütünleştirilmesini gerçekleştirmek için eğitimi bir araç olarak kullanarak, eğitimin tüm süreçlerinde kendi resmi ideolojilerini aktarmaya çalışırlar (Çetin, 2001). Devlet, varlığını sürdürmek ve varlığına olası tehlikeleri bertaraf etmek için çeşitli araçlardan faydalanır. Eğitim bu noktada devletin kendi ideolojisini bütün vatandaşlara aktarabilmesi için önemli bir ideolojik aygıt olarak kullanılır. Devlet, eğitim yoluyla kendi perspektifine uygun, birbirine benzer vatandaşlar yetiştirir. Eğitim aygıtından çıkan kişiler hem devletin itaatkar vatandaşı, hem de devletin benimsediği ekonomik üretim şeklinin işgücünü oluşturur (Althusser, 1994). Her toplumsal formasyon tipi kendisini sürekli kılmak için maddi ve ideolojik üretim araçlarına ihtiyaç duyar. Bu açıdan toplumsal bir kurum olan eğitim, ilk akla gelen araçlardandır. Kuşkusuz eğitim içinde bulunduğu toplumdaki mülkiyet, güç ve iktidar ilişkilerinden etkilenmektedir. Bu durum eğitimin sadece “muktedir öznelerce” belirlenen değil aynı zamanda toplumun farklı kesimlerinin de müdahil olduğu toplumsal bir kurum olduğunun göstergesidir (Soydan, 2006).

Modern devlet anlayışı, yeni bir ulus inşası, aidiyet biçimlerinin yenilenmesi, eğitim süreçlerinin tüm ülkede merkezileştirilmesi ve birleştirilmesi gibi konularını da beraberinde getirmiştir. Ulus-devletler, etnik farklılıkları entegre etmek için, ulusçuluğu araç olarak kullanmaya başlamışlardır. Eğitim kurumları, bu görevi üstlenmiş, egemen ideolojileri en etkili biçimde çocuklara aktarılma ve benimsetme görevini yerine getirmişlerdir. Bu anlamda eğitim ve ideoloji, birbirine eklemlenmiş ikili bir olgu olarak karşımızda durmaktadır (Parlak, 2005). Ulus-devlet açısından ideolojisinin bütün vatandaşlara yaygınlaştırılması hayati bir önem arz etmiştir. Modern devletlerin ortaya çıkmasında, devlete itaat etme ve toplumsal birliği sağlama noktasında dayanak oluşturan din olgusu geri plana itilerek, yerini ideolojilere bırakmaya başlamıştır. Diğer taraftan, devletler meşruiyetini sağlamak ve iktidarlarını sürdürebilmek için eğitimi tekeline alarak bir değer olmaya başlayan bilgiyi şekillendirmeyi ve sunmayı iktidar olmanın bir koşulu olarak görmeye başlamışlardır.

Modernleşme sürecini hızlı bir şekilde gerçekleştiren ve inkılaplarla süreci tamamlamak isteyen toplumlarda öğretim programları, bu inkılapları yapan elit tabakanın ideal hedeflerine uygun olarak oluşturulmak istenmesi kaçınılmazdır. Bu doğrultuda, öğretim programları belirlenirken, bilimsel gelişmeler ve toplumsal değişimler sonucu ortaya çıkan ihtiyaçların öncelikli olacağı kuşkusuzdur (Vatandaş, 2010). Eğitim ve politika arasındaki tüm bu somut ilişki ve etkileşimlerin bir sonucu olarak, toplumsal bir kurum olan okullar ortaya çıkmıştır. Okullar, geleceğin potansiyel yetişkinleri olan çocuk ve gençlerle yoğun bir iletişimde bulunma özelliği ile politik olarak yeni nesillerin şekillendirilmesinde stratejik bir araç olarak görülmüştür (Varış vd, 1991). Politika ve eğitim arasındaki ilişkiyi okulların işleyişinde gözlemlemek olanaklıdır. Okullar, bu ilişkinin kurumsallaşmasının sonucunda, belli amaçlar ve ilkeler doğrultusunda devletlerin istediği tipte insan yetiştirmeyi hedeflemektedir. Olması gereken ise, eğitim politikalarının, okullar aracılığıyla toplumsal eşitsizliklerin azaltılması amacıyla yönelik olarak yapılandırılmasıdır (Şaşmaz, 2013). Planlı ve programlı öğretim merkezleri olan okullar, aynı zamanda devletlerin toplum için öngördüğü ideolojinin öğrencilere aktarıldığı resmi kurum olma niteliği de taşımaktadır. Dolayısıyla eğitime yönelik amaçlar ve hedefler belirlenirken konu devlet ideolojisi olduğundan, eğitim politikaları siyasal içeriğe sahip olarak, iktidar partilerinin politikaları ağırlıklı olarak yansımaktadır. Devletlerin bu kurumlarda, hedefledikleri ideolojilerini bireye iki farklı yöntemle kazandırdıkları görülmektedir. Birincisi öğretim

programları aracılığıyla resmi ideolojinin bireylere kazandırılması, ikincisi, okulda resmi ideoloji doğrultusunda yazılı veya yazısız kuralların uygulanmasıdır. Diğer bir ifade ile devletin istediği “yurttaş tipi” ne örtük program aracılığıyla ulaşılmasıdır. Her iki durum da okulların, “ülkedeki siyasal yönetim biçimini ve problemlerini yansıtan kurumlar olarak” algılanasına neden olmaktadır (Dilek, 2002).

Türkiye’de eğitim kurumlarının işleyişine bakıldığında, bireylerin anayasal düzene bağlı vatandaşlar olarak yetiştirilmesinin amaçlandığı, bu amaçlara dönük olarak okullarda toplumsal değerleri ve milli ideolojiyi benimsemiş yurttaşların yetiştirilmesi beklentisine yönelik eğitimlerin verildiği görülmektedir. Eğitimin tüm aşamalarında, Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçlarında; “bireylerin Atatürk ilke ve inkılâplarına, Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirilmesi” açıkça ifade edilmektedir (Tezcan, 2011). Modern devletler, genellikle ilk kurulduklarında veya askeri müdahalelere maruz kaldıktan sonraki yeniden yapılanma dönemlerinde hükümetlerin eğitim politikalarını genellikle kültür politikalarına dayandırdıkları söylenebilir. Kişisel nitelikler, beceriler ve değerler eğitimi gibi kavramların daha fazla öne çıktığı bu tür eğitim politikalarında, asıl amaç, “makbul vatandaş” yetiştirerek bir kültürel yapı ortaya çıkarmaktır (Şaşmaz, 2013).

Siyasal iktidarların eğitsel açıdan müdahil olduğu ve yansımanın en belirgin şekilde görüldüğü alanlardan birinin de ders kitapları olduğu söylenebilir. Ders kitapları her siyasi gücün yasal gördüğü bilgi, değer ve ideolojinin aktarıldığı önemli üretim araçlarına dönüşebilmektedir. Bu durum, siyasal sistemlerin inandığı değerlerini, benimsediği dünya görüşünü, ya da parti felsefesini ders kitaplarında açıkça tanımlamaya çalışmalarına neden olabilmektedir. Ders kitaplarının içeriğine ilişkin kararların siyasi arenada belli zümrenin önceliğinde alınması, ders kitaplarını her yönüyle şekillendiren kamu kurum ve kuruluşlarının da siyasetin denetimi altına alınmasına yol açabilmektedir. Böylece iktidar gibi düşünmeyen grupların içerik olarak dikkate alınmayan fikirleri elenerek, denetleme sürecinde oluşturulan bu süzgece takılabilmektedir (İnal, 2004).

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte, ilk on beş yıl, toplumsal ve bireysel açıdan köklü değişiklikler getirmesiyle, eğitim tarihi açısından çok önemli olarak kabul edilmektedir. “Bu değişimler, devlet politikası olarak öngörülmüş ve

eğitim sistemi aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Eğitimin, Politik anlayışın bireylere aktarılması ve politik sistemin geliştirilmesi işlevini gerçekleştirdiği” bu dönemde, politika ve eğitim arasındaki etkili uygulamalar kurulan demokratik sistemin güçlenerek kökleşmesini sağlamıştır (Kıymet, 2008).

Cumhuriyetin ilk dönemleri toplumsal ve kültürel değişim sürecinin en hızlı yaşandığı dönem olmuştur, Bu dönemde, “tüm alanlarda kalkınmayı hedef alan, ulusal değerlere önem vererek, milli bilinç oluşturma yönünde Cumhuriyet’e, Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı, laik ve sosyal devlet anlayışı içinde insan hak ve özgürlüklerine inanan, kendine bu anlamda güven duyan, temelde Atatürk ilkelerini rehber edinen nesiller yetiştirme” hedefi eğitim her kademesinde öncelikli olarak hayata geçirilmek istenmiştir (Mızrak, 2010). Modernleşmenin önce insanların zihin dünyasında yapılacak değişiklikle gerçekleşeceğini (şimşek, 2012), düşünen Atatürk ve tek parti döneminde (1923–1946) uygulanan eğitim politikalarının esasını, millileştirme, toplumu birlik ve bütünlüğe yöneltme, ağdaşlaşma oluşturmuştur. Eğitime bu amaçlar doğrultusunda, etkin bir işlev verilmiştir (Bucak, 1993). Eğitim aracılığıyla gelecek nesillere milli kültür aktarılarak, toplumun ve ulusun devamlılığı da sağlanmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında iktidarlar, eğitimi aydınlanmanın altyapısı olarak görmüşlerdir. Bu dönemde eğitim politikaları Atatürk’n eğitim ilkeleri doğrultusunda şekillenmiştir. Uygulanan eğitim politikaları, eğitimi ulusal, bilimsel, laik, karma ve uygulamalı ilkelere dayandırmıştır (Adem, 2000). Cumhuriyetin kurucu kadroları eğitimin, devlet merkezli olmasının, siyasi, kültürel, sosyal ve ekonomik yapıyı dönüştürmedeki gücünü görmüşlerdir. Diğer ulusal devletlerde olduğu gibi, modern bir ulusal kimlik yaratma ve vatana bağlılığın sreklileştirilmesi için cumhuriyetçi kadrolar da, sistemli ve programlı bir şekilde eğitime yönelmişlerdir. Bu yönelim sonucunda, tek amaç, tek program ve tek dil anlayışına dayalı ulusal bir yönetim çatısı geliştirilmiştir. lke genelinde standartlaştırılmış bir okul sistemi aracılığıyla, Türk ulusal kimliği yaratma amacına yönelik olarak homojen bir kültür oluşturulmaya çalışılmıştır (şimşek, 2012). Türk Millî Eğitim Sisteminin ana omurgasını; Batılılaşma, Türk hümanizması ve milli kültür politikaları oluşturmuştur. Eğitim sistemi oluşturma aşamalarında nesiller birer deneme tahtasına çevrilmiştir. Nesiller, bir dönem belirli bir milli kültür ortamında yetişmiş, ileriki dönemlerde Greko-Latin kültürün etkisi altında kalmış, sonraki nesiller ise tüm bu etkilerle birlikte batılılaşmayı bir inanç sistemi olarak benimsemişlerdir (Süslü, 1995).

Türkiye'de öğretim programları üzerinde ilk kapsamlı düzenleme, 1924 yılında yapılmıştır. Bu düzenlemeler yapılırken, İkinci Heyet-i İlmiye' nin görüş ve önerileri dikkate alınmıştır. Bu öneriler doğrultusunda, öncelikle gerçekleştirilen değişiklik, Osmanlı İmparatorluğu dönemini anımsatan fikir ve düşünceler ders kitaplarından tümüyle çıkarılarak yerine Cumhuriyetin kurucu kadrolarının düşüncelerini yansıtan konuların alınması olmuştur. Ayrıca, eğitim politikalarında uygulamaya büyük bir önem verilerek derslerin günlük hayatta öğrencinin işine yaracak bilgi ve beceri kazanmasını sağlayacak biçimde olmasına özen gösterilmiştir. Programlar üzerinde yapılan düzenleme ve değişiklikler ileriki yıllarda da bu düşünceler doğrultusunda devam etmiştir (Vatandaş, 2010).

Cumhuriyetin otuzlu yıllarında, ulus devletinin, siyasi ve sosyal projesi “milli terbiye” adı altında aynışmaya yönelmiştir. Bu proje kapsamında, “yurttaşlar topluluğu” oluşturma eğitimin asıl hedefi olmuştur. 1936 tarihli İlkokul Programı'nda: “İlkokul, çocuklara milli kültürü aşlamak mecburiyetindedir. İlkokulun, içinde yetişen bütün vatandaşları aynı milli ülkülere, aynı milli gayelere bağlamak için lazım gelen bütün bilgiler, itiyatları, alâkaları, ülküleri, hizmet arzusunu en verimli şekilde kendilerine vermesi ve telkin etmesi en önemli ödevidir. Millet, hayatı ve istikbali için zaruri gördüğü bütün kıymetleri ve ülküleri vatandaşlarına aşlamayı her şeyden önce ilkokuldan bekler” ifadesi bunu en iyi şekilde yansıtmaktadır (Üstel, 2004).

Türkiye'de çok partili demokratik yaşama 1950'li yılların başında geçilmesiyle yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde kurulan hükümetler manevi değerlere önem vererek okullara din dersini koymuş, imam hatip okulları ile ilahiyat fakültelerini açmışlardır. Uygulamalı eğitimin en önemli örneklerinden biri olan “Köy Enstitüleri” siyasal çekişmeler ve popülist yaklaşımlar sonucu kapatılmıştır. Planlı dönemle birlikte 1960 ve 1980 yılları arasında Türkiye'de uygulanan eğitim politikaları adına en önemli göstergelerden birisi 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunuyla birlikte 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'dur. Bu kanunlardan biri olan Milli Eğitim Temel Kanunu, yürürlüğe girdiği 1973 yılından bugüne Türkiye'nin eğitim anayasası olarak varlığını sürdürmüştür. Kanun toplumun kimi kesimlerince, Kemalist dünya görüşünün eğitim sistemine yansıtıldığı, kimi gruplar tarafından ise milliyetçi-dinci eğitim ideolojisinin Türkiye Eğitim Sistemini şekillendirdiği iddiasıyla sürekli eleştirilmiştir (Özden, 2007).

1970’li yılların başında tartışılmaya başlanan, sekiz yıllık zorunlu ilköğretim uygulaması, 1973 yılında Milli Eğitim Temel Kanunu’yla yasallaşmıştır. Ancak 1997 yılına kadar geçen süre zarfında iktidar olan hükümetler, mali, fiziki insan gücü kaynaklarındaki yetersizlikler ve altyapı eksiklerini gerekçe göstererek sekiz yıllık zorunlu ilköğretim uygulamasına geçememişlerdir. Eğitim politikalarını belirleyen güçler arasında devam eden mücadelede son kararı 1997 yılında toplanan Milli Güvenlik Kurulu vermiştir. “28 Şubat” süreci olarak ifade edilen bu toplantıdan 5 ay gibi kısa bir süre sonra 55. Hükümet tarafından, ilköğretim okulları sekiz yıllık kesintisiz eğitimin yapıldığı öğretim kurumlarına dönüştürülmüştür (Özdem, 2007).

1980’li yıllarda, daha önce sorun çözücü bir aygıt olarak görülen devlet yapılanması yerini sosyal devletin yoğun bir şekilde eleştirilmeye başlanmasına bırakmıştır. Devletin sorun çözmekten çok kendisinin bizzat sorun üreten bir hale dönüştüğü vurgulanmaya başlamıştır. Bu durum “sosyal devlet” tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Türkiye’de de 1980 sonrası neoliberal ekonomik politikalarının etkisi altında kalan eğitim politikaları bu tartışmalar etrafında şekillenmeye başlamıştır. (Rosanvallon, 2004, 94).

Hökelekli (2010)’ ye göre eğitim toplumsal beklenti ve taleplere uygun hedefleri gerçekleştirmeye çalışır. Dolayısıyla, eğitim değerlerden bağımsız olarak düşünülemez. Bu açıdan, eğitimin hedeflerinden biri, toplumun ortak değerlerini gelecek nesillere aktarmak, değişen değerlerin yerine ise toplumun yapısına uygun yeni değerler koymaktır. Ayrıca, değerlerini davranış haline getiren bireyler yetiştirirken, tutum ve davranışlarımızın yerindeliğini, etkililiğini, güzelliğini belirlemeye hizmet edecek olan normlara ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Toplum kendi normları çerçevesinde dönüştürmeyi amaç edinen iktidarlardan, bu normların oluşturulmasında, çocuğun okula başladığı günden itibaren onun içinde bulunduğu topluma uyum sağlamasında, yaşadığı toplumun tarihi, kültürel ve sosyal yapısını tanımada; toplumsal yaşamın gerektirdiği davranışları kazanmasını sağlayan vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerinin verildiği Hayat Bilgisi dersinin rolünü yadsıması beklenemez. Günümüze kadar iktidara gelen hemen her hükümet kendi düşünce yapısı doğrultusunda hayat bilgisi dersini yapılandırmaya çalışmıştır. Hükümetler eğitim politikalarını, büyük ölçüde öğretim programları yoluyla gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda bu programlar, insan davranışlarını sosyal, kültürel, ekonomik ve politik düzlemde etkili olacak biçimde geliştirme işlevini de yürütmüştür. İlkokul/ilköğretim öğretim programları/müfredatları

içerisinde hayat bilgisi öğretim programlarının hacmi, günümüze kadar sürekli bir artış içerisinde olmuştur. Bu durum, Hayat Bilgisi dersi, milli eğitimin genel amaçlarını gerçekleştirme adına önemli bir misyona sahip olduğunun bir göstergesidir.

Programların kapsamını; “kazanımlar/amaçlar/hedefler” ve bunlara ulaşmak amacıyla belli ilkeler doğrultusunda seçilip düzenlenen “içerik”, uygulanacak “yöntem ve teknikler”, kullanılacak “materyaller” ve “değerlendirme ölçütleri” oluşturmaktadır. Dolayısıyla, eğitim sisteminde yapılan değişiklikler ve düzenlemeler, öğretim programlarında yer aldığı ölçüde anlam kazanmaktadır (Gözütok, 2003). Hayat Bilgisi dersi için Cumhuriyet Dönemi’nden günümüze kadar yapılan bütün müfredatlar/programlar, yapıldığı dönemini politik koşullardan etkilenmiştir. Günümüze kadar yapılan program geliştirme çalışmalarına Hayat Bilgisi dersi özelinde bakıldığında, her programın farklı özellikler taşıdığı görülmektedir.

Çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini sağlayarak hayata hazırlamak amacıyla oluşturulan, Hayat Bilgisi Öğretim programları, bir sonraki neslin nasıl yetiştirilmek istendiğiyle ilgili bizlere yol göstermektedir. Toplumsal beklenti ve taleplerin yanında, sevgi, saygı, eşitlik, adalet, yardımseverlik, empati, hoşgörü, birlikte yaşam vb. evrensel değerler doğrultusunda birey yetiştirmek amacıyla uygulanan programda hangi değere ne ölçüde ağırlık verildiği ile ilgili bir çalışma gelecek toplumsal düzen hakkında ufukumuzu açıcı bilgiler verebilir. Bu açıdan öğrencilere değer aşıl原因an Hayat Bilgisi dersinin müfredatının gözden geçirilmesi önemlidir. Uzun bir süre iktidarda olması nedeniyle, AKP Hükümeti’nin eğitimde aldığı politik kararları, kendi ideolojik kurgusunu gelecek nesillere aktarma konusunda, 2005, 2009, 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programlarına ne derecede yansıttığı araştırılması gereken önemli bir konudur. Bu amaçla 2005, 2009, 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının: Amaçlar, ilkeler, vizyon, öğrencilere kazandırılacak, kişisel nitelikler, beceriler, değerler içerik, öğrenme çıktıları, kazanım, bilimsel süreç, eleştirel düşünme, toplum ve çevre, programda temel alınan yaklaşım, uluslararası müfredatlar ve standartlara uygunluk, güncel gereklilik ve ihtiyaçların karşılanması, toplumun ve öğrencilerin bireysel, zihinsel, duygusal, kişilik gelişimlerine olan katkıları ve yeterliliği gibi yönlerden incelenerek, toplumun geleceği üzerine etkilerinin değerlendirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, Türkiye’de 2005-2017 yılları arasında izlenen eğitim politikalarının ilkokul Hayat Bilgisi Dersi öğretim programlarına yansımalarının değerlendirilmesidir.

Bu genel amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaç soruları şunlardır:

1. XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’ndaki ilkelere yansımaları nelerdir?
2. XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının, 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’ndaki vizyona yansımaları nelerdir?
3. XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının, 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’ndaki öğrencilere kazandırılacak kişisel niteliklere yansımaları nelerdir?
4. XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının, 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’ndaki öğrencilere kazandırılacak becerilere yansımaları nelerdir?
5. XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şurası, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet Programlarının, 2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’ndaki amaçlara yansımaları nelerdir?
6. XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şurası, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet Programlarının, 2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’ndaki becerilere yansımaları nelerdir?
7. XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şurası, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet Programlarının, 2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’ndaki değerlere yansımaları nelerdir?
8. X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet Programlarının, 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’ndaki genel amaçlara yansımaları nelerdir?
9. X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet Programlarının, 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’ndaki becerilere yansımaları nelerdir?
10. X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet Programlarının, 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’ndaki değerlere yansımaları nelerdir?

11. 2005- 2017 yılları arasında, Milli Eğitim Şuraları, Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Hükümet Programlarındaki Atatürkçülükle ilgili vurguların Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yıllara göre yansımaları nasıl olmuştur?

1.3. Önem

Eğitim alanında son yıllarda, eğitimin amacının, öğrencinin bilişsel gelişimini sağlamaktan öte, evrensel değer ve davranış kalıplarının oluşturulmasıyla, bireyin hem ayakta kalması hem de toplumsal yaşama adapte olmasını kolaylaştıracağı tartışılmaktadır. Hayat Bilgisi dersinin gelecek nesillerin yetiştirilmesi açısından, toplumsal yaşam üzerindeki önemli etkisinden dolayı eğitim sistemleri bu çerçevede yeniden ele alınmaktadır. Öğrencinin hem şimdiki hem gelecek yaşamında olumlu tutum ve davranış gösterebilmesi için eğitimin ilk yıllarında Hayat Bilgisi dersi önemli bir yer tutmaktadır. Ailede başlayıp okul çağında devam eden bir süreç olan eğitimden beklenen sonuçlar elde edebilmek ve davranışların kalıcılığını sağlayabilmek için Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının düzenlenme ve güncellenme aşamalarının iyi yapılandırılması gerekmektedir. Bu araştırma; Türkiye’de 2005 ve 2017 yılları arasında izlenen eğitim politikaların, Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarına yansımalarının nasıl olduğunun analiz edilerek durum değerlendirilmesinin yapılması ve yeni yapılacak Hayat Bilgisi öğretim programlarının yapım aşamalarında olması gerekenler ile ilgili görüş ve öneriler sunarak yol göstermesi bakımından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

2009 İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretim Programı, 2005 programında yer alan yalnızca bazı konulara ilişkin kazanımlarda küçük değişiklikler yapılarak oluşturulmuş, 2005 programı ile 2009 programının temel aldığı kuram, hedefler, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme boyutlarında bir değişiklik yapılmamıştır. Bundan dolayı 2009 İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretim Programı kapsam dışında tutulmuştur.

Araştırma, zaman kesiti olarak, 2005-2017 yılları arasıyla ve bağlam olarak, 2005, 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile bu programlar öncesi yayınlanan, Milli Eğitim Şuralarında alınan kararlar, Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Hükümet Programları ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Eğitim “Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir” (Ertürk, 1994, s.11).

Eğitim Programı: “Bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, Milli Eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm etkinliklerdir” (Varış, 1997, 14).

Öğretim Programı: “Okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir. (Demirel, 2004:6)

Eğitim Politikası: “Bir toplumun ya da eğitim kurumunun, istenen örgün ve yaygın eğitim amaçlarına ulaşması için alacağı kararlara hukuksal bir temel oluşturacak yargılarını kapsayan temel bir plandır” (Öncül, 2000).

Hayat Bilgisi Dersi: Toplu öğretme ilkesine dayalı olarak ilkokulun ilk üç sınıfında okutulan, çocuğun çevresiyle uyumunu sağlayan, etkin olarak olumlu katkılar sunan iyi bir yurttaş, iyi bir insan olmak için gerekli olan temel bilgi, beceri ve alışkanlıklar kazanmalarını sağlayan ve kendi yaşantısını anlamlandırmaya yardımcı olan ilk derstir.

Politika örgütte alınacak kararlara ve yapılacak eylemlere yön vermek amacıyla konulmuş ilkelerdir (Bursalıoğlu, 1987)

BÖLÜM II

2. ALAN YAZIN

2.1. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde, araştırmayı daha anlaşılır kılmak için eğitim, politika, eğitim politikası, Hayat Bilgisi dersi ve Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Hayat Bilgisi dersi öğretim programları konularında kavramsal bir tartışma yapılmış ve ilgili literatür tanıtılmıştır.

2.1.1. Eğitim

Eğitim, “Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci” olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 1994, s.11). Kapsamı oldukça geniş olan eğitimin bu tanımı genel bir kabul görmektedir. “Kasıtlı davranış değiştirme” ifadesi anlam olarak içinde yaşanan toplumun ideolojik yapısına göre değişebilmektedir. Kısaca, davranış değişikliği yaratan ve bireyi etkileyen her türlü etkinliği eğitim olarak değerlendirilebiliriz. Soydan (2006) ise eğitimi, “insana ve doğaya ilişkin bilgi üretme, bu bilgiyi düzenleme, zenginleştirme, sistemli ve düzenli bir tarzda diğer insanlara ve özellikle yeni kuşaklara aktarma, beceri geliştirme ve yeni değerler/tutumlar kazanma/kazandırma süreci” olarak tanımlamaktadır.

Eğitimin temel işlevi, toplumsal ilişkilerin tümünden değiştiği dönemlerde, yeni toplumsal ilişkilere uygun olarak bireylerin yetiştirilmesini ve toplumsal yeniden üretim sürecinde bireyin sosyalizasyonunun gerçekleşmesini sağlamaktır (Ercan, 2006). Eğitimin, geniş toplulukları disipline etmek, siyasal bütünleşme sağlama, sosyal değişim/dönüşümü gerçekleştirme, ulusların devamının sağlanması gibi fonksiyonları bulunmaktadır. Rejim değişikliği veya karşı ideolojilerin güçlü olduğu dönemlerde eğitim kurumları, ideoloji üretme ve aktarma merkezleri olarak daha fazla önem kazanmaktadırlar(Alkan, 1979).

Genel olarak, eğitimin amacı, toplumların siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarına göre farklılıklar gösterirken, bireylerin yeteneklerini açığa çıkarmak/geliştirmek, yaşam becerileri kazandırma, ekonomik yeterliklerini sağlamak ve vatandaşlık görevlerini benimsetip, yerine getirme konularında benzerlikler göstermektedir (Oğuzkan, 1985). Tuna (2003)'ya göre ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerin önemli bir aracı olmanın yanı sıra, bireysel gelişime katkı sağlayan eğitim, insan hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca, eğitimin, bir yandan insanların yaşam kalitesini yükseltirken iyi birer vatandaş olmalarına katkı sağladığı, diğer yandan kişi başına düşen geliri artırdığı, çevre bilincini kazandırdığı, sağlıklı olma bilincini yükselttiği ve suç oranını düşürerek toplumdaki eşitsizlikleri azalmasına katkıda bulunduğunu belirtmekte tüm bu katkılarıyla ülke kalkınmasında kalkınmanın temellerini oluşturduğunu dile getirmektedir.

2.1.2. Politika

Yılmaz (2004)'a göre, Genel anlamıyla, “Devleti ve toplumu yönetmek” olarak ifade edilen politika kavramı bireysel ve toplumsal yaşamı en az eğitim olgusu kadar belirleyen ve etkileyen bir ögedir. Politika; yaklaşım, kavrayış, algılayış, tutum ve tavır anlamlarına da gelmektedir. Aynı zamanda, “Belirlenen hedefe/amaca ulaşmada izlenecek yol, yöntem” olarak ifade edilebilecek politika kavramı bu anlamıyla da toplumsal ve bireysel yaşamımızın çoğu alanını etkilemektedir. Ulusal eğitim sisteminin başarılı olması, işleme, öncelikle, bu konuda geliştirilecek politikaya bağlı görülmektedir. Şişman (2016)'a göre politika, “bir konudaki karar ve uygulamalara rehberlik eden planlardır”. Bireylerin geleceğe dönük plan ve politikaları olabileceği gibi, hükümetlerin de, gelecekle ilgili plan ve politikaları vardır. Toplumların tarihinde eğitimin bir politika konusu olarak ele alınması ve milli eğitim politikalarının oluşturulup uygulanması, yakın yüzyılda ulus devletlerin doğup gelişmeye başlamasıyla birlikte önem kazanmıştır. Ünümüzde eğitim bir kamu politikası olarak planlanıp uygulanmaktadır.

2.1.3. Eğitim Politikası

Öncül (2000), örgün ve yaygın eğitimin amaçlarına ulaşmasına ve alınacak olan kararlara rehberlik yapan eğitim politikasını, “bir toplumun ya da eğitim kurumunun, istenen örgün ve yaygın eğitim amaçlarına ulaşması için alacağı kararlara hukuksal bir

temel oluşturacak yargılarını kapsayan temel bir plan” olarak tanımlamakta, değişen ekonomik ve toplumsal koşullar ile toplumun değer sisteminin bu planların belirlenmesinde büyük pay sahibi olduğunu savunmaktadır.

Eğitim politikaları; “bireylerin toplumsal ve kurumsal gelişim ve değişmelere yönelik olarak geliştirilmesini amaçlamaktadır”. Bu politikalar, öğretim programlarını oluşturan “amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme” öğeleri aracılığı ile uygulamaya konulmaktadır. Bu nedenle yeni hazırlanan veya geliştirilen öğretim programları ile eğitim politikası arasındaki sıkı bir bağ bulunmaktadır (Kıymet, 2008).

Politikada, bireyin davranışı ve yönelimleri önemli iken, eğitim bilimi, bireyi merkeze almaktadır. Bu durum, bireyin gelişmesiyle birlikte toplumsal ve politik yapıların da aynı zamanda gelişeceği anlamına gelmektedir. Politika ve eğitim arasındaki ilişkilere bakıldığında, birey açısından demokratik toplumlarda, demokratik olmayan toplumlara nazaran daha fazla olumlu sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Demokratik toplumlarda eğitim, “birey ve toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişimi” olarak görülürken, demokratik olmayan toplumlarda ise eğitim, toplum ve birey açısından gereksiz ve değersiz görülmele birlikte farklı anlamlar yüklenmektedir (Kıymet, 2008). Eğitim, mikrodan makroya, bireyin gelişmesiyle toplumsal gelişmenin sağlanacağı düşüncesiyle hareket ederken; politikanın ise makrodan mikroya, toplumun geliştirilmesine yönelik amaçların gerçekleşmesiyle bireyin de gelişeceği temel düşüncesiyle hareket etmektedir. Bu nedenle eğitim politikaları tek tek bireylerin gereksinimlerini karşılamaktan çok ortak gereksinimlere yönelik olarak oluşturulmaktadır.

Eğitim ve politika arasında çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bir taraftan eğitim sistemi içerisinde yetişen bireyler, yönetim şekillerini belirlemede etkili olurken, diğer taraftan ülkelerin politik işleyişi de, bireylerin yetiştirildiği eğitim sistemini etkilemektedir. Eğitim sistemlerinin ülkeler açısından iki türlü politik işlevi bulunmaktadır Birincisi, mevcut politik sistemi korumadır. Bu tür sistemlerde eğitim kurumları, milli değerlere, kurulu politik düzenlere ve ideolojilerine katkıda bulunacak insan tipi yetiştirme görevini, farklı dersler ve ders etkinlikleri aracılığıyla üstlenmektedirler. İkincisi, Politik önderler yetiştirir. Bu da, amaca uygun olarak kurulmuş eğitim kurumlarında gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, siyasal partiler ve sivil toplum örgütleri de politik önder yetiştirme konusunda katkı sunmaktadırlar (Tezcan, 2001).

Egemen veya resmi ideolojiler, eğitim politikaları, amaçları, hedefleri ve sonuçları belirlerken aynı zamanda okul çevresindeki davranış ve değerleri de belirleyip, kuvvetlendirirler. Bunun yanı sıra, resmi ideolojik söylemini kurgulama ve aktarma sorumluluğunu okulların yükleyerek, okulun resmi müfredatını oluşturan bilgi ve yetenekler üzerindeki etkisini arttırmaktadırlar (Gutek, 2006, akt. Şahin, 2009).

2.1.4. Hayat Bilgisi Dersi

Hayat Bilgisi dersi toplu öğretim ilkesine dayalı olarak ilkokulun ilk üç sınıfında okutulan, çocuğun çevresiyle uyumunu sağlayan, etkin olarak olumlu katkılar sunan iyi bir insan olması için yaşamında gerekli olan temel bilgi, beceri ve alışkanlıklar kazanmalarını sağlayan ve kendi yaşantısını anlamlandırmaya yardımcı olan ilk derstir. Güteryüz (2008), Hayat Bilgisi dersini “çocuğun içinde yaşadığı doğayı ve doğanın düzenini deneyime dayalı olarak keşfetme, toplumun kültürel deneyimlerine uyum sağlayarak kendi kişiliğini oluşturma ve yapılandırma süreci” olarak tanımlamaktadır.

Hayat Bilgisi, çocuğun okula başlamasıyla birlikte, onun bütünsellik içerisinde gelişmesini sağlayan, bilişsel gelişimin yanı sıra, iyi değerler, beceri ve davranış kazanmasını önemseyen bir derstir (Kara, 2008, s. 2). Ayrıca çocuğun sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimini göz önüne alarak doğal ve toplumsal çevresi ile uyumuna katkı sunan, doğal yaşamla ilgili deneyim kazandırarak “çocuğu hayata hazırlayan, birey merkezli, yaparak yaşayarak öğrenme ve öğretme anlayışı çerçevesinde bireye faydalı olabilecek bilgilerle donatan ve çocuğu bir üst öğrenime hazırlayan bir derstir” (Ocak ve Beydoğan, 2005; Tay ve Yıldırım, 2013). Bektaş (2007)’a göre ise, “Hayat Bilgisi dersi, çocukların doğal aile yaşamları içerisinde öğrendikleri gerçek yaşam bilgi ve becerileri, formal öğrenmelerini gerçekleştireceği okulda ilişkilendirebilme fırsatı sunan bir disiplindir.” Sönmez (1999) ise, hayat bilgisini, “doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma sonunda elde edilen dirik bilgiler” olarak ifade etmektedir. Bu süreçte öğrenci bu dersle somuttan soyuta doğru, bilgi, duygu ve tutum olarak aşamalı bir şekilde geçiş gücü kazanmakta; böylece kendisini, doğal çevresini ve yaşamı keşfetmeyi öğrenmektedir.

Bilgi temelini kaynağını, sosyal bilimler ve doğa bilimlerinin oluşturduğu Hayat Bilgisi dersini, çocuk gelişimine uygun olarak yapılandırılmış, gerçek yaşamları ilişkilendirilerek somut bir şekilde işlenen, öğrencilere yaşamlarını daha etkin bir birey olarak sürmelerine olanak sağlayan ve daha sonra göreceği diğer derslerine temel

oluşturan bir ders olarak da tanımlamak mümkündür. Bu tanım doğrultusunda hayat bilgisi dersi, kaynağını yaşamın kendisinden alarak bireyin hayata hazırlanmasına, yardımcı olan bir ders olarak ifade edilebilir (Baysal, 2006). Hayat Bilgisi dersi, Çocuğun bireysel kimliğinin oluşmaya başladığı ilkokulda; çocuğun gündelik hayatında karşılaşılabileceği problemlere çözümler üretebilmesi, okulda öğrendiği bilgileri kendi yaşamında kullanabilmesi, yaşadığı çevreye, ülkeye ve dünyaya ayak uydurabilmesi, sorgulayıcı ve eleştirel bir bakış açısına sahip olabilmesi açısından önemli bir ders niteliğindedir (Güneş ve Demir, 2007).

Hayat Bilgisi dersi ile ilgili yapılan bu tanımlamalardan yola çıkarak, iyi bir vatandaş yetiştirmek için çocuğun planlı bir şekilde formal eğitim ortamlarında temel yaşam becerilerini edinmesi, içinde yaşadığı doğal ve sosyal çevreye uyum sağlayabilmesi amacıyla düzenlenen bir ders olduğunu söylemek mümkündür. Hayat Bilgisi dersinin amaçları ve içeriği ayrıntılı olarak incelendiğinde, genel olarak öğrenciler kendilerini, toplumu ve doğal çevreyi tanımalarına, pek çok bilgi, beceri, tutum, değer ve alışkanlık kazanmalarına yönelik bir ders olduğunu söylemek mümkündür (Aladağ, 2016, s. 6). Hayat bilgisi dersi, öğrencilerin, yaşamlarında karşılaştıkları olası gerçeklerle ilgili farkındalık düzeylerini geliştirmeye başladıkları ve birey olma bilincini edindikleri dönemde, temel yaşam becerileri kazanmalarının yanı sıra, olumlu kişilik kazanmalarına da yardımcı olmaktadır.

Hayat Bilgisi dersiyle birlikte öğrenciler yaşadıkları doğal, toplumsal olgu ve durumların farkına varır, bunları kavrar, tanımlar, tahmin yürütür, genellemeler ve yeni bulgulara dayalı analizler yaparak sonucunda yeni çözümler üretilip değerlendirilmesini yapabilir (Özçetin, 2000). Hayat Bilgisi dersi öğrencilerin sosyal, duygusal, bilişsel ve fiziksel, gelişimlerinin bir bütün olarak gerçekleşmesini hedeflemektedir (Karabağ, 2006). Toplumsal, sanatsal ve düşünsel değerlerden oluşan Hayat Bilgisi dersi, bütüncül öğretim yaklaşımı ile ileriki yaşamında kullanabileceği bilgilere temel oluşturarak, öğrencileri hayata hazırlamayı amaçlamaktadır (Acat ve diğerleri 2005). Ayrıca, Hayat Bilgisi dersiyle, öğrencileri demokratik bir toplumun vatandaşları olarak hazırlama ve onların her türlü problemle ilgili rasyonel kararlar almalarına yardımcı olma amaçlanmaktadır. Bu çerçevede içerisinde bu ders ile bireylerin belli bir değer sistemi geliştirmesi ve sosyal yaşama katılmasının temelleri atılmaktadır (Belet, 1999).

Hayat Bilgisi dersinin temel amacı öğrencilere yaşamlarını sürdürebilecekleri hayat becerileri kazandırmaktır. Dolayısıyla öğrencilere hayat ile kolay entegre

edebilecekleri bir takım kavramları bu derste öğretmek gerekmektedir. Böylece kendini iyi ifade edebilen, kritik-analitik düşünebilen bireylerin yetişmesi sağlanacaktır. Kavramlar verilirken öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyini göz önünde bulundurularak sınıf düzeyine göre düzenlenmesi gerekmektedir(Şimşek, 2010). Hayat Bilgisi dersi, bireyin diğer insanlar ve çevre ile uyum içinde yaşaması, toplumsal kurallara uyması, sorumluluk alabilmesi gibi temel becerilerin, bilgi, tutum ve alışkanlıkların kazandırılmasında önemli bir yer tutmaktadır (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

Hayat Bilgisi dersinin genel amaçlarında öğrencilerin, vatandaşı olduğu ülkenin bireyi olmaktan gurur duyan, ülkesini seven ve ülkesinde yaşanan sorunlara karşı duyarlı olan bireyler olması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, çevreye karşı duyarlı ve gelişmeleri izleyen, aile yaşamının anlamını ve bunun toplumsal yaşamdaki rolünün önemini bilen bireyler olması beklenmektedir. Bu amaçla, bunu sağlayacak bilgi, beceri ve tutumların kazandırılması desteklenmektedir. Öğrencilerin, demokratik bireyler olmalarında temel demokratik bilgilerin kazandırılması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bunun yanında, öğrencilerin olayları eleştirel bakış açısıyla değerlendirmelerinin sağlanması istenmektedir. İnsanları seven birer birey olmalarının gerektiği amaçlarda vurgulanmaktadır (Şimşek, 2005). Hayat bilgisinin, bireye vatandaşlık yeterliliklerini kazandırmanın yanı sıra disiplinler arası bir alan olması önemini daha da artırmaktadır.

2.1.5. Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları

Cumhuriyet dönemi müfredatlarının hemen hepsinde (proje niteliğinde olan 1924 programında yer almamıştır) varlığını koruyan Hayat Bilgisi dersi, İlk kez 1869 yılında Saffet Paşa'nın Maarif Nazırlığı döneminde okutulmaya başlanmıştır.(Kodaman, 1991). Cumhuriyet dönemindeki eğitim anlayışı, batı dünyasının etkisi, yabancı uzmanların görüşleri bilim ve teknikteki gelişmeler, toplumun ekonomik, politik ve sosyal yapısı ile Atatürk'ün düşüncelerinden etkilemiş ve gelişmiştir (Sönmez, 1991). Bakanlık 1922 yılında ilk ve ortaokullara ait olarak hazırladığı programları eğitim çevrelerine değerlendirilmek üzere göndermiştir. Değerlendirme sonucunda, toplu öğretim görüşünün benimsendiği, öğrencilere öğretilecek derslerin daha çok, çevre ve ihtiyaç ile ilgili olması gerektiği görüşünün benimsendiği görülmüştür (Binbaşıoğlu, 1995).

Eğitim, T¼rkiye'nin b¼y¼k d¼n¼ř¼m¼n¼n temel aracı haline gelmiştir. Osmanlı'dan devralınan eğitim kurumları, eğitici kadroları ve derslerin içerikleri yeni kurulan Cumhuriyetin laik bir ulus devleti inşa etme amacına uygun g¼r¼lmemiř, Osmanlı-İşlam geçmişi silinmek istenmişti. Yeni Cumhuriyeti ideolojinin temeli sek¼larizm olduğu için eğitimin sek¼larize edilmesi için yoğun bir çaba g¼sterilmiřtir. Turan (2009), 1923 yılından itibaren Osmanlıyı anlatan ya da çağrıştıran resmi ve gayri resmi t¼m dini kurumların varlığına son vermek ve zihinlerdeki Osmanlı'nın h¼k¼mranlıđını silmenin ¼nemli bir amaç haline geldiğini belirtmiştir. Genç kuşaklara seçkin niteliğini elde edecek eğitimler verilerek, bu eğitimler sayesinde edindikleri yeni politik değerleri topluma aktarmaya y¼nelecekleri; b¼ylece s¼re içerisinde bu etkileşimler sonucunda toplumsal anlamda bir k¼lt¼r değişiminin gerçekleşeceği amacı vurgulanmıştır.

Cumhuriyetle birlikte eğitimde merkezi bir yapılanma çabaları başlamıştır. Eğitimde uygulanacak modern eğitim s¼recinin sonunda, Cumhuriyet'in ilke ve inkılaplarını benimseyerek, dini dogmalardan sıyrılmış, milli tarih bilincine erişmiş, bu duygularla hareket ederek ¼lkesinin geleceğine katkıda bulunacak yeni nesillerin ortaya çıkacağı varsayılmış ve bu varsayıma uygun d¼zenlemeler yapılmıştır (Bozaslan ve okoğullar, 2015). ¼rneđin, ulusal eğitim politikaları doğrultusunda, çocuklara ulusal egemenlik ve cumhuriyet değerlerinin anlatılması için "hayat bilgisi dersi sayesinde ¼đrenciler arasında dayanışma ve birliktelik duygularını uyandırmak ve g¼lendirmek" amacına y¼nelik olarak Ulusal Bayramlar konusu, hayat bilgisi ¼đretim programına eklenmiştir.

Cumhuriyet d¼neminin ilk m¼fredat 1924 tarihli "İlk Mekteplerin M¼fredat Programı"dır. Bu programda okuma parçalarının, bir taraftan ahlaki ve edebi bir değer taşması diğer taraftan da ulusal tarih, Cumhuriyet İlkeleri ve Kurtuluş Savaşı ile ilgili olması istenmiştir (Binbaşıoğlu, 1999). Hayat Bilgisi program geliştirme çalışmalarına bakıldığında, yapıldığı d¼nemlerin siyasal, sosyal ve ekonomik durumlarından etkilendiği için her programın kendine ait ¼zellikler taşıdığı g¼r¼lmektedir. Cumhuriyet'ten g¼n¼m¼ze uygulanan programlar içerisinde, iki yıl uygulamada kalan ve bir proje programı olan "İlk Mekteplerin M¼fredat Programı"nda Hayat Bilgisi programının yer almadığı g¼r¼lmektedir. 1924 Programı'nda Cumhuriyet felsefesi ¼zerinde çokça durulmuş ve buna bağlı olarak da ¼zellikle yakın geçmişte yaşananlar sıklıkla işlenmiştir (G¼z¼tok vd, 2015). Cumhuriyet y¼netiminin amaçlarına ve

ilkelerine vurgu yapması bu programın en belirgin yanısıdır. İlkokulun herkes için zorunlu hale getirildiği bu programda ayrıca ilkokulun iyi yurttaşlar yetiştirilmesindeki önemine de vurgu yapılmıştır.

Cumhuriyeti'n ilanından sonra eğitimde hızlı bir yenileşme hareketi başlamıştır. Bunu en önemli adımlarından biri (Şahin, 2009). Bu kanunla aynı fikir, duygu ve düşüncede tek tip insan yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda, Türkiye'de ölkü birliği ve kültür birliği yönünde önemli adımlar atılmış, uluslaşma süreci hız kazanmıştır. Yabancı okulların, muhtemelen zararlı olabilecek çalışmaları böylece kontrol altına alınacağı fikri benimsenmiştir. "Hayatın en hakiki mürşit ilimdir" sözüyle, pozitivist bilim temel bir değer olarak kabul edilmiştir. Yeni rejim Cumhuriyet ideolojisine uygun nesiller yetiştirerek kendini garantiye almak istemiştir. Bu doğrultuda okulların laik bir zemine çekilmiştir (Çaycı, 1995). Eğitimde birliğin sağlanması ve laik bir niteliğe bürünmesi adına önemli bir adım olan Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1926'da çıkartılan Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun ile tamamlanmıştır. Böylelikle, yapılan düzenleme ile okulların açılması tamamen devlet iznine bağlanmıştır (Aysal, 2011). Okullarda uygulanan müfredat programlarında köklü değişikliklere gidilmiş, Cumhuriyet dönemi boyunca defalarca değişen ilköğretim programlarındaki hayat bilgisi dersi programları da bu süreçte değişimlere uğramıştır (Şahin, 2009).

1924 yılında, Mustafa Kemal Atatürk Türk eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması amacıyla ölkeye davet edilen John Dewey (1939), "toplular öğretimi, iş okulu ve Hayat Bilgisi" olmak üzere üç ana kavram üzerinde durmuş, eğitim müfredatlarının bireylerin yaşadığı coğrafik bölgeye göre oluşturulması ve uygulanacak olan eğitim-öğretim programları ile bireylerin gündelik yaşamları arasında bir bağ kurulması gerektiğini belirtmiştir. Hazırlanan öğretim programlarında bu görüşler önemli bir yer edinmiş ve Hayat Bilgisi dersinin mihver ders olarak öğretilmesi kabul edilmiştir (Bektaş, 2009; Gözütok vd).

1926 yılında yayımlanan ilkokul müfredatında, öğretim ilkesi olarak bakıldığında önceki programın geleneksel öğretim yaklaşımından daha farklı olarak "toplular öğretimi" ilkesini benimsenmiştir (Kayalar, 2007). Programda, ilkokulda okuyan çocukların yaşadığı çevreye katkı sunan bir nesil olarak yetişmesi bir amaç şeklinde ifade edilmiştir. Ancak kendi çevresine etkin bir şekilde katkısının nasıl olacağı konusuna herhangi bir açıklık getirilmemiştir. 1926 İlkokul Müfredatı gerek ilke, yöntem, ders ve konular bakımından gerekse de, biçim ve içerik yönüyle bir

reform niteliği taşımaktadır (Gülcan, 2003). On yıl uygulamada kalan 1926 programına ek olarak müfredatının esasları temel olmak suretiyle, köyde yaşayan öğrencileri köyün koşullarına ve ihtiyaçlarına göre yetiştirmek amacıyla, 1930 yılında “Köy Mektepleri, Müfredat Programı” hazırlanmıştır. Hazırlanan öğretim müfredatlarının özünü laiklik, batıya dönüş ve pozitif bilimler oluşturmuştur (Mala, 2011).

1936 da yayınlanan Hayat Bilgisi Öğretim Programı, hazırlanırken ulusal ve uluslararası alanda yetkin kişilerin önerileri de dikkate alınmıştır. Bireyi ve içinde yaşadığı çevresini içine alacak biçimde etkin kılan bir düşünce yapısıyla oluşturulan programın çağdaş bir şekilde hazırlandığı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusallaşma isteğinin izlerini yansıttığı söylenebilir (Türe, 2013). Cumhuriyetin kuruluşundan kısa bir süre sonra hazırlanan 1926 ilkökul müfredatı, devriminin süreci henüz tamamlanamadığı için yeni rejimin görüşlerini tam olarak yansıtamamıştır. Bu durum, devrimlere ideolojik zemin hazırlama amacına hizmet edecek olan 1936 müfredatının önemini daha da arttırmıştır.

Yeni kurulan Cumhuriyetin temel ilkeleri olan, Cumhuriyetçilik, Devletçilik, Halkçılık, Milliyetçilik, Laiklik ve İnkılâpçılık eğitimin her kademesindeki programlara yansıtılmaları için büyük bir çaba gösterilmiştir. Aynı zamanda Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin simgesini oluşturan ve altı ok ile temsil edilen ilkelerin aynen alınması ve sık sık “CHP Programı” vurgusu yapılması 1936 İlkokul Programında, tek partili dönemin devletçi ve otoriter yapısının etkili olduğunu bir göstergesidir. CHP hükümet programının eğitim başlığında, “rejimin kültür hakkındaki düsturlarını Türk milletinin ortak malı haline getirmek” amacına yönelik olarak ilkökul eğitiminde uygulanacak stratejiler belirlenmiştir (İlkokul Programı, 1936). Programda Hayat Bilgisi'nin amacı “*çocuğun muhit ve yaşama şartlarını, coğrafya bakımından tetkik ettirmek. Önemli tarihi vak'alara dikkatlerini çekmek, tarihi oluşu kavratmaya temel hazırlamak. Yurt ve Milletseverlik için temel vazifesini görececek olan, yakın yurda ve halka karşı bağlılık duygu ve şuurunu uyandırıp beslemek.*” diye belirtilmiştir.

1936 programının idealist etkilerini, o yıllarda basılan ders kitaplarında da görebilmekteyiz. Programın uygulanabilmesi için önemli bir araç olarak kabul edilen ders kitaplarında altı ok, Türklük, fertlerden beklenen davranışlar, iktisadi anlayış, yurtseverlik, vergi vermek, tasarruf etmek, itaatkâr olmak, çalışmak, askerlik ve yiğitlik gibi konular yer almıştır (Mala, 2011). Altı oktan biri olan, Devletçilik ilkesinin yansımalarını dönemin ilkökul programlarında da bulabiliriz. Programının hazırlandığı

yıllarda, bir taraftan özel sektör yatırım için teşvik edilirken, diğer taraftan, özel sektörün gerçekleştirmekte zorlandığı yatırımların devlet eliyle gerçekleştiği ekonomi politikaları izlenmiştir (Kıncal, 1993).

1946 yılında çok partili siyasi hayata geçilmesiyle birlikte, devletin eğitim politikalarına yönelik olarak eleştirel düşünceler yüksek sesle ifade edilmeye başlanmıştır. Özellikle demokrasi, din ve ahlak eğitimi gibi konularda yapılan tartışmalar sonucunda ilköğretim programlarının değişimiyle ilgili bir sürecin başlamasına neden olmuştur. Sonuç olarak 1936 ilkokul programı değiştirilerek yerine yayınlanan 1948 ilkokul programda daha fazla demokrasi vurgusu yapılmış, 1949 yılında programa ek olarak isteğe bağlı din dersleri eklenmiştir (Mala, 2011). Bu programın bir parçası olan 1948 Hayat Bilgisi öğretim programının en belirgin yanı ise; çevresel koşullar göz önüne alınarak, tüm ülkeyi kapsayan bir uygulama alanı hedeflenmesi ve ünite sonlarına eğitsel sonuçlar bölümü eklenmiş olmasıdır (Bektaş, 2009). Millî eğitimin amaçları; “toplumsal, kişisel, insanlık ilişkileri ve ekonomik hayat” bakımından dört grupta toplanan bu programda bilgi öğretimi esas alınmıştır. Yine önceki öğretim programlarına paralel olarak 1948 ilkokul programında da yeni bir ulus inşa etme amacına yönelik olarak, ilkokulun temel görevlerinden birisinin “milli kültürü aşlamak” olduğu gibi ifadelerin yer aldığı görülmüştür. 1948 ilkokul müfredatı hayat bilgisi dersinin amaçlar şöyle belirtilmiştir:

“Öğrencilerin evde, okulda ve çevredeki insanlarla ilişkilerinde sevgi, saygı, doğruluk, işbirliği ve sorumluluk duygularını geliştirmek suretiyle onlarda yurda ve millete bağlılığın temelini kurmaktır. Gündelik olaylardan, her gün kullandığımız eşyadan, yakın yurdun anıtlarından, geleneklerinden ve tanınmış insanların hayatından hareketle öğrencilerde tarihi oluş fikrini uyandırmak, çocuğa çevresini ve yaşama şartlarını coğrafi bakımdan gözden geçirtmektir. Yavaş, yavaş tabiat ve toplumsal yaşayışla ilgili gündelik olayların gözlenip incelenmesi sonunda varılacak genel kavramların yardımıyla, çocukları başka bilim dallarına uygun bir görüş ve inceleme yoluna hazırlamaktır” (MEB, 1948).

1952 yılında Türkiye’ye gelerek köy okullarında incelemeler yapan K.V.Wofford’un hazırladığı raporla birlikte program geliştirme çalışmaları daha sistematik hale gelmeye başlamış, bu çalışmalara destek olmak ve uygulamalar hakkında bilgi edinmek amacıyla 25 öğretmen, Amerika’ya gönderilmiştir. İki yıl sonra

dönen grup, “Türkiye’de program geliştirme çalışmalarının öncüsü sayılan “Bolu Köy Deneme Okulları Taslağı’nı” hazırlamıştır. Taslak, Talim ve Terbiye Kurulu’nun uygun görmesi ile 1953-1954 öğretim yılında Bolu ve İstanbul’da pilot uygulaması yapılmıştır (Demirel, 1999: Varış, 1996).

Millî Eğitim Bakanlığı(MEB), 1961’de yayınladığı bir genelgeyle, Öğretmen ve eğitim kuruluşlarından 1948 öğretim programı hakkında değerlendirme istemiş ve gelen görüşler doğrultusunda uygulayıcı ve uzmanlardan oluşan komisyon tarafından “İlkokul Programı’nda yapılacak değişikliklerle ilgili esaslar” başlığında raporlaştırılmıştır. 1962 de öğretmen, yönetici, denetçi, uzman ve veli temsilcilerinden oluşan bir komisyon “Ön Program Taslağını” hazırlamıştır. Uygulayıcı ve uzmanlardan oluşan bir komisyon hazırlanan taslağa son şeklini vermiştir (Gözütok, 1994). Talim ve Terbiye Kurulu’na incelenen bu program taslağı, beş yıl süre ile pilot okullarda denenmesi ve geliştirilmesi amacıyla 1962 yılında uygulanmaya başlanmıştır (MEB, 1997). Taslakla, eğitim ve öğretimde öğretmen merkezli olmasından çok, öğrenci merkezli olması, öğretmenin daha çok rehber ve kaynak kişi görevini yapması benimsenmiştir. Taslakta öngörülen esaslar çerçevesinde öğrencilere araştırma, gözlem, problem çözme, kişisel gelişim, başkaları ile işbirliği yapma, öz bakım becerilerini geliştirme, sorumluluk alma, başkalarına yardımcı olma, planlı çalışma gibi kişisel nitelikler kazandırmaya yönelik olarak daha etkili yöntemlerin kullanılmasına olanak sağlamıştır (Karagöz, 1965).

1962 Program Taslağı altı öğretim yılı boyunca uygulandıktan sonra bakanlıkça yapılan değerlendirmeler sunucunda yönetici, uzman ve uygulayıcılardan oluşan bir komisyon tarafından yeni bir “Geliştirilmiş İlkokul Program Taslağı” hazırlanmıştır (Gözütok, 1994). Geliştirilen bu yeni taslak program eğitimci, uzman ve yöneticiler tarafından İlkokul Programı Değerlendirme Semineri’nde detaylı bir şekilde incelenerek üzerinde bazı değişiklikler yapıldıktan sonra Talim ve Terbiye Kurulu’nun onayına sunulmuş ve “1968 İlkokul Programı” olarak kabul edilmiştir (Varış, 1996, s. 36). Yaklaşık 30 yıl süren 1968 ilkököl müfredatı, en uzun müfredat olmasının yanı sıra, diğer programlardan farklı olarak 1968 programında hedeflerin tamamı öğrenciye dönük hale getirilmiş ve "Atatürkçülük Konuları" hayat bilgisi konuları içerisine

yerleştirilmiştir. Yapılan uygulama Hayat Bilgisi dersinin mihver ders olarak alınması ve diğer derslerin de bu ders etrafında şekillendirilmesi tarzında olmuştur.

1968 öğretim programında hayat bilgisi dersinde gezi ve gözleme önemli bir şekilde yer verilmesi ve dönemin gerektirdiği bütün eğitim araç ve gereçlerinden yararlanılması gerekliliği belirtilmiştir. Ulusal, dinsel ve yerel kurtuluş günleriyle ilgili etkinliklerinin zamanında kutlanması gereği vurgulanan 1968 programına, önceki programda olmayan “askerlik, yılbaşı kutlamaları, deniz, plaj, yüzme, posta, mektup, sağlığımızı nasıl koruyalım, taşıtlar ve kazalardan korunma” gibi yeni konular eklenmiştir (MEB, 1968). Bu programda önceki programlardan farklı olarak VII. Millî Eğitim Şûrası’nda saptanan Millî Eğitiminin hedeflerinin yanı sıra ilkokulun, hedeflerine ve eğitim-öğretim ilkelerine ayrı ayrı yer verilmiştir (Mala, 2011).

1968 Programında Millî Eğitimin yetiştirmeyi amaçladığı insan tipi doğrultusunda “Toplumsal, Kişisel, İnsan Münasebetleri ve Ekonomik Hayat ” konularının ele alındığı ve amaçlara doğrultusunda olduğu görülür. Bunlar:

Toplumsal Bakımdan: “Türk milletinin evladı olmanın şerefini duyar ve sorumluluğunu kavrar. Şerefli Türk tarihinin değerlerini korur. Türk Devrimi’nin ilkelerine bağlı Türkiye Cumhuriyet’i anayasasının sağladığı yurttaş hak ve hürriyetlerine saygılı. İnsanlara karşı iyi duygulu, yurttaşlar arasında millî birlik esaslarını bozmayan fikir ayrılıklarını hoş görür. Kanunlara uyar, medeni vazifelerini yerine getirir. Millî kaynakları korur. Kötü hakları düzeltmek için çalışır. Bilimsel çalışma ve ilerlemelerin genel refaha getireceği yardımı kavrar”.

Kişisel Bakımdan: “Öğrenme ve gelişme isteğine, pratik hayatın gerektirdiği bilgi ve becerilere sahip. Ana dilini doğru olarak konuşur, okur ve yazar. Kendisinin ve etrafındakilerin sağlığını korur. Çevresinin sağlık şartlarını düzeltmek için uğraşır. Sporlara ve diğer temiz eğlencelere katılır. Kendi davranışlarını kontrol edebilir ve iyiliğe yöneltir. Serbest zamanlarını temiz ve faydalı işlerle geçirir. Güzel sanatları ve tabiatı sever. Sorumlu işler almaya hazırlıklı”.

İnsanlık Münasebetleri Bakımından: “Başkaları ile birlikte çalışıp oynayabilir. Sözüne güvenilir. Davranışlarında toplumsal nezaket esaslarına uyar. Aileye değer verir ve evini idarede becerikli. Ailesinin bütün üyelerine saygılı ve şefkatli”.

Ekonomik Hayat Bakımından: “Çalışmanın zevkini duyar. İşî üzerindeki kudretini geliştirerek devam eder. Yeteneklerine uygun iş seçebilir. Geçimini düzeltmeye muktedir. Hesabını bilir bir yurttaş olmasını sağlamaktır” (1948 İlkokul Programı).

1980’li yıllarda öğretim programlarında standartlaşmayı sağlamak amacıyla program geliştirme çalışmalarının hız kazandığı görülmektedir. Bu çalışmalar sonunda

Millî Eğitim Bakanlığı 1982 yılında bundan sonra hazırlanacak ve geliştirilecek tüm programların standartlaştırılmış bir modele uygun olarak yapılmasını sağlamak amacıyla üniversitelerdeki bilim insanlarının katkılarıyla yeni bir program modeli geliştirilmiştir (Küçükahmet, 1987). 1983 de kabul edilen bu modelde program çalışmalarına katılanlar için çalışma esasları belirlenmiş programların bir yıllık uygulanma sonrası değerlendirilmeleri yapılarak, sonuca göre, geliştirme ve iyileştirme çalışmalarının yapılması karara bağlanmıştır. Ayrıca her programın genel, ünite ve konu bazında, amaç ve davranışların belirlenmesinin, gerekli olduğunun altı çizilmiştir. Model iki ana bölüm bulunmaktadır. Birinci bölümde “millî eğitimin genel amaçları, okul düzeyi ve türü ile ilgili amaçlar, eğitim-öğretim ilkeleri, uygulama yöntem ve teknikleri Atatürk’ün, eğitim ile ilgili fikirleri”, yer alırken, ikinci bölümde ise “dersin sunulacağı sınıfa göre amaçları, ünite veya konulara göre alt amaçları, her ünite veya konuda kazandırılacak davranışlarla beraber dersi uygulama ve değerlendirme yöntemleri” yer almıştır (Yıldırım, 1994).

1988 tarihinde, XII. Millî Eğitim Şûrası’nda, program geliştirme faaliyetlerine yönelik olarak öğretim programlarının bilimsel yöntemlerle geliştirilmesi amacıyla, bakanlık bünyesinde oluşturulacak “Program Geliştirme ve Araştırma Merkezi” tarafından yapılması tavsiye edilmiştir. Ayrıca, öğretim programları hazırlanırken; öğrencilerin “ilgi, yetenek ve kapasitelerinin göz önünde bulundurulması, ilköğretim programlarının bir bütün olarak ele alınması” gibi kararları alınmıştır (Özalp, 1999).

1997 yılında sekiz yıllık kesintisiz ilköğretime geçilmesi kararından sonra Milli Eğitim Bakanlığı davranışçı yaklaşımını esas alan yeni bir ilköğretim programı hazırlamıştır. 1998 Hayat Bilgisi öğretim programında, üniteler ülkenin ortak beklentilerini karşılamak üzere ana başlıklar halinde yer almıştır (Şahin, 2009; Güven, 2010). Ünitelerin işlenişinde programda belirlenen ünitelere, ünitelerin işleniş sırasına ve konulara aynen uymak zorunluluğu bulunmamaktadır. Çevrede karşılaşılmayan ya da okulda inceleme olanağı bulunmayan konular, işlenecek ünitelerin dışında bırakılabileceği belirtilmiştir. Müfredatta yer almayan, ama çevresel özellikler bakımından ele alınması gereken yeni konuların ve ünitelerin eklenebileceği ifade edilmiştir. Doğal çevrenin ve sınıf düzeyinin gerektireceği diğer ayrıntıların

belirlenmesi konusu yine öğretmen ve öğrencilerin inisiyatifine bırakılmıştır. Bu müfredatta önceki programlarda yer almayan; öğrenme ve öğretme etkinlikleri, yöntemler, kaynaklar, videokasetler, ölçme ve değerlendirme konularına yer verilmiştir (Kocaoluk ve Kocaoluk, 1998). Programda, afişler, levhalar, videokasetler vb. derste kullanılacak materyaller bu müfredatta konu edilmiş ve detaylarıyla tek tek belirtilmiştir. 1998 hayat bilgisi programında genel hedefler ve özel hedeflerin yanı sıra sınıf düzeyine göre ünite planları detaylı bir şekilde yer almıştır. Her sınıf seviyesine göre hedef ve davranışlara ilk kez 1998 programında yer verilmiştir (Kocaoluk ve Kocaoluk, 1998). Yine, “telefon kullanımı, sağlıklı yaşam ve kendini tanımaya yönelik tutum geliştirme, evde ve okulda demokrasi, hak ve sorumluluklar, bilinçli tüketicilik ve verimlilik, çevresel duyarlılık” gibi konular önceki programdan farklı olarak ilk defa 1998 hayat bilgisi öğretim programında yer almıştır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Tay ve Baş'ın (2015) çalışmasında, “Hayat Bilgisi dersinin 2009 ve 2015 öğretim programları; vizyon, program yaklaşımı, hedefler, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme” boyutları bakımından değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre 2015 programının ünite temelli, 2009 programının ise çocuğu merkeze alan, toplu öğretim anlayışıyla, tematik, spiral ve katılımcılık ilkesine dayalı dinamik bir yaklaşımla ele alındığı görülmüştür. Ayrıca 2009 programında hedefler/amaçlar başlığı ile sadece “Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları'na yer verildiği” ifade edilirken, 2015 yılında program amaçlarının 14 madde olarak belirlendiği, 2015 yılı programında kazanımların, becerilerin ve ders saatlerinin tüm sınıf düzeylerinde azaltıldığı, 2009 yılı programında yer alan öğrenme alanları, ara disiplinler, etkinlik örnekleri ve Atatürkçülük konularının 2015 yılı programında terk edildiği bulgularına yer verilmiştir.

Mala (2011) tarafından yürütülen bir çalışmada, “Cumhuriyet dönemi ilköğretim programlarının program öğeleri, faydacı ve ilerlemeci ekole uygunluğu” değerlendirilerek, eğitime temel teşkil eden çağdaş düşünüş biçiminin geçirdiği aşamalar incelemiştir. Öğretmen görüşlerine de yer verildiği bu çalışmada programlara ilişkin genel yorumlarda bulunulmuştur. Çalışmada elde edilen sonuçların eğitimde yaşanan sorunların kaynağına dikkat çekmesi ve çözümüne ilişkin genel önermeler içermesi bakımından önemlidir.

Karaca (2008) tarafından yürütülen, “İlköğretim Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının, 2005 Hayat Bilgisi Ders Programında Yer Alan Becerilerin Uygunluk Düzeyinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmada, öğretmen görüşlerine göre, ders kitaplarının, genel ve özel becerileri kazandırmada etkili olduğu ifade edilmiştir.

Güven'in (2010), “Türkiye’de ilköğretim hayat bilgisi dersi Programı Değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler” başlıklı çalışmasında, hayat bilgisi dersi programının Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze aldığı yol ve uğradığı değişim incelenmiştir. Bu çalışmada öncelikli olarak Hayat Bilgisi dersi tanıtılmaya çalışılmıştır. Hayat Bilgisi dersinin kapsamı ve niteliği anlatılarak programın bu kapsam ve niteliklerle olan bağlantısı ilişkilendirilmiştir. Bununla birlikte Hayat Bilgisi programının zaman içinde nasıl bir değişime uğradığı ayrıntılı olarak verilmiş, Hayat Bilgisi dersine ait programların yıllar içinde uğradıkları değişimin sağlıklı bir şekilde ortaya konabilmesi için programların içerikleri birbiriyle karşılaştırılmış ve yapılan değişiklikler belirtilmiştir. Bu değişikliklerle yeni yapılan her programın kendinden bir önceki programdan hem şekil hem de içerik olarak çok farklı olduğu sonucuna varılmıştır.

Uzunkol’un (2014) müdahale çalışmasında, “Hayat Bilgisi öğretiminde uygulanan saygı ve sorumluluk temelli değerler eğitimi programının, ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisi”ne bakılmıştır. Çalışma bulgularına göre, uygulanan değerler eğitimi programının müdahale grubunun özsaygı düzeylerini artırmada etkisinin olmadığı ancak sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerini geliştirdiği saptanmıştır. Ayrıca, müdahale grubunda yer alan öğrenciler programın hem kendileri için hem de sınıf arkadaşları için yararlı olduğunu bildirmişlerdir.

Mızrak (2010)’ın “1980–2009 Yılları Arası Hükümetlerin Eğitim Politikaları ve Bu Politikaların İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansıması” başlıklı çalışmasında, sosyal bilgiler dersi, belirtilen yıllar arasında görev yapan hükümetlerin politikaları ile ilişkilendirilerek sunulmuş ve ders kitaplarındaki içerik değişiklikleri değerlendirilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, ilköğretimde yenilenme çabalarına rağmen, eğitim sistemimizin tam olarak bu değişimi başaramadığı, bu nedenle ders kitaplarının içerik olarak zenginleştirilmesinin gerekliliği ve ideolojik söylemlerden tamamen arındırılmasının önemi vurgulanmıştır. Aynı çalışmada siyasal

iktidarlara veya döneme denk düşen baskın düşünceye göre hazırlanan ders programları ve kaynakları öğrencilere nitelikli sosyal bilgiler ve tarih eğitimini sunma konusunda yetersiz kalındığı anlaşılmıştır.

Terzi'nin (2005) "Uyum Sürecinde Türkiye Eğitim Politikalarının Avrupa Birliği Eğitim Politikaları Doğrultusunda Değerlendirilmesi" başlıklı çalışmasında, Türkiye ve AB eğitim politikaları karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve yorumlanmıştır. Çalışma bulgularına göre, Türkiye eğitim politikalarının, eğitim sisteminin amaçları, örgütlenme ve yönetim, yaşam boyu eğitim gibi boyutlarıyla AB eğitim politikalarından farklılık gösterdiği ortaya konmuştur. Ayrıca, okul öncesi eğitimden üniversiteye kadar olan aşamalarda, Türkiye eğitim politikalarının nicel problemlere odaklandığı ve Avrupa boyutunun geliştirilmesine ilişkin politikalara yeterince yer verilmediği görülmektedir. Yükseköğretim boyutunda ise, AKTS, akreditasyon, öğrenci ve eğitimci değişimi ve kalitenin geliştirilmesi boyutlarında Avrupa Birliği eğitim politikaları ile tutarlılık sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Menteşe (2005)'nin "GAP ve Eğitim" başlıklı çalışmasında, kalkınmada en temel girdinin insan unsuru olduğunu, ancak her türlü insan unsurunun değil, "ihtiyaç duyulan nicelik ve nitelikteki insan kaynağının istenilen zaman ve yerde yetiştirilmesiyle mümkün olabileceğini" belirtirken; hazırlanan eğitim programlarının politik beklentileri dışlanmaması kaydıyla iktisadi ve sosyal kalkınmaya uyumlu olmasına, her basamaktaki eğitim programlarının bu gerçekle uyumlu olacak şekilde hazırlanması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Özden (2007) tarafından yürütülen çalışmada, "Türkiye'de 1980 sonrası uygulanan eğitim politikalarının ilköğretim okullarında yarattığı dönüşüm" değerlendirilmiştir. Türkiye'de, 1980 sonrası uygulanan eğitim politikalarıyla, ilköğretim okullarının kaynak sorununu çözenin okul yöneticileri ve öğretmenlerin bireysel çabalarına bırakıldığını ve eğitime ayrılan kaynakların azalmasının, okuldaki çalışma koşullarını güçleştirdiği belirtilmiştir. Ayrıca, 1980 sonrası uygulanan neo-liberal politikaların kamuoyuna sunulması yoğun bir ideolojik bombardıman altında olduğu ve bunun için ilk olarak toplumda genel kabul görmüş olan etkinlik, kalite, performans, esneklik, şeffaflık, hesap verebilirlik, katılım, yerellik, hoşgörü, paydaşlık, ortaklık, demokrasi vb. tanımların içi boşaltılarak yeni anlamlar yükleyerek kendine özgü söylem oluşturulmaya çalışıldığı belirtilmiştir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve çözümlenmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemi tekniklerinden doküman incelemesi ve politika analizi teknikleri kullanılmıştır. Doküman incelemesi, “araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Kamu politikası, hükümetlerin ve kamu kuruluşlarının yapmayı ya da yapmamayı seçtikleri eylem ya da eylemsizlikleri tanımlayan bir kavramdır. Kavram Anderson (2003, 4-8) tarafından “bir takım kuruluş veya kişilerin bir sorunu çözmeye izledikleri amaçlı hareketler bütünü” olarak ele alınmış ve “zaman içerisinde genişleyen birçok kararı içeren bir hareket modeli” olarak değerlendirilmiştir. Kamu politikası analizi ise, kamu otoritelerinin, kamu hizmetleriyle ilgili olarak, oluşturdukları ya da oluşturmaktan kaçındıkları politikaları analiz etmektir. Böyle bir analize girişmek, bir yanıyla, politika yapıcıların, herhangi bir alanda yürüttükleri ya da yürütmekten kaçındıkları politikalara ilişkin olarak betimleyici analiz yapmayı, diğer yanıyla da, kamu politikasının içeriğini sosyo-ekonomik koşullar ve siyasal sistemin özelliklerinde aramayı, dolayısıyla belirleyicileri ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel, yönetsel unsurları ele alarak analiz etmeyi gerektirir.

3.2. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak dokümanların belirlenmesi amacıyla Türkiye'nin eğitim politikaları ve Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarına yönelik alanyazın incelemesi yapılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda ne tür dokümanlara

gereksinim duyulduğuna karar verilmiştir. Bu doğrultuda Türkiye'nin eğitim politikalarına ilişkin verilerin toplanması amacıyla Milli Eğitim Şuraları, Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Hükümet Programlarında eğitim ile ilgili alınan kararların analiz edilmesine karar verilmiştir. Türkiye'nin eğitim politikalarına yönelik gereksinim duyulan dokümanlar, Milli Eğitim Bakanlığı ve Kalkınma Bakanlığı ve Başbakanlık resmi sitelerinde internet ortamındaki belgelerden elde edilmiştir.

3.3. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada toplanan verilerin çözümlemesinde kamu politikası analizi, betimsel bir yaklaşımı kullanılmıştır. Betimsel analizde, “araştırmada toplanan verilerin, araştırma problemine ilişkin olarak neleri söylediği ya da hangi sonuçları ortaya koyduğu ön plana çıkmaktadır ” (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmanın amacı doğrultusunda öncelikle literatüre dayalı olarak bir analiz çerçevesi oluşturulmuş, daha sonra, Milli Eğitim Şuralarında alınan tavsiye kararlarının, Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Hükümet Programlarında yer bulan eğitim yaklaşımı ve politikalarının, 2005, 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarına yansımaları analiz edilmeye çalışılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, 2005 ve 2017 yılları arasında izlenen eğitim politikalarının, Hayat Bilgisi Dersi öğretim programlarına yansımaları analiz edilecektir. Bu amaçla 2005, 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarından önce yayınlanan, Milli Eğitim Şura Kararları (tavsiye niteliğindedir), Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Hükümet Programlarında eğitim ile ilgili alınan kararların ve eğitim politikalarının incelenmesi, Hayat Bilgisi öğretim programlarındaki yansımalarını görmememiz açısından faydalı olacaktır.

Talim ve terbiye kurulunun koordinatörlüğünde toplanan en geniş katılımlı toplantılar olarak, Milli Eğitim Şuraları (MEŞ) bir politika belirleme aracı olarak görülebilir. Çeşitli çalışma komisyonlarından oluşturulan MEŞ'e değişik kamu kurumlarından, devlet dairelerinden, üniversitelerden sivil toplum örgütlerinden ve çeşitli meslek örgütlerinden seçilen temsilciler katılır. Bu şuralarda eğitim ile ilgili ulusal düzeyde güncel sorunlar ele alınır, komisyonlar tarafından raporlar hazırlanır, çözüm önerileri geliştirilir ve Milli eğitim Bakanlığı'na tavsiye niteliğinde sunulur (Şişman, 2016, s. 115).

Bakanlığın üst düzey üyelerinin hemen tamamı ve YÖK Başkanı gibi kimi kurumların yöneticileri doğal üyelerdir. Seçimle gelecek üyelerin büyük çoğunluğunu eğitim bakanı ile eğitim bürokratları belirlemekte, YÖK ve üniversiteler de belirli sayıda üye göndermektedir. Eğitim bakanlığı yapmış olanlarla Diyanet işleri Başkanı ve sendika başkanları gibi yönetmelikle belirlenen görevliler de davetli üyeleri oluşturmaktadır. Bu nedenle şura genel kurulunu üyelerinin çoğunluğu hükümetler tarafından atanan ve ismen belirlenen kişilerden oluşmaktadır. Şura toplantıları, 1970 yılında yapılan Ankara Beşevler Semtinde bulunan şura salonunda yapılmaktadır (Okçabol, 2013, s. 133).

1963 de başlayan planlı kalkınma döneminden günümüze kadar beş yıllık süreleri kapsayan on tane kalkınma planı hazırlanmıştır. 2011 e kadar Devlet planlama Teşkilatı (DPT) tarafından yapılan bu planlar 2011 den sonra Kalkınma Bakanlığı (08.06.2011 tarihinde yürürlüğe giren bakanlıkları yeniden düzenleyen Kanun Hükmünde Kararname ile DPT'nin ismi ve kamu idareleri içindeki statüsü değiştirilerek Kalkınma Bakanlığı haline dönüştürülmüştür) tarafından yapılmaya başlanmıştır. Bu kurum içinde ulusal düzeyde eğitim planlaması çalışmaları, Sosyal Planlama Dairesi'nin görev alanına girmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı da Kalkınma Bakanlığı ile işbirliği halinde Hükümetçe belirlenen amaçlar doğrultusunda, kalkınma planlarının hazırlanmasına ve eğitim planlaması çalışmalarına Hükümet müşaviri olarak katılmaktadır (Şişman, 2016: 116). Beş Yıllık Kalkınma Planları (BYKP), eğitim politikalarının oluşturulmasına, MEŞ de alınan kararları destekler nitelikte kararlar olarak etki etmektedir. Yakın dönemde yapılan MEŞ ve BYKP, hedef ve içerik olarak, yönetimde etkin olan politik düşüncenin de etkisiyle örtüşmektedir (Gümüş, 2015, s. 81).

Merkezi düzeyde eğitim politikaları, TBMM ve hükümet tarafından belirlenir ve uygulanır. Cumhuriyetin ilanından önce Atatürk'ün başkanlığında kurulan ilk hükümetten başlayarak eğitim konusu, Cumhuriyetten sonra kurulan çoğu hükümet programlarında yer alan bir konudur. Bunun yanında siyasi partilerin programlarında da birbirinden farklı önceliklere yer veren eğitim politikaları yer alır(Şişman, 2016, s. 118).

4.1. On altıncı Milli Eğitim Şurası, Sekizinci Kalkınma Planı ve Hükümet Programlarının (58. ve 59.), 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programına Yansımaları

4.1.1. On altıncı Millî Eğitim Şûrası Kararları (13- 17 Kasım 1999)

“İlköğretimin amaçlarına ulaşabilmesi ve orta öğretim sistemiyle gerekli bütünlüğün sağlanabilmesi için, teknoloji eğitimi programlarının yaşama aktarılarak bunların etkin biçimde uygulanması büyük önem taşımaktadır. Bu programlar ilköğretim sürecinde olabildiğince ağırlığı artırılarak sürdürülmeli ve alt sınıflardan başlamalıdır. Son yıllarda ise, öğrencilerin gerek toplum yaşamına gerekse daha ileri eğitim aşamalarına bilinçli yönelimlerini sağlamaya ilişkin olmalıdır. Bu bağlamda, yürütülecek programlarda ortak amaç, bir alanın gerektirdiği mesleki eğitimi vermek değil; aksine tüm meslek alanlarında geçerli olan teknoloji ve genel kültür öğelerini bir bütünlük içinde tanıtarak,

bireyleri teknolojiyi bilen, tanıyan, uygulayan ve geliştiren insanlar olarak uyumlu ve tekin duruma getirmek olmalıdır”.

Şurada alınan diğer bazı kararlar şunlardır;

1. “İlköğretimin bütün sınıflarında meslek alanlarını tanıttıcı etkinliklere yer verilmelidir”.
2. “İlköğretimin bütün sınıflarında yaz dönemlerinde öğrencilerin kültür, beceri kazanmalarına ve yönelmelerine dönük kurslar açılmalıdır”.
3. “Eğitici kol etkinlikleri, eğitim programlarıyla bir bütünlük içerisinde okul içinde ve dışında bireyin gelişimini demokrasi kültürünü de geliştirici bir yaklaşımı esas alan düzenlemeleri kapsamaktadır”.
4. “Öğrencinin ilgi ve yeteneklerinin geliştirilmesi, ancak uygun ortamlarda mümkündür. Bunun için eğitim ortamlarının bina, alan ve kullanım yönünden zenginleştirilmesi sağlanmalıdır”.
5. “Ders kitabı ve öğretim materyallerinde çağdaş, sorumlulukları paylaşan aile kavramı ön plana çıkarılmalıdır”.
6. “İlköğretim sonrası eğitimde okullaşmayı artırmak amacıyla kız öğrencilere burs ve iş vererek, mesleki eğitim programlarına yönlendirme sağlanmalıdır. Öğrenci velilerine bazı özel teşvikler getirilmelidir” (<https://ttkb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-suralari/dosya/12>).

4.1.2.Sekizinci Kalkınma Planı (2001 – 2005)

Eğitim, sekizinci kalkınma planında, “Sosyal ve Ekonomik Sektörlerle ilgili Gelişme Hedef ve Politikalar” başlığının, “İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi” alt başlığı adı altında yer almıştır. Amaçlar, ilkeler ve politikalar şöyle ifade edilmiştir.

Eğitim sisteminin temel amacının; “Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, demokratik, özgürlükçü ve manevi değerlere bağlı, yeni fikirlere açık, kişisel sorumluluk duygusuna sahip, milli kültürü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen ve çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen, bilim ve teknoloji üretimine yatkın ve beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı bilgi çağı insanını yetiştirmek” olduğu, ayrıca “Milli eğitim, herkes için hayat boyu öğrenme yaklaşımıyla bilgiye ulaşma yol ve yöntemlerini öğreten, etkin bir rehberlik hizmetini içeren, eğitimin tüm evrelerinde yatay ve dikey geçişlere imkân veren, piyasa meslek standartlarına uygun, üretime dönük eğitime ağırlık veren, yetki devrini esas alan,

istisnasız tüm öğrenciler için fırsat eşitliğini gözeten bir sistem bütünlüğü içerisinde yeniden düzenleneceği” belirtilmiştir. Diğer bir ifadeyle, “Sosyal, psikolojik ve zihinsel gelişimin erken yaşlarda şekillenmesi nedeniyle okul öncesinin, yaygınlaştırılacağı” belirtilmiştir (http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/Kalkinma_Planlari.aspx).

4.1.3. Elli sekizinci Hükümet Programında Eğitim

Abdullah GÜL hükümeti, 19 Kasım 2002 – 12 Mart 2003 tarihleri arasında görev yapmıştır. 58 hükümet programında eğitim ile ilgili şunlar yer almıştır. “Temel ve hak ve özgürlükler alanında uluslararası demokratik standartlar tüm politikalarda esas alınacağı”, “Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak ve sağlıklı bir nesil yetiştirme hedefleri doğrultusunda yoksulluk sınırı altında olan ailelerin çocuklarına eğitim ve sağlık yardımları yapılacağı” ifade edilmiştir. Ayrıca, “Bir yandan bizi biz yapan kültürel değerlerin ve zenginliğin korunması, geliştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması, diğer yandan kültürel yozlaşmanın önlenmesini temel bir politika olarak benimsediği” açıklanmıştır.

58. Hükümet programında, “Eğitimde temel hedef; büyük önder Atatürk’ün özdeyişinde ifadesini bulan fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller yetiştirmek” olarak yer almış ve bu amaçla, “Her alanda olduğu gibi Türk Milli Eğitim sisteminde de insan merkezli bir anlayışa geçmek üzere, toplumun ihtiyaçlarına ve çağdaş uygarlık gereklerine göre yeniden yapılanmanın” sağlanacağına değinilmiştir. Devamında “Çağdaş ve demokratik milli eğitim reformunun hedefi; evrensel standartlara uygun bir yapılanma içinde; Özgür düşünen ve bağımsız karar verebilen, yeniliklere açık, özgüven sahibi, hayata olumlu bakan, problem çözme, iletişim ve organizasyon yeteneği gelişmiş, bilim ve teknoloji üretebilen, içinde yaşadığı toplumun değerlerine duyarlı bireylerin yetişmesine uygun koşulların ve fırsatların üretilmesi ve topluma sunulması” olarak ifade edilmiştir.

58. hükümet programında, “Nitelikli bir eğitim sağlanabilmesi için; eğitim politikalarının belirlenmesinde ve hizmet sunumunda yerel idareler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının inisiyatif ve katılımlarının sağlanacağı”; “Eğitimde yönetişimci, demokratik bir anlayışın sergileneceği” anlatılmıştır. Ayrıca, “Önyargılı ve ezberciliğe dayanan eğitim yöntemleri terk edileceği, eğitim ve öğretimde evrensel değerleri öne alan, insanı merkeze yerleştiren demokratik ve çağdaş bir yaklaşım benimseneceği” ifadesini bulmuştur. Bunların yanı sıra, “Çağdaş eğitim yöntemleri ve teknolojileri

yakından izlenecek, özellikle öğrencilerin bilgisayar ve diğer teknolojik araçları kullanma yeteneği kazanmasına özel bir önem verileceği, yaygın ve örgün eğitimin her aşamasında e-egitim yürürlüğe konacağına, eğitimin her kademesinde imkân ve fırsat eşitliği sağlanacağına ve herkese kabiliyeti ölçüsünde alabileceği azami eğitim hizmeti sunulacağı” ifade edilmiştir.

58 hükümet programında, “Anayasamızda tanımlanan laiklik ilkesi ve din ve vicdan hürriyetine etkinlik ve işlerlik kazandırılarak, dinin, dini duyguların veya dince kutsal sayılan şeylerin siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlamak amacıyla istismar edilmesi veya kötüye kullanılmasını önleyebilecek bir din eğitimi ve öğretimi, anayasamızda tanımlanan çerçevede etkinlik ve verimliliğe kavuşturulacağı böylelikle, hem vatandaşlarımızın din eğitimi ve öğrenimi alanındaki beklentilerinin karşılanacağı, hem de bu alanda yaşanan suiistimallere son verilmesinin mümkün olacağı” ifadesi dikkat çekicidir(<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp58>)

4.1.4. Elli dokuzuncu Hükümet Programında Eğitim

I. Recep Tayyip ERDOĞAN hükümeti, 14 Mart 2003 ve 29 Ağustos 2007 tarihleri arasında görev yapmıştır. 59. Hükümet Programında; “Eğitim alanında yakalanacak üstün seviyelerin, diğer tüm alanların toplam kalitesini yükselteceği” belirtilmiştir. Yine, “Eğitim kalitesinin artırılması, eğitimde fırsat eşitliğinin gerçek anlamda sağlanması ve eğitim sisteminin ideolojik kavgaların arenası olmaktan çıkarılmasının yetkin ve yetenekli bireylerin yetiştirilmesi açısından son derece önemli olduğu” ifade edilmiştir. Bu nedenlerle, “Türk Millî Eğitim sisteminde de insan merkezli nitelikli bir eğitim modeline geçmek üzere, toplumun ihtiyaçlarına ve çağdaş uygarlık gereklerine göre yeniden yapılanma sağlanacağı” belirtilmiştir.

59. Hükümet programında, “Anayasamızda tanımlanan laiklik ilkesi, din ve vicdan hürriyetine etkinlik ve işlerlik kazandırılarak, dinin, dinî duyguların veya dince kutsal sayılan değerlerin ve sembollerin siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlamak amacıyla istismar edilmesi veya kötüye kullanılmasını önleyebilecek bir din eğitimi ve öğretimi, Anayasamızda tanımlanan çerçevede uygulamaya konulacağı” ifade edilmiştir. Bu ifade, 58. Hükümet Programında da bir farkla yer almıştır. O da “şeyler” yerine “değerler ve semboller” ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca, “Millî değerlerin, birey, aile ve toplumu ayakta tutan manevî dinamiklerin korunup geliştirilmesi konusunda azamî gayret içerisinde olunacağı, amaç olarak millî kültürümüzdeki esas yapıyı, üslubu

koruyarak evrensel değerlerle millî kültürümüz arasındaki etkileşimin en üst noktaya çıkarılacağı” ifade edilmiştir. Diğer taraftan “Kültür politikasının temelini, bu iki alanın, çatışma konusundan çıkarılıp, her iki unsurun zenginliklerinden birlikte yararlanmanın oluşturacağı” açıklanmıştır(<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp59>)

4.1.5. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programına Yansımaları

2005 ilköğretim Programının bize özgü bir model olmadığı, Malta ve Yunanistan’a uygulanan programla aynı olduğu, programdaki kimi yanlışların programın çeviri olduğunu gösterdiği belirtiliyor(Tezbaşaran, 2005, akt. Okçabol, 2014). Daha önceki programlarda davranışçı yaklaşımın benimsendiği ve hedef davranış olarak geçen ifadeler, yaklaşımın benimsenmesiyle 2005 ve sonrası programlarda kazanım olarak geçmiştir.

2022 yılında hedefine ulaşması beklenen ilköğretim programının vizyonu; “Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, temel demokratik değerlerle donanmış, bireysel farklılıkları ne olursa olsun, araştırma sorgulama, eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme becerileri gelişmiş; yaşam boyu öğrenen ve insan haklarına saygılı, mutlu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmektedir” şeklinde belirlenmiştir(MEB, 2005).

2005 İlköğretim Programında açıkça belirlenmiş 15 değere Kişisel Nitelikler altında yer verilmiştir. Bunlar, “öz saygı”, “öz güven”, “toplumsallık”, “yeniliğe açıklık” ve “sabır” gibi kişisel gelişimle ilgili değerler, “aile birliği”, “vatanseverlik”, “misafirperverlik”, “kültürel değerleri koruma ve geliştirme” gibi milli değerler ve “sevgi”, “saygı”, “barış”, “hoşgörü”, “doğruluk”, “yardımseverlik”, “adalet” gibi evrensel değerler olarak sıralanabilir.

Tablo 1.

XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının, 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki İlkelere Yansımaları

2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının İlkeleri	XVI. Milli Eğitim Şurası VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 58. ve 59. Hükümet Programları
“Hayat Bilgisi Dersi Programı, öğretmen ya da konu merkezli değil, çocuk merkezli olmalı; çocuğun bakış açısını yansıtmalıdır”.	“Türk Milli Eğitim sisteminde, insan merkezli bir anlayışa geçmek üzere, toplumun ihtiyaçlarına ve çağdaş uygarlık gereklerine göre yeniden yapılanma sağlanacaktır”(58.-59. HP).
“Program aracılığıyla öğrencilere kazandırılmak istenen temel bilgi ve beceriler, gerçek yaşamda çocuğun gereksinimleriyle örtüşmelidir. Hızla değişen ve eskiyen, genellikle de çocuğun yaşamında herhangi bir karşılığı olmayan bilgilere programda yer verilmesi gerekme”.	“Önyargılı ve ezberciliğe dayanan eğitim yöntemleri yerine, eğitim ve öğretimde evrensel değerleri öne alan, insanı merkeze yerleştiren demokratik ve çağdaş bir yaklaşım benimsenecektir”(58. HP).
“Öğrenci kendisine sunulan bilgileri ezberleyerek, edilgen bir biçimde öğrenmeye çalışmak yerine, öğrenme-öğretme sürecine aktif olarak katılmalıdır. Kendisine sunulan uyarıyı yorumlamalı, anlamlandırılmalı ve bilgiyi bizzat kendisi yapılandırmalıdır”	“Yetkin ve yetenekli bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir” (59. HP). “Eğitimde temel hedef; büyük önder Atatürk’ün özdeyişinde ifadesini bulan fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller yetiştirmektir”(58. HP).
“Program, bireyin yaşam kalitesini artıracak temel becerileri kazanmasına yardımcı olmalıdır. Olabildiğince çok miktarda bilgi depolamak yerine, çocuğun zihinsel yeteneklerini ve kişiliğini her yönüyle geliştirmeye yönelik olmalıdır”.	“Eğitim sistemi, bilgiye ulaşma yol ve yöntemlerini öğreten biçimde yeniden düzenlenecektir”(BYKP). “Eğitici kol etkinlikleri, eğitim programlarıyla bir bütünlük içerisinde okul içinde ve dışında bireyin gelişimini demokrasi kültürünü de geliştirici bir yaklaşımı esas alan düzenlemelidir”(MEŞ).
“Hayat bilgisi dersleri yetişkinlere özgü bir ciddiyet içinde geçmek zorunda değildir. Aksine, okul ve ders programları çocuğun eğlenme gereksinimini de karşılamalıdır. Bu anlayışla, hayat bilgisi dersi çocuklar için oldukça eğlenceli ve çocukların zevkle katıldıkları bir ders olmalıdır”.	-----
“Olaylar ve olgular yaşamın bütünlüğü içinde ele alınmalıdır. Olgular, analitik ve atomistik bir yaklaşımla değil, çocukların gelişimsel özelliklerine de uygun bir biçimde bütüncül ve tematik bir yaklaşımla ele alınarak incelenmelidir”.	-----

Tablo 1’de XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet programlarının 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki İlkelere Yansımaları yer almaktadır. BYKP, MEŞ ve HP de alınan; “İnsan merkezli bir anlayışa

geçmek”, “Yetkin ve yetenekli bireylerin yetiştirilmesi”, “Bilgiye ulaşma yol ve yöntemlerini öğretme”, “Okul içinde ve dışında bireyin gelişimini demokrasi kültürünü de geliştirici bir yaklaşımı esas alınması”, “Toplumun ihtiyaçlarına ve çağdaş uygarlık gereklerine göre yeniden yapılanma”, “Bilgiye ulaşma yol ve yöntemlerini öğretilmesi” vb. gibi kararların 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’na yansydıkları görülmektedir. Kararlarda yansımaları tespit edilemeyen “Derslerin eğlenceli işlenmesi”, “Olayların ve olguların yaşamın bütünlüğü içinde ele alınması”, “Bütüncül ve tematik yaklaşım” gibi ifadeler geneli kapsayacak şekilde verilmiştir.

Tablo 2.

XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının, 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki Vizyona Yansımaları

2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programının Vizyonu	XVI. Milli Eğitim Şurası VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 58. ve 59. Hükümet Programları
“Öğrenmekten keyif alan”,	-----
“Kendisiyle, toplumsal çevresiyle ve doğa ile barışık”,	“Hayata olumlu bakan bireylerin yetiştirilmesine uygun koşulların üretilmesi hedeflenmiştir”(58. HP), “İçinde yaşadığı toplumun değerlerine duyarlı bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir”(58. HP),
“Kendini, milletini, vatanını ve doğayı tanıyan, koruyan ve geliştiren”,	“Bizi "biz" yapan kültürel değerlerin ve zenginliğin korunması, geliştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması sağlanmalıdır”(58. HP)
“Gündelik yaşamda gereksinim duyulan temel bilgilere, yaşam becerilerine ve çağın gerektirdiği donanıma sahip”,	“Öğrencilerin kültür, beceri kazanmalarına ve yönelmelerine dönük kurslar açılmalıdır”(MEŞ). “Öğrencinin ilgi ve yetenekleri geliştirilmelidir”(MEŞ). “Eğitimde temel hedef; büyük önder Atatürk’ün özdeyişinde ifadesini bulan "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller yetiştirmektir”(58. HP). “Özgür düşünen ve bağımsız karar verebilen bireyler yetiştirilmesi hedeflenmiştir”(58. HP).
“Değişikliklere dinamik bir biçimde uyum sağlayabilecek kadar esnek”.	“Çağdaş eğitim yöntemleri ve teknolojileri yakından izlenecek, özellikle öğrencilerin bilgisayar ve diğer teknolojik araçları kullanma yeteneği kazanmasına özel bir önem verilecektir”(58. HP). “Yetkin ve yetenekli bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir”(59. HP).
“Mutlu bireyler yetiştirmektir”	“Yeniliklere açık bireyler yetiştirme hedeflenmiştir”(58. HP).
“Mutlu bireyler yetiştirmektir”	“Hayata olumlu bakan bireyler yetiştirmek”(58 HP).

Tablo 2’de XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet programlarının 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki Vizyona Yansımaları yer almaktadır. Tabloya bakıldığında MEŞ, BYKP ve HP de alınan; “Hayata olumlu bakan bireylerin yetiştirmesine uygun koşulların üretilmesi”, “Toplumun değerlerine duyarlı bireylerin yetiştirilmesi”, “Kültürel değerlerin ve zenginliğin korunması”, “Beceri kazandırma ve yönlendirme”, “İlgi ve yetenekleri geliştirilmesi”, “Fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller yetiştirme”, “Bilgisayar ve diğer teknolojik araçları kullanma yeteneğinin kazandırılması”, “Yeniliklere açık”, “Hayata olumlu bakan”, “Yetkin ve yetenekli”, “Özgür düşünen ve bağımsız karar verebilen” bireyler yetiştirme vb. gibi kararlar 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı vizyonuyla paralellik gösterdiği ve ifadelerin yansımalarının birebir ya da benzer olduğu görülmektedir. “Öğrenmekten keyif almak” ifadesi her ne kadar somut olarak yer almasa da, genel bir sonuç olarak, ders işleme yöntemleri ve bireyin yaşantısından seçilen konular öğrenmeye karşı isteği artıracağında, bireyin için öğrenmenin zevkli hale geleceği düşünülebilir.

Tablo 3.

XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının, 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Öğrencilere Kazandırılacak Kişisel Niteliklere Yansımaları

2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Öğrencilere Kazandırılacak Kişisel Nitelikler	XVI. Milli Eğitim Şurası VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 58. ve 59. Hükümet Programları
Öz Saygı “Kendini ve duygularını fark etme. Kişisel bakımını yapma. Kendi farklılığını fark etme. Geçmişini öğrenme. Kendisiyle barışık olma. Etik değerleri bilme ve hayatında bunlara önem verme. Görev ve sorumluluklarını bilme ve yardımlaşma. Kuralların gerekliliğini bilme. Hata yapabileceğini kabul etme. Kişisel eşyalarını özenli kullanma. Büyüdükçe değiştiğini fark etme. Kendisinin ve arkadaşlarının değerli olduğunu kabul etme”	“Manevi değerlere bağlı”(BYKP), “Kişisel sorumluluk duygusuna sahip bireyler yetiştirme”(BYKP). “Bizi biz yapan kültürel değerlerin ve zenginliğin korunması, geliştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması sağlanmalıdır”(58. HP). “Hayata olumlu bakan”(58. HP), “İçinde yaşadığı toplumun değerlerine duyarlı bireyler yetiştirme”(58. HP).
Öz Güven “Güçlü ve zayıf yönlerini tanıma. Ailesini tanıma ve onlarla işbirliği yapma. Kurallara neden gerek duyulduğunu bilme Hatalardan ders çıkarma. Gerektiğinde büyüklerinden yardım alma. Ailede alınan kararlara katılma. Etik davranışların güven artırıcı olduğunu bilme. Etkili “hayır” deme. Zaman içinde, duygu ve düşüncelerinde meydana gelen değişikliklerle ilgili çıkarımda bulunma. Kendisini ve ailesini ilgilendiren kararlarda görüşünü bildirme. Doğadaki karşılıklı bağımlılığı kavrama”	“Ders kitabı ve öğretim materyallerinde çağdaş, sorumlulukları paylaşan aile kavramı ön plana çıkarılmalıdır”(MEŞ) “Özgüven sahibi bireyler yetiştirme hedeflenmektedir”(58 HP.)
Sabır “Oyun oynarken uygun davranışlarda bulunma. Eğlenmek için uygun zamanı bekleme. Etkili dinleme İsteklerini erteleme. Amaç belirleme Hata yapmanın doğal olduğunu kabul etme. Duygularını kontrol etme”	“Hayata olumlu bakan bireyler yetiştirme hedeflenmektedir”(58. HP).
Hoşgörü “Arkadaşları ile iyi ilişkiler geliştirme. Arkadaşlarıyla oynarken uygun davranışlarda bulunma. Bireysel ve grup çalışmalarında olumlu değerleri gözetme Konuşanı dinleme. Hataları doğal karşılama. Farklılıkları kabul etme. Herkesin değerli olduğunu kabul etme. Sorunlara farklı çözümler önerme. Görevlerini yerine getirmekten mutluluk duyma”	“Manevi değerlere bağlı”(BYKP), “Farklı kültürleri yorumlayabilen ve çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen bireyler yetiştirme”(BYKP). “Hayata olumlu bakan bireyler yetiştirme hedeflenmektedir”(58. HP). “İçinde yaşadığı toplumun değerlerine duyarlı bireyler yetiştirme”(58. HP).

(devam ediyor)

Tablo 3'ün devamı

XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının, 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Öğrencilere Kazandırılacak Kişisel Niteliklere Yansımaları

2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Öğrencilere Kazandırılacak Kişisel Nitelikler	XVI. illi Eğitim Şurası VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 58. ve Hükümet Programları
Sevgi “Kendini sevme. Ailesini ve akrabalarını sevme. Arkadaşlarını ve başkalarını sevme. Arkadaşlarıyla ilişkilerinde sevgi duygusunu temel alarak onlarla iyi ilişkiler geliştirme. Okulda karşılaştığı kişilere ve durumlara sevgiyle yaklaşma. Başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul etme. Millî ve dinî bayramlarda sevgi duygusunu açığa vurma. Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını sevme. Ülkesini sevme İnsanları sevme. Doğayı sevme”	“Millî değerlerin, birey, aile ve toplumu ayakta tutan manevî dinamiklerin korunup geliştirilmesi konusunda azamî gayret içerisinde olunacaktır”(59. HP). “Amaç olarak millî kültürümüzdeki esas yapıyı, üslubu koruyarak evrensel değerlerle millî kültürümüz arasındaki etkileşimin en üst noktaya çıkarılacaktır” (59. HP).
Saygı “Kendine, öğretmenine, arkadaşlarına ailesine, doğaya karşı saygılı olma. Okulu ve sınıfı ile ilgili kurallara uyma. Kişisel eşyalarına ve başkalarının eşyalarına saygı gösterme. Dünyadaki insanlara saygı duyma. Türk Bayrağı'na, İstiklâl Marşı'na, Atatürk'e ve Türk büyüklerine saygı duyma”	“Farklı kültürleri yorumlayabilen ve çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen bireyler yetiştirme”(BYKP). “İçinde yaşadığı toplumun değerlerine duyarlı bireyler yetiştirme”(58. HP).
Yardımsızlık “Kulüp ve diğer grup çalışmalarında arkadaşlarına yardım etme. Aile bireylerine yardımda bulunma. Okulla ilgili sorunları çözerken arkadaşlarına ve başkalarına yardım etme. Doğal afetlere uğrayanlara yardım etme. Kaza ve acil durumlarda başkalarına yardım etme”	“Problem çözme becerisi kazandırma” (58. HP).
Doğruluk “Etik davranışların farkında olma. Trafikteki doğru ve yanlış davranışları ayırt etme. İlişkilerinde olumlu değerleri gözetme. Yanlı davranışların farkında olma. Yanlılık içermeyen davranışlar sergileme. Ön yargısız davranma”	“Hayata olumlu bakan bireyler yetiştirme” (58. HP).
Yeniliğe açıklık “Bilgi edinebilmek için uygun sorular sorma, resimli kaynaklardan yararlanma. Geçmişten günümüze olan yenilikleri ve değişiklikleri araştırma. Geleceği hayal etme ve tasarlama. Yeni fikirler üretme. İş birliği yapma. Problem çözme. Karar alınırken görüş bildirme ve karar sürecine katılma. Amaç belirleme. Yenilikleri deneme cesareti gösterme. Yenilikleri denemekten zevk alma. Teknolojik bir ürün tasarlama”	“Piyasa meslek standartlarına uygun, üretime dönük eğitime ağırlık veren” (BYKP), “Bilim ve teknoloji üretimine yatkın ve beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı bilgi çağı insanını yetiştirme”(BYKP). “Eğitimde temel hedef; büyük önder Atatürk'ün özdeyişinde ifadesini bulan fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller

(devam ediyor)

Tablo 3'ün devamı

XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının, 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Öğrencilere Kazandırılacak Kişisel Niteliklere Yansımaları

2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Öğrencilere Kazandırılacak Kişisel Nitelikler	XVI. illi Eğitim Şurası VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 58. ve Hükümet Programları
<p>Vatanserverlik</p> <p>“Türk Bayrağı’na ve İstiklâl Marşı’na saygı gösterme. Şeref Köşesi’ni tanıma. Millî bayramlara coşkuyla katılma. Millî bayramları kutlamak için alternatifler üretme. Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme. Türkiye’imizin bir bütün olduğunun farkında olma. Atatürk’ün ulusal bir lider olduğunu kabul etme ve saygı gösterme. Millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma. Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenleri belirleme. Yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme. Müzelerden yararlanma”</p>	<p>yetiştirmektedir”(58. HP). “Özgür düşünen ve bağımsız karar verebilen”(58. HP), “Yeniliklere açık”(58. HP), “Problem çözme becerisi kazanmış”(58.HP) “Bilim ve teknoloji üretebilen”(58. HP), “İçinde yaşadığı toplumun değerlerine duyarlı bireyler yetiştirme”(58. HP). Yetkin ve yetenekli bireyler yetiştirme” (59. HP) “Millî değerlerin, birey, aile ve toplumu ayakta tutan manevî dinamiklerin korunup geliştirilmesi konusunda azamî gayret içerisinde olunacaktır”(59. HP).</p>
<p>Kültürel Değerleri Koruma ve Geliştirme</p> <p>“Millî bayramları kutlama. Dinî bayramları kutlama. Yaşadığı yerleşim birimini bir yuva olarak kabul etme. Ülkesini bir yuva olarak kabul etme. Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için çaba gösterme. Müzeleri ve tarihi mekânları koruma ve geliştirme”</p>	<p>“Amaç olarak millî kültürümüzdeki esas yapıyı, üslubu koruyarak evrensel değerlerle millî kültürümüz arasındaki etkileşimin en üst noktaya çıkarılacaktır” (59. HP). “Vatandaşların din eğitimi ve öğrenimi alanındaki beklentileri karşılanacaktır” (59. HP) “Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı bireylerin yetişmesi sağlanmalıdır”(MEŞ), “Milli kültürü özümsemiş bireylerin yetişmesini sağlama”(BYKP). “Anayasamızda tanımlanan laiklik ilkesi ve din ve vicdan hürriyetine etkinlik ve işlerlik kazandırılacaktır”(58. HP).</p>
<p>“Dürüstlük, Adalet, Barış, Toplumsallık”</p>	<p>-----</p>

Tablo 3’de XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet programlarının 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki Öğrencilere Kazandırılacak Kişisel Niteliklere Yansımaları yer almaktadır. MEŞ, BYKP ve HP de alınan; “Manevi değerlere bağlı”, “Kişisel sorumluluk duygusuna sahip”, “Kültürel değerlerin ve zenginliğin korunması”, “Millî değerlerin, birey, aile ve toplumu ayakta tutan manevî dinamiklerin korunması”, “Evrensel değerlerle millî kültürümüz arasındaki etkileşimin en üst noktaya çıkarılması,” “Problem çözme becerisi kazandırma, “Laiklik ilkesi ve din ve vicdan hürriyetine etkinlik ve işlerlik kazandırma”, “Hayata olumlu bakan”, “İçinde yaşadığı toplumun değerlerine duyarlı”, “Çağdaş”, “Sorumlulukları paylaşan”, “Özgüven sahibi, “Farklı kültürleri yorumlayabilen ve çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen”, “Toplumun değerlerine duyarlı”, “Özgür düşünen ve bağımsız karar verebilen”, “Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı”, “Milli kültürü özümsemiş”, “Bilim ve teknoloji üretimine yatkın”, “Üretken ve yaratıcı bilgi çağı insanını yetiştirme” vb. kararların 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda oldukça fazla yansımalarının olduğu görülmektedir. Kararların her ne kadar “Dürüstlük, adalet, barış ve toplumsallık” gibi kişisel niteliklere birebir yansımaları olmasa da kararların genel felsefesinde örtük mesaj şeklinde ifadelerini buldukları söylenebilir.

Tablo 4.

XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının, 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Öğrencilere Kazandırılacak Becerilere Yansımaları

2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Öğrencilere Kazandırılacak Beceriler	XVI. Milli Eğitim Şurası VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 58. ve 59. Hükümet Programları
Girişimcilik “Grubun henüz fark edilmeyen ortak ihtiyaçlarına duyarlı olma. Risk alma. Yeni fikirlere, bilgi ve becerilere açık olma. Kendini olası eleştirilere ve başarısızlıklara açık tutma. Kaybetmeyi göze alarak yenilikleri deneme cesareti gösterme ve bundan zevk alma”	“Öğrencilerin ilgi ve yetenekleri geliştirilmeli”(MEŞ), “Yeni fikirlere açık”(BYKP), “Yeniliklere açık”(58. HP), “İletişim ve organizasyon yeteneği gelişmiş”(58 HP),
Kaynakları Etkili Kullanma “Zaman, Para ve Materyal Kullanma Bilinçli Tüketici Olma. Çevre Bilinci Geliştirme ve Çevredeki Kaynakları Etkili Kullanma Planlama ve Üretim”	“Yetkin ve yetenekli bireyler yetiştirme” (59. HP). “Bilim ve teknoloji üretebilen bireyler yetiştirme”(58. HP).
Öz Yönetim “Etik Davranma, Eğlenme, Öğrenmeyi Öğrenme, Amaç Belirleme, Kendini Tanıma ve Kişisel Gelişimini İzleme, Duygu Yönetimi, Kariyer Planlama, Sorumluluk, Zamanı ve Mekânı Doğru Algılama, Katılım, Paylaşım, İş Birliği ve Takım Çalışması Yapma, Liderlik, Farklılıklara Saygı Duyma”	“Kişisel sorumluluk duygusuna sahip” (BYKP), “Özgüven sahibi”(58. HP), “Hayata olumlu bakan”(58. HP), “İletişim ve organizasyon yeteneği gelişmiş”(58. HP), “Bilim ve teknoloji üretebilen”(58. HP), “Yetkin ve yetenekli bireyler yetiştirme” (59. HP). “İlköğretimin bütün sınıflarında meslek alanlarını tanıttıcı etkinliklere yer verilmelidir”(MEŞ).
Araştırma “Soru sorma. Gözlem yapma. Tahmin etme. Veri toplama. Verileri kaydetme. Verileri düzenleme. Verileri açıklama. Araştırma sonuçlarını sunma”	
Eleştirel Düşünme “Bildiklerini ve bilmediklerini, ayırt etme. Bildiklerinin doğruluğunu belirleme. Olguların nedenlerini sorgulama. Olaylar ve olgular arasında ilişki kurma. Sunulan bilginin doğruluğunu ve bütünlüğünü belirleme. Sunulan bilgideki mantık ve yanlış akıl yürütmeleri tanımlama. Gerçekler ve kanaatler arasındaki farkı fark etme. Fikirler ve görüşler arkasındaki mantığı ifade etme. Yargıya varma ve mantıklı sonuçlara ulaşma”	“Özgür düşünen ve bağımsız karar verebilen”(58 HP), “Yeniliklere açık”(58. HP), Problem çözme becerisine sahip bireyler yetiştirme(58. HP). “Bilim ve teknoloji üretebilen(58. HP), Yetkin ve yetenekli bireyler yetiştirme”(59. HP).

(devam ediyor)

Tablo 4'ün devamı

XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet Programlarının, 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Öğrencilere Kazandırılacak Becerilere Yansımaları

2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Öğrencilere Kazandırılacak Beceriler	XVI. Milli Eğitim Şurası VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 58. ve 59. Hükümet Programları
Yaratıcı Düşünme “Özgünlük ve yeni fikirler oluşturma. İmgeleme. Sıra dışı bağlantılar kurma. Sezgi, duygu ve tutkulara açık olma. Risk alma, cesaret gösterme ve meydan okuma”	“Özgürlükçü ve manevi değerlere bağlı” (BYKP), “Yeni fikirlere açık”(BYKP),
Problem Çözme “Problemi fark etme. Problemin kime ait olduğunu belirleme. Problemi aydınlatmak için uygun sorular oluşturma. Problemi tanımlama ve açıklama. Probleme özgü bilgi kaynaklarını tanıma. Probleme yönelik çözüm seçenekleri belirleme. Her çözüm yolunun muhtemel sonuçlarını düşünme. En uygun yolu seçme. Uygun çözüm yolunu uygulama”	“Özgüven sahibi”(BYKP), “Düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş bireyler yetiştirme” (BYKP).
Bilgi Teknolojilerini Kullanma “Yönergeyi kullanarak bilgisayarı işletme. Farklı kaynaklardan toplanmış bilgiyi kaydetme, biçimlendirme, tekrar kullanma. Biçimlendirdiği bilgiyi sunma. Metin, grafik, renk, ses efektleri kullanarak çoklu ortamda rapor hazırlama. Telefonu ve televizyonu kullanarak bilgiye ulaşma. Günlük hayatta ulaşabildiği teknolojik ürünleri amacına uygun olarak kullanma. Bilgiyi bulma. Bilgiyi kullanılabilir biçimde planlama. Kütüphaneden ve yazılı kaynaklardan yararlanma. Toplumdaki bilgi kaynaklarını kullanma. Toplumdaki bireylerle görüşmeler yapma.. Bilgiye ulaşabilmek için gerekli her türlü kaynağı, araç ve gereci kullanma”	“Teknoloji eğitimi programlarının yaşama aktarılarak bunların etkin biçimde uygulanması büyük önem taşımaktadır”(MEŞ). “Tüm meslek alanlarında geçerli olan teknoloji ve genel kültür öğelerini bir bütünlük içinde tanıtarak, bireyleri teknolojiyi bilen, tanıyan, uygulayan ve geliştiren insanlar olarak uyumlu ve tekin duruma getirmek olmalıdır”(MEŞ) “Bilim ve teknoloji üretimine yatkın ve beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı bilgi çağı insanını yetiştirmektedir” (BYKP). “Bilim ve teknoloji üretebilen”(58.HP), “Çağdaş eğitim yöntemleri ve teknolojileri yakından izlenecek, özellikle öğrencilerin bilgisayar ve diğer teknolojik araçları kullanma yeteneği kazanmasına özel bir önem verilecektir” (58. HP).
İletişim “Dinleme. Duygularını ve düşüncelerini yazılı, sözlü veya beden diliyle ifade etme. Geri bildirim alma-verme. İletişim araçlarını kullanma. Davranışsal incelikler sergileme. Tartışma. Bağlantı kurma. Açık fikirli olma. İkna etme. Ortak bir amaç çevresinde toplanma”	“Özgüven sahibi”(58. HP), “İletişim ve organizasyon yeteneği gelişmiş bireyler yetiştirme”(58. HP).
“Bilimin Temel Kavramlarını Tanıma”	-----
“Güvenlik ve Korunmayı Sağlama”	-----
“Türkçeyi Doğru, Etkili ve Güzel Kullanma”	-----
“Karar Verme”	-----

Tablo 4’de XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet programlarının 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki Öğrencilere Kazandırılacak Becerilere Yansımaları yer almaktadır. MEŞ, BYKP ve HP de alınan; “Öğrencilerin ilgi ve yetenekleri geliştirilmesi”, “Özgür düşünen ve bağımsız karar verebilen”, “Yeniliklere açık”, “Problem çözme becerisine sahip”, “Yetkin ve yetenekli”, “Özgürlükçü ve manevi değerlere bağlı”, “Yeni fikirlere açık”, “Özgüven sahibi”, “Düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş”, “İletişim ve organizasyon yeteneği gelişmiş”, “Kişisel sorumluluk duygusuna sahip”, “Hayata olumlu bakan”, “Bilim ve teknoloji üretimine yatkın ve beceri düzeyi yüksek”, “Üretken ve yaratıcı bilgi çağı insanını yetiştirmek” vb. kararların 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda kazandırılacak becerilere yansımalarının oldukça fazla olduğu görülmektedir. “Bilimin temel kavramlarını tanıma”, “Güvenlik ve korunmayı sağlama”, “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma”, “Karar verme” gibi becerilere somut bir yansımalarının olmadığı görülse de, birçok kavramın zaten bilimin temel kavramları olduğu, öz bakım becerileri gelişmiş bilinçli bir bireyin zaten güvenlik ve koruma konusunda yeterli olacağı, Türkçenin etkili kullanımı zaten her ders için geçerli olduğu düşünüldüğünde kararların genel felsefesinde örtük olarak yer aldıkları söylenebilir.

4.2. Milli Eğitim Şuraları(XVII., XVIII. ve XIX.), Dokuzuncu Kalkınma Planı ve Hükümet Programlarının(60., 61. ve 62.) 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programına Yansımalar

4.2.1. On Yedinci Millî Eğitim Şûrası Kararları (13- 17 Kasım 2006)

XVII. Milli Eğitim Şurası, dönemin Millî Eğitim Bakanı Hüseyin ÇELİK başkanlığında “Eğitim Sistemimiz, Kademeler Arası Geçişler, Yönlendirme ve Sınav Sistemi ile Küreselleşme, AB Sürecinde Türk Eğitim Sistemi” konu başlıklarıyla 13– 17 Kasım 2006 tarihinde toplanmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu başkanı Prof. Dr. İrfan Erdoğan’ın sunuş kısmında, “Atatürk’ün, ‘En mühim ve feyizli vazifelerimiz, millî eğitim işleridir. Millî eğitim işlerinde mutlaka muzaffer olmak lazımdır. Bir milletin hakiki kurtuluşu ancak bu suretle olur’ sözlerinin ışığı altında, 17. Millî Eğitim Şûrası kararlarının milletimize hayırlı olmasını diliyorum.” İfadeleri dikkat çekicidir.

Şurada alınan bazı kararlar şunlardır;

1. “Eğitim politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında kurumlar arası eş güdüm ve iş birliği sağlanmalı; bu yaklaşımda kısa vadeli politik ve ideolojik tutumlar yerine, ulusal ve evrensel temel değerler dikkate alınmalıdır”.
2. “Öğrenci niteliğini artırmak amacıyla bölgeler arası farklılıklar dikkate alınmalı, bölgelere ait sosyal, ekonomik ve kültürel yapının eğitim yöneticileri ve öğretmenler tarafından iyice tanınması sağlanmalıdır”.
3. “e-öğrenme yaygınlaştırılmalı; İnternet üzerinden öğretim materyallerinin geliştirilmesi ve kullanılması eğitimin tüm paydaşları için özendirilmelidir”.
4. “Her okulda, öğrencilerin boş zamanlarında, kendi belirledikleri sosyal etkinlikleri yürütmek üzere, eğitim materyali ile donatılmış çalışma alanları bulunmalı ve bu alanların etkin kullanımı sağlanmalıdır”.
5. “Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması için çalışmalara başlanmalı, bunun için gerekli alt yapı hazırlık çalışmaları hızlandırılmalıdır”.
6. “Ortak dersler ve alan derslerinin ağırlıkları, bilimsel verilere göre yeniden belirlenmeli ve bu derslerin içeriklerinin birbirinin alanına girmemesine özen gösterilmelidir”.
7. “İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarının 6-12. sınıfları arasında öğrenci odaklı sınıf sisteminden disiplin (ders) odaklı sınıf sistemine geçilmeli ve üstün zekâlı çocukların kendi hızlarında ilerlemelerine fırsat sağlanmalıdır”.
8. “60-72 aylık çocukluk çağını kapsayan okul öncesi eğitim döneminin zorunlu hale getirilmesi için çalışmalara başlanmalıdır”.
9. “Ölçme ve değerlendirme; öğrencilerin öğrenme eksikliklerinin saptanması, öğrenme başarılarının artırılması ve öğretim hizmetinin geliştirilmesi amacıyla kullanılmalıdır”.
10. “Sınıf öğretmenliği 1, 2 ve 3. sınıflara kadar olmalı, 4 ve 5. sınıflarda dersler branş öğretmenleri tarafından verilmelidir”.
11. “İlköğretimde seçmeli ders sayısı artırılmalıdır. Seçmeli beceri dersleri dışındaki dersler notla değerlendirilmelidir”(<https://ttkb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-suralari/dosya/12>).

4.2.2. On Sekizinci Millî Eğitim Şûrası Kararları (1-5 Kasım 2010)

Millî Eğitim Bakanlığı “1-5 Kasım 2010 tarihleri arasında yapılan şurada "Eğitimde 2023 Vizyonu"nun belirlendiği ve bakanlığın bundan sonraki eğitim politikalarını belirlenirken alınan kararları göz önünde bulunduracağını” belirtmiştir.

Şurada alınan bazı kararlar şunlardır;

1. “Halen birçok özel ilköğretim okulunda olduğu gibi resmî ilköğretim okullarında da 1, 2 ve 3. sınıflarda uzmanlaşmış bir sınıf öğretmeni ile 4 ve 5. sınıflarda da branş öğretmenlerinin dersleri yürütmesi ve 2023 perspektifi çerçevesinde, temel eğitim birinci kademedeki her sınıf için sınıf öğretmenlerinin branşlaşmaları sağlanmalıdır”.
2. “Eğitimde niteliğin artırılması amacıyla özel okullar teşvik edilerek sayıları artırılmalı, teşvik kapsamında çocuklarını özel okullara gönderen ailelere resmî okullardaki bir öğrenci maliyetinin yarısı kadar destek verilmeli ve bu yolla devletin eğitim harcamaları azaltılmalıdır”.
3. “Eğitim ortamları öğrencinin gelişim dönemi göz önünde bulundurularak öğrenme kuramları, güncel ve etkinliği bilimsel verilerle desteklenen yaklaşımlara göre hazırlanan programlar baz alınarak paydaşların iş birliği içinde çalışabilecekleri şekilde düzenlenmelidir”
4. “Öğrencilerin bilişsel becerilerinin yanında duyuşsal becerilerini de harekete geçirmek için okullar cazibe merkezi hâline getirilmelidir”.
5. “Sosyal ve sportif etkinlikler için uygun koşullar hazırlanmalı, eğitim ortam ve programları, öğrencilerin ders dışı etkinliklere katılımını kolaylaştıracak şekilde düzenlenmelidir”.
6. “Öğrencilerin, çalışmalarından örnekler saklayacağı, sonraki sınıflara taşıyacağı bir e-portfolyo sistemi oluşturulmalı, okulda ve sınıfta çalışmalarını sergileyecekleri köşelere yer verilmeli; öğrenciler bu konuda özendirilmelidir”.
7. “Her dersin öğretmenine; kendi dersliğini düzenleme, sürekli kullanılacak araç-gereci bulundurma, koruma, daha fazla araç-gereç kullanma görev ve sorumluluğu verilerek sınıfların etkin kullanımına katkı sağlanmalı; branş derslikleri uygulaması yaygınlaştırılmalıdır”.
8. “Okullarda uygulanan ders programları ile fiziki düzenlemeler “okulu yaşam alanı hâline getirecek biçim”de yeniden ele alınmalıdır”.

9. “Eğitim ortamları derslik sistemine uygun hâle getirilmeli, okul koridor veya alanlarında öğrencilerin eşyalarını koyacakları bölümler oluşturulmalıdır”.
10. “Okullar yapılırken daha verimli kullanılabilmesi için kullanıcıların fikirleri mutlaka alınmalı; akademik, sosyal ve kültürel alt yapısı olmayan binalar okul olarak açılmamalı, illerdeki her eğitim bölgesinde bölge okullarının ortak kullanımına elverişli en az birer adet spor salonu, yüzme havuzu, tiyatro, gösteri ve etkinlik salonu inşa edilmelidir”.
11. “Güçlü okul kültürleri geliştirebilmek için okullara özgü logo, amblem, rozet, marş, kahraman, hikaye, gazete, tablo, slogan vb. semboller oluşturularak okulların ortak kültürel değerlerini güçlendirmeleri desteklenmelidir”.
12. “Okulda temel insani, ahlaki, sosyal, kültürel ve demokratik değerleri geliştirmeye dönük uygulamalara ağırlık verilmeli, demokratik bir okul kültürü ve sınıf atmosferi oluşturmak için öğretmen ve öğrencilerde kültürel farklılıklara karşı duyarlılık geliştirilmelidir”.
13. “Ulusal ve resmî bayram törenleri ile belirli gün ve haftalarda yapılacak toplantılar ve kutlamalar; toplumda bütünleşme, paylaşma, denetim ve kontrol mekanizmaları olup yönetimlerce bu faaliyetler şenlik ve festival şeklinde kutlanmalı, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının desteği sağlanmalıdır. Bu faaliyetler kültürü etkilemeyi ve yeni değerlerden etkilenmeyi, ortak duygu ve değerlerin devamlılığını sağlayacak, ancak öğrencilerin derslerinden uzun süre ayrı kalmayacakları şekilde düzenlenmelidir”.
14. “Zorunlu eğitim öğrencilerin yaş grupları ve bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak; 1 yıl okul öncesi eğitim, 4 yıl temel eğitim, 4 yıl yönlendirme ve ortaöğretime hazırlık eğitimi ve 4 yıl ortaöğretim olmak üzere öğrencilere farklı ortamlarda eğitim almaya fırsat verecek şekilde 13 yıl olarak düzenlenmelidir”.
15. “Müfredat değişiklikleri ve eğitimde gelişmelerin uygulamaya yansıtılmasının sağlanması için öğretmenlerin sürekli mesleki gelişimlerinde okul temelli modeller uygulanmalı ve mesleki gelişim etkinliklerine katılma her öğretmen için bir hak ve sorumluluk olarak görülmeli, müfredat değişiklikleri ve eğitimde gelişmeler hakkında velilerin sürekli bilgilendirilmesine yönelik hazırlanacak eylem planı hayata geçirilmelidir”.

16. “Üst düzeyde sportif başarıya ulaşmak için yetenekli öğrenciler erken yaşta tespit edilerek bu öğrencilere ait bilgiler oluşturulacak merkezî bilgi sistemine işlenip takip edilmeli, il/ilçelerde bu sporcularla ilgili ortak eğitim planları hazırlanmalıdır”.
17. “Değerin bir tercih olduğu ve toplumların benzer tercihlere sahip kişilerden oluştuğu vurgulanarak öğretmenlere değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır”.
18. “Ders dışı eğitim çalışmaları, 2010/49 sayılı genelgeyle okulun bir ders yılındaki toplam ders saat sayısının % 5’lik dilimiyle sınırlandırılmıştır. Bu sınır kaldırılmalı ve ders dışı faaliyetlerin yapılması için okul müdürünün onayı yeterli olmalıdır”.
19. “Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitimine yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitimine yer verilmelidir”.
20. “Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır”.
21. “Tüm eğitim-öğretim kademelerinde değerler eğitimine yönelik, STK’larla iş birliği yapılarak alan öğretmenlerinin ortak kullanabileceği program ve materyal geliştirilmelidir”.
22. “Değerler eğitimine, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim-öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır”.
23. “Ödüllendirme kriterlerinde, değerler eğitimi açısından örnek davranışlar sergileyen öğrencilere yönelik düzenlemeler yapılmalıdır”.
24. “Medya ve değerler eğitimi ilişkisi konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik araştırma ve eğitim çalışmalarına önem verilmeli; bu konuda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır”.
25. “Anayasa’nın 24. maddesinin ‘Din kültürü ve ahlak eğitimi-öğretimi devletin gözetimi ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak eğitimi ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitimi-öğretimi ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin talebine bağlıdır’ hükmü gereğince isteyen anne ve babaların

çocuklarının ahlaki ve manevi değerlerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla seçmeli din eğitimi verilebilmesi için düzenlemeler yapılmalıdır” (<https://ttkb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-suralari/dosya/12>)

4.2.3. On Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası Kararları (2-5 Aralık 2014)

19. Milli Eğitim Şûrası Genel Kurulu, "Öğretim Programları ve Haftalık Ders Çizelgeleri", "Öğretmen Niteliğinin Arttırılması", "Eğitim Yöneticilerinin Niteliğinin Arttırılması" ve "Okul Güvenliği" konularının ele alındığı komisyonlarda kabul edilen önerileri esas almıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sıklıkla vurguladığı ‘ecdat’, ‘manevi eğitim’, ‘millî eğitim’ konularının okul öncesinden başlayarak değerler eğitimi, Osmanlıca dersi, ilkokulda zorunlu din dersi gibi kararlar onaylanmıştır. 18. Milli Eğitim Şûrası gündeminde olmamasına rağmen 4+4+4 sistemini karar olarak şuradan geçirip hızla uygulamaya koyan Eğitim Bir Sen ve Milli Eğitim bakanlığı aynı yöntemi 19 Milli Eğitim Şûrasında da denemiştir. Şuralarda sayısal üstünlüğü olan, Eğitim Bir Sen, toplumu ve eğitim sistemini kendi ideolojik düşüncesi ve ihtiyaçları doğrultusunda dönüştürmek isteyen iktidarın “dindar ve muhafazakâr nesil” konusundaki toplum mühendisliği projesindeki görevini yerine getirme konusunda büyük bir gayret göstererek, şura gündeminde olmamasına rağmen, okul öncesinden başlayarak karma eğitimin kaldırılması gündemini tartışmaya açmaya çalışmış ancak “karma eğitimin kaldırılması önerisi” gündem dışı olduğu gerekçesiyle gündeme alınmamıştır.

Öğretim Programları ve Haftalık Ders Çizelgeleri ile ilgili bazı şura kararlar;

1. “İlkokullarda tekli öğretime geçilmesi”
2. “İlkokullarda haftalık ders saatinin 30 ders saati olması (25 saati zorunlu, 5 saati serbest etkinlikler olarak yürütülmesi). Serbest etkinlik saatlerinin veli-öğrenci talepleri de dikkate alınarak okul idaresince belirlenmesi”
3. “Görsel Sanatlar ve Müzik derslerinin haftada en az 2’şer ders saati olması”
4. “Beş saatlik Oyun ve Fiziki Etkinlikler dersinin 2 saatinin beden eğitimine ayrılması”
5. “İlkokul 1, 2 ve 3. sınıflara da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin konulması ve hazırlanacak olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programlarında da çoğulcu anlayışa yer verilmesi”

6. “Gerekli yasal düzenleme yapılarak, Trafik Güvenliği ve İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi derslerinin haftalık ders çizelgesinden kaldırılması; Trafik Güvenliği dersi konularının Hayat Bilgisi dersi içinde; İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi konularının da Sosyal Bilgiler dersinde verilmesi”.
7. “İlkokulda okuma kültürünün kazandırılmasına yönelik etkinliklerin yapılması İlkokullardaki Serbest Etkinlikler için bir uygulama kılavuzu hazırlanması” (<http://www.meb.gov.tr/19-mill-egitim-srasi>).

4.2.4. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 – 2013)

Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda eğitime çok az yer verilmiştir. Temel amaçlar başlığının, eğitim sisteminin geliştirilmesi alt başlığında; “Toplumsal gelişmenin sağlanması amacıyla; düşünme, algılama ve sorun çözme yeteneği gelişmiş, Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik, özgürlükçü, milli ve manevi değerleri özümsemiş, yeni fikirlere açık, kişisel sorumluluk duygusuna sahip, çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen, bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın, sanata değer veren, beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı, bilgi çağı insanı yetiştirilecektir” ifadesi yer almaktadır. Ayrıca, “Eğitim sisteminin, insan kaynaklarının geliştirilmesini desteklemek üzere, yaşam boyu eğitim yaklaşımıyla ve bütüncül olarak ele alınacağı, sistemin etkinliği, erişilebilirliği ve fırsat eşitliğine dayalı yapısının güçlendirileceği” belirtilmiştir(<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/KalkinmaPlanlari.aspx>)

4.2.5. Altmışıncı Hükümet Programında Eğitim

II. Recep Tayyip ERDOĞAN Hükümeti, 29 Ağustos 2007 ve 06 Temmuz 2011 tarihleri arasında görev yapmıştır. 60. Hükümet Programında eğitim çok az bir yer tutmuştur. Programda, “İlköğretim ve ortaöğretimin, bilgi yüklemekten ziyade öğrencilere temel beceriler edinme, analiz ve sentez yapabilme, düşünebilme, sorgulama, sağlam bir karakter kazandırma dönemi olarak görüldüğü” ifade edilmiştir. Ayrıca “Bu dönem, aynı zamanda öğrencinin kendisi ve çevresiyle uyumlu, sosyal ve kültürel değerlerle toplumsal aidiyet duygusunu kazanacağı bir kimlik oluşturma aşaması” olarak tanımlanmaktadır. “İlköğretim ve ortaöğretim kademesindeki müfredatların bu yaklaşımdan hareketle değiştirilip uygulandığı” (<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/hp60>)

4.2.6. Altmış birinci Hükümet Programında Eğitim

III Recep Tayyip ERDOĞAN Hükümeti, 06 Temmuz 2011 ve 29 Ağustos 2014 tarihleri arasında görev yapmıştır. 61 Hükümet Programında da eğitim çok az yer tutmuştur. “Okul öncesinden, üniversiteye uzanan eğitim basamaklarında milli değerler ve uluslararası standartlar esas alınarak eğitim sisteminin tamamen gözden geçirileceği ve kaliteyi merkeze alan bir dönüşüm programı uygulanacağı” ifade edilmiştir. Ayrıca, “Eğitim sisteminin; kaliteyi yükselten, okulu öne alıp sınava hazırlık süreçlerini azaltan, ekle ve törenselliğe değil içerik ve işlevselliğe önem veren, öğrenciyi ve aileleri rahatlatan bir anlayışla yapılandırılacağı” belirtilmiştir. Diğer bir ifadede, “Dönüşüm çalışmalarının özünü fikri, vicdanı ve irfanı hür gençlerin yetişmesinin oluşturacağı” belirtilmiş, “Bu kapsamda eğitim yönetimi, öğretmen yetiştirme süreçleri, müfredat, eğitim ortam ve araçlarının dönüşüm sürecini destekleyecek şekilde güçlendirileceğine” değinilmiştir (<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/hp61>).

4.2.7. Altmış ikinci Hükümet Programında Eğitim

I. Ahmet DAVUTOĞLU Hükümeti, 29 Ağustos 2014 ve 28 Ağustos 2015 tarihleri arasında görev yapmıştır. Önceki hükümet programlarına kıyasla 64. Hükümet Programı’nda eğitime daha geniş yer verilmiştir

62 Hükümet Programı’nda eğitim, İnsani Kalkınma başlığı altında Yeni Türkiye Nitelikli İnsan alt başlığında yer almıştır. Programda, eğitimin öncelikli bir konu olduğu ve eğitimde reform çalışmalarının kapsamlı bir şekilde devam edeceği vurgulanmıştır. Diğer bir ifadede, “Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini keşfetmelerini ve geliştirmelerini sağlamak, dünyadaki çağdaşları ile rekabet edebilecek bir donanıma erişmiş nesiller yetiştirmek, eğitim sistemini daha demokratik, esnek ve sivil bir yapıya kavuşturmak, eğitim alanındaki özel sektör payını arttırmak ve ortalama eğitim süresini yükseltmenin amaçlandığı” belirtilmiştir.

62 Hükümet Programı’nda AKP hükümetlerinin geçmiş uygulamalarına değinilmiştir. Bu süreçte, “Temel hak ve özgürlüklere saygılı, insan haklarını esas alan, daha demokratik ve özgürlükçü bir eğitim felsefesinin inşa edildiği, eğitim alanının her türlü vesayetçi anlayıştan ve yasakçı uygulamadan arındırılmasının hedeflendiği” ifade edilmiştir. Ayrıca, “Eğitim müfredatındaki antidemokratik ifadelerin ayıklandığı, farklı dil ve lehçelerde eğitimin önünü açan düzenlemelerin yapıldığı, Siyer-i Nebi ve Kur’anı Kerim derslerinin isteğe bağlı olarak müfredata dahil edildiği” belirtilmiştir. Ayrıca

kamuoyunda “4+4+4 olarak da bilinen ve zorunlu eğitimi kademeli olarak 12 yıla çıkaran reformun yapıldığı ve bu sayede Türkiye’de eğitimin her kademesinde okullaşma oranlarında yüksek seviyelere ulaştığı” ifade edilmiştir.

Programda, “Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik FATİH Projesi kapsamında, okullara akıllı tahta, çok fonksiyonlu yazıcı ve doküman kamera sistemi, tablet bilgisayar dağıtılmaya devam ettiği” vurgulanmıştır. Ayrıca, “Önceki dönemlerde temelleri atılan politika ve uygulamalara ivme kazandırılacağı bu kapsamda önümüzdeki dönemde temel eğitim ve ortaöğretim kapsamındaki okullarda çocuklara uygulanan müfredatın gereksiz ve günün ihtiyaçlarıyla bağdaşmayan malumat yükünden arındırılması çalışmalarının hızlandırılacağı, öğrencilerin sosyal, sanatsal ve sportif etkinliklere daha fazla zaman ayırmasının sağlanacağı” ifade edilmiştir.

59. Hükümet Programından itibaren vurgulanmaya başlayan değerler eğitimi 62. Hükümet programında daha belirgin bir şekilde yer edinmiştir. Hükümetin önceliğinin “Milli ve manevi değerlerine bağlı, evrensel değerleri özümsemiş bir öğrenci profilinin yetişmesi için gerekli eğitim öğretim müfredatının oluşturulması ve çocuklara yönelik değerler eğitimi programının içeriğinin tüm eğitim sürecine yayılması olacağı” ifade edilmiştir(<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp62>).

4.2.8. 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programına Yansımaları

2005 hayat bilgisi dersi programında, ders kapsamında 15 temel kişisel nitelik yer alırken, 2015 hayat bilgisi dersi programında, kişisel nitelik yerine doğrudan değer kavramı kullanılmış ve kazandırılacak değer sayısı 20’ ye beceri sayısı 22’ ye çıkarılmıştır.

Tablo 5.

XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şuraları, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet Programlarının, 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Amaçlara Yansımaları

2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Amaçları	XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şuraları IX Beş Yıllık Kalkınma Planı 60-61-62. Hükümet Programları
“Millî, manevî ve insani değerleri içselleştirme”	<p>“Ulusal ve evrensel temel değerler dikkate alınmalı” (XVII. MEŞ).</p> <p>“Okulda temel insani, ahlaki, sosyal, kültürel ve demokratik değerleri geliştirmeye dönük uygulamalara ağırlık verilmeli, demokratik bir okul kültürü ve sınıf atmosferi oluşturmak için öğretmen ve öğrencilerde kültürel farklılıklara karşı duyarlılık geliştirilmelidir” (XVIII. MEŞ).</p> <p>“Ulusal ve resmî bayram törenleri ile belirli gün ve haftalarda yapılacak faaliyetler kültürü etkilemeyi ve yeni değerlerden etkilenmeyi, ortak duygu ve değerlerin devamlılığını sağlayacak, şekilde düzenlenmelidir” (XVIII. MEŞ).</p> <p>“Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır”(XVIII. MEŞ).</p> <p>“Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik, özgürlükçü, millî ve manevî değerleri özümsemiş birey yetiştirme”(BYKP).</p> <p>“İlköğretim, öğrencinin kendisi ve çevresiyle uyumlu, sosyal ve kültürel değerlerle toplumsal aidiyet duygusunu kazanacağı bir kimlik oluşturma aşamasıdır”(60. HP).</p> <p>“Eğitim sistemi; Millî değerler ve uluslararası standartlar esas alan ve kaliteyi yükselten bir anlayışla yapılandırılacak”(61. HP).</p>
“Millî, manevî ve insani değerleri içselleştirme”	<p>“Dönüşüm çalışmalarının özünü fikri, vicdani ve irfanî hür gençlerin yetişmesinin oluşturacaktır”(61. HP).</p> <p>“Temel hak ve özgürlüklere saygılı, insan haklarını esas alan, daha demokratik ve özgürlükçü bir eğitim felsefesinin inşa edilmesine devam edilecektir”(62. HP).</p> <p>“Millî ve manevî değerlerine bağlı, evrensel değerleri özümsemiş bir öğrenci profilinin yetişmesi için gerekli eğitim öğretim müfredatının oluşturulacaktır”(62. HP).</p>
“Doğayı ve çevreyi temiz tutma ve koruma becerilerini geliştirme”	“Kişisel sorumluluk duygusuna sahip birey yetiştirme” (BYKP).
“Kişisel bakım becerilerini geliştirme”	

(devam ediyor)

Tablo 5'in devamı

XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şuraları, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet Programlarının, 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Amaçlara Yansımaları

2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Amaçları	XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şuraları IX Beş Yıllık Kalkınma Planı 60-61-62. Hükümet Programları
“Grupla çalışma, akranlarıyla iş birliği yapma ve sosyal katılım becerilerini geliştirme”	<p>“Kendi belirledikleri sosyal etkinlikleri yürütme” (XVII. MEŞ).</p> <p>“Beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı, bilgi çağı insanı yetiştirme”(BYKP).</p> <p>“İlköğretim, öğrencinin kendisi ve çevresiyle uyumlu, sosyal ve kültürel değerlerle toplumsal aidiyet duygusunu kazanacağı bir kimlik oluşturma aşamasıdır”(60. HP).</p>
“Fiziksel ve kişisel özellikleri ile kendini tanıması”	<p>“İlköğretim öğrencilere sağlam bir karakter kazandırma dönemidir”(60. HP).</p> <p>“Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini keşfetmelerini ve geliştirmelerini sağlanacaktır”(62. HP).</p>
“Okulu ve okul içindeki ilişkileri tanıma”	<p>“Güçlü okul kültürleri geliştirebilmek için okullara özgü logo, amblem, rozet, marş, kahraman, hikaye, gazete, tablo, slogan vb. semboller oluşturularak okulların ortak kültürel değerlerini güçlendirmeleri desteklenmelidir” (XVIII. MEŞ).</p> <p>“Okulu öne alıp sınava hazırlık süreçlerini azaltan bir program uygulanacaktır”(61. HP).</p>
“Zamanı algılama ve etkili kullanma becerilerini geliştirme”	<p>“İlkokullardaki Serbest Etkinlikler için bir uygulama kılavuzu hazırlanması” (XIX. MEŞ).</p> <p>“E-öğrenme yaygınlaştırılmalı; İnternet üzerinden öğretim materyallerinin geliştirilmesi ve kullanılması eğitimin tüm paydaşları için özendirilmelidir “ (XVII. MEŞ).</p>
“Bilişim teknolojilerini bilinçli ve güvenli kullanım becerilerini geliştirme”	<p>“Bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın birey yetiştirme”(BYKP).</p> <p>“Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak, okullara akıllı tahta, çok fonksiyonlu yazıcı ve doküman kamera sistemi, tablet bilgisayar dağıtılmaya devam edilecektir”(62. HP)</p>
“Aileye ve aile içi ilişkilere dair bir anlayış geliştirerek aile ile ilgili temel değerleri içselleştirme”	-----
“Evde, okulda ve okulun dışında kişisel güvenliğini sağlama becerilerini geliştirme”	-----
“Kaynakları verimli kullanma becerilerini geliştirme”	-----

Tablo 5’de XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şurası, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet programlarının 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki Amaçlara Yansımaları yer almaktadır. MEŞ, BYKP, HP de alınan; “Milli değerler ve uluslararası standartlar esas alma ve kaliteyi yükseltme”, “Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıkların zenginlik olduğu bilincini kazandırma”, “Öğrencilerde kültürel farklılıklara karşı duyarlılık geliştirilme”, “Öğrencilerin dünyadaki çağdaşları ile rekabet edebilecek bir donanıma erişmelerini sağlama”, “Okulların ortak kültürel değerlerini güçlendirme”, “Öğrencinin kendisi ve çevresiyle uyumlu, sosyal ve kültürel değerlerle toplumsal aidiyet duygusu geliştirme”, “Sosyal etkinlikleri destekleme”, “Öğrencilere sağlam bir karakter kazandırma”, “Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini geliştirme”, “Fikri, vicdanı ve irfanı hür gençlerin yetiştirilmesi”, “E-öğrenmenin yaygınlaştırılması”, “Temel hak ve özgürlüklere saygılı,, daha demokratik ve özgürlükçü bir eğitim felsefesinin inşa edilmesi”, “Öğrencilere temel beceriler edindirme”, “Atatürk ilkelerine bağlı”, “Düşünme, algılama ve sorun çözme yeteneği gelişmiş”, “Demokratik ve özgürlükçü”, “Milli ve manevi değerleri özümsemiş”, “Düşünebilme ve sorgulama”, “Analiz ve sentez yapabilme yeteneği gelişkin”, “Yeni fikirlere açık”, “Bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın”, “Kişisel sorumluluk duygusuna sahip”, “Beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı” birey yetiştirme vb. kararların 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki amaçlara yoğun bir şekilde yansıdığı görülmektedir. Kararların “Kaynakların verimli kullanılması” “Aile”, “Güvenlik” “Doğa” gibi genel amaçlara yansımalarının birebir olmadığı ancak genel bakış açısı içerisinde örtük olarak yer aldıkları söylenebilir.

Tablo 6.

XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şuraları, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet Programlarının, 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Becerilere Yansımaları

2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Beceriler	XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şuraları IX Beş Yıllık Kalkınma Planı 60-61-62. Hükümet programları
“Araştırma”	“İlköğretim öğrencilere analiz ve sentez yapabilme yeteneği kazandırma dönemidir” (60. HP).
	“E-öğrenm yaygınlaştırılmalı; İnternet üzerinden öğretim materyallerinin geliştirilmesi ve kullanılması eğitimin tüm paydaşları için özendirilmelidir”(XVII. MEŞ).
	“Bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın birey yetiştirme”(BYKP).
“Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanma”	“Beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı, bilgi çağı insanı yetiştirme”(BYKP).
	“Dünyadaki çağdaşları ile rekabet edebilecek bir donanıma erişmiş nesiller yetiştirme hedeflenmektedir”(62. HP).
	“Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak, okullara akıllı tahta, çok fonksiyonlu yazıcı ve doküman kamera sistemi, tablet bilgisayar dağıtılmaya devam edilecektir”(62. HP).
“Değişim ve Sürekliliği Algılama”	“Yeni fikirlere açık bireyler yetiştirme”(BYKP).
“Girişimcilik”	“Kendi belirledikleri sosyal etkinlikleri yürütme”(XVII. MEŞ). “Bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın birey yetiştirme”(BYKP). “Beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı, bilgi çağı insanı yetiştirme”(BYKP).
“Gözlem”	“İlköğretim öğrencilere analiz ve sentez yapabilme yeteneği kazandırma dönemidir”(60. HP).
“Karar Verme”	“Yeni fikirlere açık bireyler yetiştirme”(BYKP).
“Kendini Tanıma”	“Üst düzeyde sportif başarıya ulaşmak için yetenekli öğrenciler erken yaşta tespit edilerek bu öğrencilere ait bilgiler oluşturulacak merkezi bilgi sistemine işlenip takip edilmelidir”(XVIII. MEŞ). “İlköğretim öğrencilere sağlam bir karakter kazandırma dönemidir” (60. HP) . “Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini keşfetmelerini ve geliştirmelerini sağlanacaktır”(62. HP.)
“Kişisel Bakım”	“Kişisel sorumluluk duygusuna sahip birey yetiştirme”(BYKP).
“Kurallara Uyma”	“İlköğretim, öğrencinin kendisi ve çevresiyle uyumlu, sosyal ve kültürel değerlerle toplumsal aidiyet duygusunu kazanacağı bir kimlik oluşturma aşamasıdır”(60. HP).
“Mekânı Algılama”	“Öğrencilerin, çalışmalarından örnekler saklayacağı, sonraki sınıflara taşıyacağı bir e-portfolio sistemi oluşturulmalı, okulda ve sınıfta çalışmalarını sergileyecekleri köşelere yer verilmeli; öğrenciler bu konuda özendirilmelidir”(XVIII. MEŞ).

(devam ediyor)

Tablo 6'nın devamı

XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şuraları, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet Programlarının, 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Becerilere Yansımaları

2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Beceriler	XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şuraları IX Beş Yıllık Kalkınma Planı 60-61-62. Hükümet programları
"Millî ve Kültürel Değerleri Tanıma"	<p>"Ulusal ve evrensel temel değerler dikkate alınmalıdır" (XVII. MEŞ)</p> <p>"Okulda temel insani, ahlaki, sosyal, kültürel ve demokratik değerleri geliştirmeye dönük uygulamalara ağırlık verilmeli, demokratik bir okul kültürü ve sınıf atmosferi oluşturmak için öğretmen ve öğrencilerde kültürel farklılıklara karşı duyarlılık geliştirilmelidir"(XVIII. MEŞ).</p> <p>"Ulusal ve resmî bayram törenleri ile belirli gün ve haftalarda yapılacak faaliyetler kültürü etkilemeyi ve yeni değerlerden etkilenmeyi, ortak duygu ve değerlerin devamlılığını sağlayacak, şekilde düzenlenmelidir"(XVIII. MEŞ).</p> <p>"Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır"(XVIII. MEŞ).</p> <p>"Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik, özgürlükçü, milli ve manevi değerleri özümsemiş birey yetiştirme"(BYKP).</p> <p>"İlköğretim, öğrencinin kendisi ve çevresiyle uyumlu, sosyal ve kültürel değerlerle toplumsal aidiyet duygusunu kazanacağı bir kimlik oluşturma aşamasıdır"(60. HP).</p> <p>"Eğitim sistemi, milli değerler ve uluslararası standartlara göre kaliteyi yükselten bir anlayışla yapılandırılacaktır"(61. HP).</p> <p>"Millî ve manevi değerlerine bağlı, evrensel değerleri özümsemiş bir öğrenci profilinin yetişmesi için gerekli eğitim öğretim müfredatının oluşturulacaktır"(62. HP).</p>
"Öz Yönetim"	<p>"İlkokullardaki serbest etkinlikler için bir uygulama kılavuzu hazırlanması"(XIX. MEŞ).</p> <p>"Kişisel sorumluluk duygusuna sahip birey yetiştirme(BYKP). İlköğretim bilgi yüklemiden ziyade öğrencilere temel beceriler edindirme dönemidir"(60. HP).</p> <p>"Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini keşfetmelerini ve geliştirmelerini sağlanacaktır"(62. HP).</p>
"Sağlığını Koruma"	<p>"Öğrencilerin sosyal, sanatsal ve sportif etkinliklere daha fazla zaman ayırması sağlanacaktır"(62. HP).</p>
"Sorun Çözme"	<p>"Düşünme, algılama ve sorun çözme yeteneği gelişmiş birey yetiştirme"(BYKP).</p> <p>"İlköğretim öğrencilere düşünebilme ve sorgulama yeteneği kazandırma dönemidir"(60. HP).</p> <p>"İlköğretim öğrencilere analiz ve sentez yapabilme yeteneği kazandırma dönemidir"(60. HP).</p>
"Sosyal Katılım"	<p>"Kendi belirledikleri sosyal etkinlikleri yürütme"(XVII. MEŞ).</p>
"Zaman Yönetimi"	<p>"İlkokullardaki Serbest Etkinlikler için bir uygulama kılavuzu hazırlanması"(XIX. MEŞ).</p>
"Dengeli Beslenme"	-----
"Doğayı Koruma"	-----
"İletişim"	-----
"İş Birliği"	-----
"Kaynakların Kullanımı"	-----
"Kendini Koruma"	-----

Tablo 6’da XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şurası, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet programlarının, 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki Becerilere Yansımaları yer almaktadır. MEŞ, BYKP ve HP de alınan; “Üst düzeyde sportif başarıya ulaşmak için yetenekli öğrenciler erken yaşta tespit edilmesi”, “E-portfolio sisteminin oluşturulması”, “Ulusal ve evrensel temel değerlerin dikkate alınması”, “Temel beceriler edindirme”, “Milli değerler ve uluslararası standartlar esas alma ve kaliteyi yükseltme”, “Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıkların zenginlik olduğu bilincini kazandırma”, “Ortak duygu ve değerlerin devamlılığını sağlama”, “Öğrencilerin dünyadaki çağdaşları ile rekabet edebilecek bir donanım erişmelerini sağlama”, “Öğrencinin kendisi ve çevresiyle uyumlu, sosyal ve kültürel değerlerle toplumsal aidiyet duygusu geliştirme”, “Öğrencilere sağlam bir karakter kazandırma”, “Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini geliştirme”, “E-öğrenmenin yaygınlaştırılması”, “Analiz ve sentez yapabilme”, “Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik ve özgürlükçü, milli ve manevi değerleri özümsemiş”, “Yeni fikirlere açık”, “Bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın”, “Kişisel sorumluluk duygusuna sahip” “Beceri düzeyi yüksek”, “Üretken ve yaratıcı” birey yetiştirme vb. kararların 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki becerilere yansımaları amaçlardaki yansımalara benzer şekilde yoğun olarak yansıdığı görülmektedir. Kararlarda, “Dengeli beslenme”, “Doğayı koruma”, “İletişim”, “İş birliği”, “Kaynakların kullanımı”, “Kendini koruma” gibi beceriler açık bir şekilde ifadesini bulmamıştır. Ancak kararların genel felsefesine bakıldığında bu becerilerin önemsendiği, ders kitapları, etkinlikler vb. başka araçlar yoluyla bu becerilerin gerçekleştirilebileceği söylenebilir.

Tablo 7.

XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şuraları, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet Programlarının, 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Değerlere Yansımaları

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Değerler	XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şuraları IX Beş Yıllık Kalkınma Planı 60-61-62. Hükümet programları
"	"Dönüşüm çalışmalarının özünü fikri, vicdanı ve irfanı hür gençlerin yetişmesinin oluşturacaktır"(61. HP).
"Adalet"	"Ortak dersler ve alan derslerinin ağırlıkları, bilimsel verilere göre yeniden belirlenmeli"(XVII. MEŞ). "Bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın birey yetiştirme"(BYKP). "Beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı, bilgi çağı insanı yetiştirme"(BYKP). "İlköğretim öğrencilere analiz ve sentez yapabilme yeteneği kazandırma dönemidir"(60. HP).
"Bilimsellik"	
"Çalışkanlık"	"İlkokulda okuma kültürünün kazandırılmasına yönelik etkinlikler yapılmalı"(XIX. MEŞ). "Dünyadaki çağdaşları ile rekabet edebilecek bir donanıma erişmiş nesiller yetiştirme hedeflenmektedir"(62. HP).
"Dayanışma"	"Çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen birey yetiştirme"(BYKP). "İlköğretim, öğrencinin kendisi ve çevresiyle uyumlu, sosyal ve kültürel değerlerle toplumsal aidiyet duygusunu kazanacağı bir kimlik oluşturma aşamasıdır"(60. HP).
"Doğruluk"	"Dönüşüm çalışmalarının özünü fikri, vicdanı ve irfanı hür gençlerin yetişmesinin oluşturacaktır"(61. HP).
"Dürüstlük"	
"Estetik"	"Sanata değer veren birey yetiştirme"(BYKP). "Öğrencilerin sosyal, sanatsal ve sportif etkinliklere daha fazla zaman ayırması sağlanacaktır"(62. HP).
"Hoşgörü"	"Öğrencilerin bilişsel becerilerinin yanında duyuşsal becerilerini de harekete geçirme"(XVIII. MEŞ). "Okulda temel insani, ahlaki, sosyal, kültürel ve demokratik değerleri geliştirmeye dönük uygulamalara ağırlık verilmeli, demokratik bir okul kültürü ve sınıf atmosferi oluşturmak için öğretmen ve öğrencilerde kültürel farklılıklara karşı duyarlılık geliştirilmelidir"(XVIII. MEŞ). "Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır"(XVIII. MEŞ).
"Öz Güven"	"Düşünme, algılama ve sorun çözme yeteneği gelişmiş birey yetiştirme"(BYKP). "Beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı, bilgi çağı insanı yetiştirme"(BYKP).
"Sorumluluk"	"Kendi belirledikleri sosyal etkinlikleri yürütme"(XVII. MEŞ). "Kişisel sorumluluk duygusuna sahip birey yetiştirme"(BYKP). "İlköğretim bilgi yüklemiden ziyade öğrencilere temel beceriler edindirme dönemidir"(60. HP).
"Vatanseverlik"	"Ulusal ve resmî bayram törenleri ile belirli gün ve haftalarda yapılacak faaliyetler kültürü etkilemeyi ve yeni değerlerden etkilenmeyi, ortak duygu ve değerlerin devamlılığını sağlayacak, şekilde düzenlenmelidir"(XVIII. MEŞ). "Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik, özgürlükçü, milli ve manevi değerleri özümsemiş birey yetiştirme"(BYKP).
"Yardımlaşma"	
"Doğa Sevgisi"	
"Paylaşma"	
"Güven"	"Çocuklara yönelik değerler eğitimi programının içeriğinin tüm eğitim sürecine yayılması hedeflenmektedir"(62. HP).
"Sabır"	
"Saygı"	
"Sevgi"	
"Merhamet"	
"Misafirperverlik"	

Tablo 7’de XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şurası, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet programlarının 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki Değerlere Yansımaları yer almaktadır. MEŞ, BYKP ve HP de alınan; “Sanata değer veren birey yetiştirme”, “Fikri, vicdanı ve irfanı hür gençlerin yetişmesi”, “Ortak dersler ve alan derslerinin ağırlıklarının, bilimsel verilere göre yeniden belirlenmesi”, “Okuma kültürünün kazandırılması”, “Öğrencinin kendisi ve çevresiyle uyumlu, sosyal ve kültürel değerlerle toplumsal aidiyet duygusunu kazandırma”, Öğrencilerin bilişsel ve duysal becerilerini harekete geçirme”, “Okullarda temel insani, ahlaki, sosyal, kültürel ve demokratik değerleri geliştirmeye dönük uygulamalara ağırlık verme”, “Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması”, “Sosyal etkinliklerin desteklenmesi”, “Temel beceriler edindirme”, “Kültürü etkilemeyi ve yeni değerlerden etkilenmeyi, ortak duygu ve değerlerin devamlılığını sağlayacak şekilde düzenleme”, “Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik, özgürlükçü, milli ve manevi değerleri özümsemiş”, “Dünyadaki çağdaşları ile rekabet edebilecek bir donanıma erişmiş”, “Düşünme, algılama ve sorun çözme yeteneği gelişmiş”, “Çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen”, “Analiz ve sentez yapabilme yeteneği gelişmiş”, “Bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın”, “Beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı”, birey yetiştirme vb. kararların 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki değerlere yansımalarının birebir ya da içerme şeklinde yansıdığı görülmektedir. “Yardımlaşma”, “Doğa sevgisi”, “Paylaşma”, “Güven”, “Sabır”, “Saygı”, “Sevgi”, “Merhamet”, ve “Misafirperverlik” gibi değerlerin birebir kelime karşılığı olmasa da, “Çocuklara yönelik değerler eğitimi programının içeriğinin tüm eğitim sürecine yayılması hedeflenmektedir” şeklinde ifade edilerek bu değerlerin, ara disiplinlerde, etkinlik, ders kitabı vb. yöntemlerle örtük olarak yer bulacağı söylenebilir.

4.3. Onuncu Kalkınma Planı ve Hükümet Programlarının(64. ve 65.) 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına Yansımaları

4.3.1. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)

Onuncu Kalkınma Planı’nda eğitim, planın hedefleri ve politikaları başlığının, nitelikli insan güçlü toplum alt başlığının altında yer almıştır. Eğitim başlığı altında eğitim sisteminin temel amacı; “Düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, demokratik değerleri ve millî kültürü özümsemiş, paylaşma ve iletişime açık, sanat ve estetik duyguları güçlü, özgüven ve sorumluluk duygusu ile girişimcilik ve

yenilikçilik özelliklerine sahip, bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın, bilgi toplumunun gerektirdiği temel bilgi ve becerilerle donanmış, üretken ve mutlu bireylerin yetişmesi” olarak yer almıştır.

Politikalar alt başlığında ise; “Eğitim sisteminde, bireylerin kişilik ve kabiliyetlerini geliştiren, hayat boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde işgücü piyasasıyla uyumunu güçlendiren, fırsat eşitliğine dayalı, kalite odaklı dönüşümün sürdürüleceği”, “Okul türlerinin azaltıldığı, programlar arası esnek geçişlerin olduğu, öğrencilerin ruhsal ve fiziksel gelişimleri ile becerilerini artırmaya yönelik sportif, sanatsal ve kültürel aktivitelerin daha fazla yer aldığı, bilgi ve iletişim teknolojilerine entegre olmuş bir müfredatın bulunduğu, sınav odaklı olmayan, bireysel farklılıkları gözetten bir dönüşüm programının uygulanacağı” ifade edilmiştir. Ayrıca, “Öğrencilerin sosyal, zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimine katkı sağlayan okul öncesi eğitim, imkânları kısıtlı hane ve bölgelerin erişimini destekleyecek şekilde yaygınlaştırılacağı, eğitim sisteminin performansının değerlendirilmesine imkân tanıyacak şekilde öğrenci kazanımlarının izlenebilmesini teminen, sınıf temelli başarı düzeyleri, yeterlilikleri ve standartları belirlenecek, ulusal düzeyde çoklu değerlendirme mekanizması geliştirileceği” belirtilmiştir (http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/Kalkinma_Planlari.aspx).

4.3.2. Altmış Dördüncü Hükümet Programında Eğitim

II. Ahmet DAVUTOĞLU Hükümeti, 25 Kasım 2015 ve 24 Mayıs 2016 tarihleri arasında görev yapmıştır. Önceki hükümet programında olduğu gibi 64. Hükümet Programı’nda eğitime geniş yer verilmiştir. Eğitim, “İnsani Kalkınma ve Nitelikli Toplum” başlığı altında “Nitelikli Eğitim” alt başlığında yer almıştır. Programda, “Eğitimde bilgi ile bilinç arasındaki etkileşimi temel bir ihtiyaç kabul eden bir yaklaşımla, bilgi tabanlı ekonominin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştiren, özgürlükçü, üretken ve rekabetçi bir eğitim sisteminin oluşturulması, bu sisteme uygun öğretmenlerin yetiştirilmesi, müfredatın geliştirilmesi ve uygun ortamların tesis edilmesi temel öncelik” olarak görülmüştür. Ayrıca, eğitim ile öğretimi bir bütün olduğu, zihinsel gelişmenin yanı sıra, bedensel ve ruhsal gelişmenin de önemine” değinilmiştir.

64. Hükümet Programı’nda, “Eğitimin her kademesinde insan hakları alanında farkındalık bilincinin geliştirileceği, toplumsal değerlerin daha fazla özümsemesi ve

gelecek kuşaklara aktarılması için değerler eğitiminin eğitim ve öğretim sisteminin bütününde yer almasının sağlanacağı” ifade edilmiştir.

Diğer bir ifadede, “Öğrenciyle ilgili sorunların okul düzeyinde çözülmesi ilkesinin esas alınacağı, merkezden yerele doğru yetki devrinin gerçekleştirileceği” belirtilmiştir. Ayrıca, eğitimde kaliteyi arttırmak için, ‘Eğitim Kalite Endeksi’nin hazırlanacağı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, “Okul türleri ve bölgeler arası başarı farklılıklarını azaltarak eğitimde fırsat eşitliğine bütün boyutlarıyla hayatiyet kazandırılacağı” belirtilmiştir. Bir diğer ifade de “Müfredatın eğitimin her kademesinde öğrenciyi hayata hazırlayan, öğrenmeyi öğreten, istidatlarını ortaya çıkaran, temel becerileri veren, özgüveni pekiştiren, evrensel değerleri aktaran bir içeriğe sahip hale getirilmesi yönündeki çalışmaların devam edeceği, müfredatı bilgi teknolojileri destekli öğretime uygun hale getirerek, eğitsel e-içeriklerin genişletilmesi ve geliştirilmesinin sağlayacağı” ifade edilmiştir.

64. Hükümet Programı’nda, “Oyun tabanlı öğrenmenin etkin hale getirileceği, eğitim ortamlarının, öğretim materyallerinin ve eğitim-öğretim uygulamalarının bireysel farklılıkları dikkate alan ve öğrenciyi merkeze alan bir anlayışla düzenleneceği” ifade edilmiştir. Ayrıca, “Öğrenme ve gelişim düzeyi akranlarından geride olan öğrencilerin öğrenmelerinin sağlanacağı tedbirlerin alınacağı ve telafi edici programların uygulanacağı” belirtilmiştir. Bunların yanı sıra, “Mobil öğrenme sistemlerinin geliştirilerek; sosyal medyanın öğrenme aracı olarak daha etkin biçimde kullanılmasının sağlanacağı” ifadesi, programda yer alan diğer konulardır (<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/hp64>)

4.3.3. Altmış Beşinci Hükümet Programında Eğitim

Binali YILDIRIM Hükümeti, 24 Mayıs 2016 da göreve gelmiş ve halen göreve devam etmektedir. 65. Hükümet Programı’nda eğitim, İnsani Kalkınma başlığının altında Nitelikli Eğitim başlığında yer almıştır.

65. Hükümet Programı’nda eğitim; “İnsanın yaşam kalitesini yükselten, insan kaynaklarını çağdaş dünya ile rekabet edebilir donanıma kavuşturan ve hayat boyu süren bir süreç” olarak görülmüştür. “Eğitimde, bilgi tabanlı ekonominin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştiren, özgürlükçü, üretken ve rekabetçi bir eğitim sisteminin oluşturulmasının” hedeflendiği belirtilmektedir.

Programda, “Eğitimin her kademesinde insan hakları alanında farkındalık bilincinin geliştirileceği, zihinsel gelişmenin yanında, bedensel ve ruhsal gelişmenin de önemli olduğu”na vurgu yapılmaktadır. “Müfredatın eğitimin her kademesinde öğrenciyi hayata hazırlayan, öğrenmeyi öğreten, istidatlarını ortaya çıkaran, temel becerileri veren, özgüveni pekiştiren, evrensel değerleri aktaran bir içeriğe sahip hale getirilmesi yönündeki çalışmaların devam edeceği, müfredatı bilgi teknolojileri destekli öğretime uygun hale getirerek, eğitsele-içeriklerin genişletilmesi ve daha da geliştirilmesinin sağlanacağı” belirtilmiştir. Ayrıca Hükümet Programlarının vaz geçilmezi değerler eğitimi bu programda da ifadesini bulmuştur. Programda, “Toplumsal değerlerimizin daha fazla özümsemesi ve gelecek kuşaklara aktarılması için değerler eğitiminin eğitim ve öğretim sisteminin bütününde yer almasının sağlanacağı” ifade edilmiştir (<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp65>).

4.3.4. 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına Yansımaları

2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı; İlkokul çağındaki öğrencilere "birey, toplum ve doğa" ekseninde temel bilgi, beceri ve değerler kazandırmayı hedefleyen Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı çerçevesinde öğrencilere; 14 genel amaç, 24 temel beceri ve 23 değer, programlarda örtük ve açık bir şekilde öğrencilere hissettirilerek kazandırılmaya çalışılacağı ifade edilmiştir.

Tablo 8.

X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet Programlarının, 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndaki Genel Amaçlara Yansımaları

2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Genel Amaçları	X. Beş Yıllık Kalkınma Planı 64. ve 65. Hükümet programları
“Kendini ve yaşadığı çevreyi tanıır”.	“Düşünme ve algılama yeteneği gelişmiş bireyler yetiştirme” (BYKP). “Eğitim ve öğretimi bir bütündür, zihinsel gelişmenin yanı sıra, bedensel ve ruhsal gelişim de önemlidir”(64.ve 65.HP) “Öğrenciyi hayata hazırlayan öğrenmeyi öğreten müfredat çalışmaları devam edecektir”64. ve 65. HP).
“Aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur”.	“Demokratik değerleri ve millî kültürü özümsemiş gelişmiş bireyler yetiştirme”(BYKP).
“Millî, manevî ve insanî değerleri yaşantısal hale getirir”	“Eğitimin her kademesinde insan hakları alanında farkındalık bilincinin geliştirilecektir”(64. ve 65. HP).
“Tarihi ve kültürel değerlerini yaşatmaya istekli olur”.	“Evrensel değerleri aktaran müfredat çalışmaları devam edecektir”(64. ve 65. HP).
“Kişisel gelişimini sağlamak için yapması gerekenlerin farkında olur”.	“Sanat ve estetik duyguları güçlü bireyler yetiştirme” (BYKP). “Bilgi toplumunun gerektirdiği temel bilgi ve becerilerle donanmış bireyler yetiştirme”(BYKP). “Eğitim sisteminde, bireylerin kişilik ve kabiliyetlerini geliştiren, işgücü piyasasıyla uyumunu güçlendiren, fırsat eşitliğine dayalı, kalite odaklı dönüşümün sürdürülecektir” (64. HP).
“Sağlıklı ve güvenli yaşam sürme bilinci edinir”	“Eğitim ve öğretimi bir bütündür, zihinsel gelişmenin yanı sıra, bedensel ve ruhsal gelişim de önemlidir”(64.ve 65.HP)
“Zamanı ve mekânı algılama becerisi edinir”.	“Düşünme ve algılama yeteneği gelişmiş bireyler yetiştirme”(BYKP).
“Öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanır”.	“Öğrenciyi hayata hazırlayan öğrenmeyi öğreten müfredat çalışmaları devam edecektir”(64. ve 65. HP). “Öğretim materyallerinin ve eğitim-öğretim uygulamalarının bireysel farklılıkları dikkate alan ve öğrenciyi merkeze alan bir anlayışla düzenlenecektir” (64. HP)
“Temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanır”.	“Problem çözme yeteneği gelişmiş bireyler yetiştirme” (BYKP). “Bilgi toplumunun gerektirdiği temel bilgi ve becerilerle donanmış bireyler yetiştirme”(BYKP). “Bilgi tabanlı ekonominin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirmek temel önceliklidir”(64. ve 65. HP). “Temel becerileri veren müfredat çalışmaları devam edecektir”(64. ve 65. HP).
“Kişisel bakım becerilerini geliştirir”.	“Temel becerileri veren müfredat çalışmaları devam edecektir”(64. ve 65. HP).
“Sosyal katılım becerisi kazanır”.	“Bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın bireyler yetiştirme”(BYKP). “Bilgi tabanlı ekonominin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirmek temel önceliklidir”(64. ve 65. HP). “Müfredat bilgi teknolojileri destekli öğretime uygun hale getirilerek, eğitsel e-çeriklerin genişletilmesi ve geliştirilmesi sağlanacaktır”(64. ve 65. HP). “Mobil öğrenme sistemleri geliştirilerek; sosyal medyanın öğrenme aracı olarak daha etkin biçimde kullanılması sağlanacaktır”(64. HP).
“Kaynakları verimli kullanma becerisi geliştirir”.	-----
“Doğaya ve çevreye duyarlı olur”.	-----

Tablo 8’de X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet programlarının, 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’ndaki Genel Amaçlara Yansımaları yer almaktadır. BYKP ve HP de alınan; “Eğitsel e-içeriklerin genişletilmesi ve geliştirilmesinin sağlanacağı”, “Bilgi tabanlı ekonominin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirmek temel öncelik olduğu”, “Öğretim materyallerinin ve eğitim-öğretim uygulamalarının bireysel farklılıkları dikkate alan ve öğrenciyi merkeze alan bir anlayışla düzenleneceği”, “Bireylerin kişilik ve kabiliyetlerini geliştiren, işgücü piyasasıyla uyumunu güçlendiren, fırsat eşitliğine dayalı, kalite odaklı dönüşümün sürdürüleceği”, “Düşünme ve algılama yeteneği gelişmiş”, “Zihinsel gelişmenin yanı sıra, bedensel ve ruhsal gelişimin de önemli olduğu”, “Temel becerileri veren, öğrenciyi hayata hazırlayan, öğrenmeyi öğreten müfredat çalışmalarının devam edeceği”, “Eğitimin her kademesinde insan hakları alanında farkındalık bilincinin geliştirileceği”, “Evrensel değerleri aktaran müfredat çalışmaları devam edileceği”, “Mobil öğrenme sistemleri geliştirilerek; sosyal medyanın öğrenme aracı olarak daha etkin biçimde kullanılması sağlanacağı”, “Problem çözme yeteneği gelişmiş”, “Demokratik değerleri ve millî kültürü özümsemiş”, “Sanat ve estetik duyguları güçlü”, “Bilgi toplumunun gerektirdiği temel bilgi ve becerilerle donanmış” birey yetiştirme vb. kararların 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı genel amaçlarına yansımalarının oldukça fazla olduğu görülmektedir. “Kaynakları verimli kullanma becerisi geliştirir” ve “Doğaya ve çevreye karşı duyarlı olur” genel amaçlarının yansımaları birebir karar şeklinde olmasa da, kararların genel bakışının bu amaçları destekler doğrultuda olduğu söylenebilir.

Tablo 9.

X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet programlarının, 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndaki Becerilere Yansımaları

2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Beceriler	X. Beş Yıllık Kalkınma Planı 64. ve 65. Hükümet programları
“Araştırma”	“Öğrenciyi hayata hazırlayan öğrenmeyi öğreten müfredat çalışmaları devam edecektir”(64. ve 65. HP).
“Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanma”	“Bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın bireyler yetiştirme”(BYKP) “Bilgi tabanlı ekonominin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirmek temel önceliklidir”(64. ve 65. HP). “Müfredat bilgi teknolojileri destekli öğretime uygun hale getirilerek, eğitsel e-çeriklerin genişletilmesi ve geliştirilmesi sağlanacaktır”(64. ve 65. HP). “Mobil öğrenme sistemleri geliştirilerek; sosyal medyanın öğrenme aracı olarak daha etkin biçimde kullanılması sağlanacaktır”(64. HP)
“Değişim ve Sürekliliği Algılama”	“Düşünme ve algılama yeteneği gelişmiş birey yetiştirme” BYKP) “Eğitim sisteminde, bireylerin kişilik ve kabiliyetlerini geliştiren, işgücü piyasasıyla uyumunu güçlendiren, fırsat eşitliğine dayalı, kalite odaklı dönüşümün sürdürülecektir”(64. HP).
“Girişimcilik”	“Girişimcilik ve yenilikçilik bireyler yetiştirme” (BYKP). “Eğitim sisteminde, bireylerin kişilik ve kabiliyetlerini geliştiren, işgücü piyasasıyla uyumunu güçlendiren, fırsat eşitliğine dayalı, kalite odaklı dönüşümün sürdürülecektir”(64. HP).
“Sorumluluk Alma”	
“Gözlem”	“Düşünme ve algılama yeteneği gelişmiş birey yetiştirme” BYKP)
“İletişim”	“Paylaşma ve iletişime açık gelişmiş bireyler yetiştirme”(BYKP).
“Kariyer Bilinci Geliştirme”	“Eğitim sisteminde, bireylerin kişilik ve kabiliyetlerini geliştiren, işgücü piyasasıyla uyumunu güçlendiren, fırsat eşitliğine dayalı, kalite odaklı dönüşümün sürdürülecektir”(64. HP).
“Kendini Koruma”	“Eğitimin her kademesinde insan hakları alanında farkındalık bilincinin geliştirilecektir”(64. ve 65. HP).
“Kendini Tanıma”	“Eğitim ve öğretimi bir bütündür, zihinsel gelişmenin yanı sıra, bedensel ve ruhsal gelişim de önemlidir”(64. ve 65. HP). “İstidatların (yeteneklerin) ortaya çıktığı müfredat çalışmaları devam edecektir”(64. ve 65. HP).
“Mekânı Algılama”	“Düşünme ve algılama yeteneği gelişmiş birey yetiştirme” BYKP)
“Millî ve Kültürel Değerleri Tanıma”	“Demokratik değerleri ve millî kültürü özümsemiş gelişmiş bireyler yetiştirme”(BYKP).
“Öz Yönetim”	“Sanat ve estetik duyguları güçlü bireyler yetiştirme”(BYKP).
“Sağlığını Koruma”	“Eğitim ve öğretimi bir bütündür, zihinsel gelişmenin yanı sıra, bedensel ve ruhsal gelişim de önemlidir”(64. ve 65. HP).
“Sorum Çözme”	“Problem çözme yeteneği gelişmiş bireyler yetiştirme”(BYKP).
“Sosyal Katılım”	-----
“Zaman Yönetimi”	-----
“Dengeli Beslenme”	-----
“Doğayı Koruma”	-----
“Kişisel Bakım”	-----
“Kurallara Uyma”	-----
“İş Birliği”	-----
“Karar Verme”	-----
“Kaynakların Kullanımı”	-----

Tablo 9’da X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet programlarının 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki Becerilere Yansımaları yer almaktadır. BYKP ve HP’ de alınan; “girişimcilik ve yenilikçilik özelliklerine sahip bireyler yetiştirme”, “Bilgi tabanlı ekonominin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirmek temel öncelik olduğu”, “Öğrenciyi hayata hazırlayan öğrenmeyi öğreten müfredat çalışmaları devam edileceği”, “Müfredatın bilgi teknolojileri destekli öğretime uygun hale getirilerek, eğitsel e-çeriklerin genişletilmesi ve geliştirilmesinin sağlanacağı”, “Mobil öğrenme sistemleri geliştirilerek; sosyal medyanın öğrenme aracı olarak daha etkin biçimde kullanılmasının sağlanacağı”, “Bireylerin kişilik ve kabiliyetlerini geliştiren, işgücü piyasasıyla uyumunu güçlendiren, fırsat eşitliğine dayalı, kalite odaklı dönüşümün sürdürüleceği”, “Eğitimin her kademesinde insan hakları alanında farkındalık bilincinin geliştirileceği”, “Zihinsel, bedensel ve ruhsal gelişimin destekleneceği”, “Yeteneklerin ortaya çıktığı müfredat çalışmalarının devam edeceği”, “Sanat ve estetik duyguları güçlü”, “Problem çözme yeteneği gelişmiş”, “Demokratik değerleri ve millî kültürü özümsemiş”, “Düşünme ve algılama yeteneği gelişmiş”, “Paylaşım ve iletişime açık”, “Bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın” bireyler yetiştirme vb. kararların 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’ndaki becerilere yansımalarının birbir ya da destekler nitelikte yer aldığı görülmektedir. Programda bazı becerilerin birbir karar olarak yansımalarının olmasa da, kararların felsefesine uygun beceriler olduğu söylenebilir.

Tablo 10.

X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet programlarının, 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki Değerlere Yansımaları

2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Değerler	X. Beş Yıllık Kalkınma Planı 64. ve 65. Hükümet programları
“Adalet”	“Eğitimin her kademesinde insan hakları alanında farkındalık bilincinin geliştirilecektir”(64. ve 65. HP).
“Bağımsızlık”	“Öğrenciyi hayata hazırlayan öğrenmeyi öğreten müfredat çalışmaları devam edecektir”(64. ve 65. HP).
“Bilimsellik”	“Bilgi toplumunun gerektirdiği temel bilgi ve becerilerle donanmış bireyler yetiştirme”(BYKP). “Evrensel değerleri aktaran müfredat çalışmaları devam edecektir” (64. ve 65. HP).
“Çalışkanlık”	“Üretken ve mutlu bireyler yetiştirme(BYKP) . Özgürlükçü, üretken ve rekabetçi bir eğitim sisteminin oluşturulması temel öncelikdir”(64. ve 65. HP)..
“Estetik”	“Sanat ve estetik duyguları güçlü bireyler yetiştirme”(BYKP).
“Kültürel mirasa duyarlılık”	“Demokratik değerleri ve millî kültürü özümsemiş gelişmiş bireyler yetiştirme”(BYKP).
“Vatanseverlik”	
“Güven”	“Özgüven ve sorumluluk duygusu gelişmiş bireyler yetiştirme” (BYKP). “Özgüveni pekiştiren müfredat çalışmaları devam edecektir” (64. ve 65. HP).
“Sorumluluk”	
“Paylaşma”	“Paylaşma ve iletişime açık gelişmiş bireyler yetiştirme” (BYKP).
“Aile birliğini önemseme, Dayanışma, Doğal çevreye duyarlılık, Doğruluk, Dürüstlük, Dostluk, Merhamet, Sabır, Sevgi, Saygı, Misafirperverlik, Vefa, Yardımseverlik”	“Toplumsal değerlerin daha fazla özümsemişi ve gelecek kuşaklara aktarılması için değerler eğitiminin eğitim ve öğretim sisteminin bütününde yer almasının sağlanacaktır”(64. ve 65.HP).

Tablo 10’da X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet Programlarının 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki Değerlere Yansımaları yer almaktadır. BYKP ve HP de alınan; “Özgürlükçü, üretken ve rekabetçi bir eğitim sisteminin oluşturulması temel öncelik olduğu”, “Eğitimin her kademesinde insan hakları alanında farkındalık bilincinin geliştirileceği”, “Öğrenciyi hayata hazırlayan öğrenmeyi öğreten müfredat çalışmaları devam edeceği”, “Evrensel değerleri aktaran müfredat çalışmaları devam edileceği”, “Sanat ve estetik duyguları güçlü”, “Özgüven ve sorumluluk duygusu gelişmiş”, “Demokratik değerleri ve millî kültürü özümsemiş”, “Bilgi toplumunun gerektirdiği temel bilgi ve becerilerle donanmış”, “Üretken ve mutlu” bireyler yetiştirme vb. kararların 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’ndaki değerlere yansımalarının birebir ya da içerme şeklinde olduğu görülmektedir. “Toplumsal değerlerin daha fazla özümsemişi ve gelecek kuşaklara aktarılması için değerler eğitiminin eğitim ve öğretim sisteminin bütününde yer almasının sağlanacaktır” kararına baktığımızda kararların yansımadığı diğer tüm değerlerin örtük programlarla verileceği düşünüldüğünden ayrıntılara fazla girilmemiştir.

Tablo 11.

Atatürkçülük Konularının 2005, 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Yer Alma Durumu

	2005	2015	2017
	Atatürkçülükle İlgili Konular	Ülkemi Seviyorum Ünitesi	Ülkemizde Hayat Ünitesi
1.Sınıf	“Atatürk’ün kişiliğini ve özelliklerini tanımaya ilgi duyuş”		
	“Atatürk’ün hayatıyla ilgili olaylar ve olgular bilgisi”	“Millî bayramlar ile ilgili etkinliklere katılır”.	“Atatürk’ün hayatını bilir”.
	“Türk milletinin Atatürk’ün önderliğinde birçok hak ve hürriyete kavuştuğunu fark edebilme”	“Millî bayramlar ile Atatürk ilişkisini kavrar”.	“Millî gün ve bayramlara katılmaya istekli olur”.
	“Dayanışmanın günlük hayatımızdaki önemini kavrayabilme”		
	“Atatürk ile ilgili anıları dinlemekten zevk alış”		
2.Sınıf	“Atatürk’ün kişiliğini ve özelliklerini tanımaya ilgi duyuş”		
	“Atatürk’ün öğrenim hayatı bilgisi”	“Millî bayramlar ile ilgili etkinliklere katılır”.	“Atatürk’ün çocukluğunu araştırır”.
	“Türk milletinin Atatürk’ün önderliğinde birçok hak ve hürriyete kavuştuğunu fark edebilme”	“Millî bayramlar ile Atatürk ilişkisini kavrar”.	“Millî gün ve bayramların önemini kavrar”.
	“Dayanışmanın günlük hayatımızdaki önemini kavrayabilme”		
	“İnsanların sahip olduğu hak ve hürriyetleri fark edebilme”		
	“Atatürk’ün insan hak ve hürriyetlerine önem verdiğini fark edebilme”		
	“Atatürk’ün kişiliğini ve özelliklerini tanımaya ilgi duyuş”		
	“Atatürk’ün Türk milletine yaptığı hizmetleri fark edebilme”		
3.Sınıf	“Atatürk’ün güçlükler karşısında yılmadığını fark edebilme”.		
	“Türk milletinin Atatürk’ün önderliğinde birçok hak ve hürriyete kavuştuğunu söyleme”	“Millî bayramlar ile ilgili etkinliklere katılır”.	“Atatürk’ün kişilik özelliklerini araştırır”.
	“Atatürk’ün öğrenim hayatı bilgisi”		
	“İnsanların sahip olduğu hak ve hürriyetleri fark edebilme”		
	“Atatürk’ün insan hak ve hürriyetlerine önem verdiğini fark edebilme”	“Millî Mücadele’de Atatürk’ün liderliğini açıklar”.	
	“Vatandaşlık görevlerini kavrayabilme”		
	“Atatürk’ün hayatıyla ilgili olaylar ve olgular bilgisi”		
“Atatürk’ün kişiliğini ve özelliklerini tanımaya ilgi duyuş”.			
	“Atatürk’ün Türk milletine yaptığı hizmetleri fark edebilme”		

Tablo 11’de Atatürkçülük konularının 2005, 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarındaki durumu yer almaktadır. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programında “Atatürkçülükle İlgili Konular” başlığı altında 22 tane konu yer alırken, 2015 programında “Ülkemi Seviyorum” ünitesinin altında 6 tane kazanım olarak yer almıştır. 2017 programda ise “Ülkemizde Hayat” ünitesi altında 5 tane kazanım olarak verilmiştir. Atatürkçülükle ilgili konularda yıllara göre bir azalma olduğu açıkça görülmektedir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma kapsamında elde edilen bulgular ışığında sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Araştırmanın 1. alt problemine ait bulgulardan elde edilen sonuçlar Tablo 1’de yer almaktadır. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı “İlkeler” boyutuyla incelendiğinde; XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet programlarında alınan kararlara uyumlu bir biçimde, öğrenci merkezli eğitimi ve öğrenmeyi önemseyen, demokratik kültüre ve bireyselleşmeye vurgu yapan, çocuğun yaşamında gerekli olan bilgileri öğrenmesine ve bu bilgileri yorumlama ve kullanma becerisi geliştirmesine olanak sağlayan bir yaklaşımla hazırlandığı görülmektedir.

Araştırmanın 2. alt problemine ait bulgulardan elde edilen sonuçlar Tablo 2’de yer almaktadır. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı “Vizyon” boyutuyla incelendiğinde; XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet programlarında alınan kararlarla uyumlu bir şekilde, temel vurgunun kendisiyle barışık, teknolojiyi kullanabilen, milli değerlere sahip çıkabilen özgür bireyler yetiştirmek olduğu görülmektedir. Bu programda vizyon, “hayat bilgisi dersine ayrılan zamanın büyük bir bölümünde öğrencilerin kendi girişimleriyle gerçekleştirecekleri ve öğretmenlerin öğrencilere doğrudan bilgi aktarmak yerine sadece ve sadece yol göstereceği etkinlikler aracılığıyla gerçekleştirileceği” şeklinde tanımlanarak, yapılandırıcı bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir.

Araştırmanın 3. alt problemine ait bulgulardan elde edilen sonuçlar Tablo 3’de yer almaktadır. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı “Kişisel Nitelikler” boyutuyla incelendiğinde; kişisel niteliklerin aslında değer kavramı yerine kullanıldığı görülmektedir. XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59.

Hükümet programlarında alınan kararlarda çocukların değer eğitimine özellikle milli ve manevi değerlerinin geliştirilmesine ilişkin vurguların, daha çok hoşgörü, sevgi, saygı, yardımseverlik, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme başlıklarıyla yansıdığı görülmektedir.

Araştırmanın 4. alt problemine ait bulgulardan elde edilen sonuçlar Tablo 4’de yer almaktadır. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı “Öğrencilere Kazandırılacak Beceriler” boyutuyla incelendiğinde; XVI. Milli Eğitim Şurası, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 58. ve 59. Hükümet programlarında alınan kararlarda, öğrencilerin bilgi teknoloji kullanma becerilerinin ve öz yönetim becerilerinin artırılmasına daha fazla vurgu yapıldığı görülmektedir. Yine alınan kararlarla uyumlu bir şekilde programda, öğrencilerde beklenen beceriler, eleştirel ve yaratıcı düşünebilme, araştırabilme ve problemlerini çözebilme becerisi, bilgi teknolojilerini kullanabilme, girişimcilik ve öz yönetim becerilerinin yer aldığı görülmektedir.

Araştırmanın 5. alt problemine ait bulgulardan elde edilen sonuçlar Tablo 5’de yer almaktadır. 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı “Amaçlar” boyutuyla incelendiğinde; XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şurası, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet programlarında alınan kararlarda toplumsallık ve toplumsallık içerisindeki milli ve manevi bütünlüğün daha fazla ön plana çıkarıldığı görülürken, Öğretim programında öğrencinin bireyselliğe ve kişisel yeteneklerine daha fazla vurgu yapıldığı görülmektedir. Ancak alınan kararlar ve program arasında; ulusal ve evrensel değerler doğrultusunda yetişmiş, bilgi teknolojilerine hakim, e-öğrenme becerisine sahip, analiz ve sentez yapabilen, ailesiyle, çevresiyle ve doğayla sağlıklı ilişki geliştirebilen, kendisiyle ilgili sağlıklı davranışlar sergileyebilen, demokratik bireyler yetiştirme hedefi boyutuyla bir paralellik olduğu görülmektedir.

Araştırmanın 6. alt problemine ait bulgulardan elde edilen sonuçlar Tablo 6’da yer almaktadır. 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı “Beceriler” boyutuyla incelendiğinde; XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şurası, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet programlarında alınan kararların öğrencide sağlık değerlerinin geliştirilmesine ilişkin becerilere çok az yer verildiği görülmektedir. Programda kararlara uyumlu bir şekilde, bilgi teknolojileri, e-öğrenme yaklaşımı, karakter eğitimi, milli ve manevi değerlerle entegrasyon hedefleri doğrultusunda öğrencilerde araştırma, bilgi teknolojilerini kullanabilme, girişimcilik, milli ve manevi değerleri tanıma, öz-yönetim gibi becerilerin vurgulandığı görülmektedir.

Araştırmanın 7. alt problemine ait bulgulardan elde edilen sonuçlar Tablo 7’de yer almaktadır. 2005 programında yer alan kişisel nitelikler 2015 programında değer olarak yer almıştır. 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı “Değerler” boyutuyla incelendiğinde; XVII-XVIII-XIX. Milli Eğitim Şurası, IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 60-61-62. Hükümet programlarında alınan kararların uyumlu bir şekilde programa, bilimsel ve özgür değerler doğrultusunda çağdaş uygarlığa katkı sunabilen, bilişsel ve duysal becerilerini geliştirmiş gençlerin daha demokratik düşünceleri beklenmektedir. Bununla birlikte milli ve ulusal değerler sahip çıkması, kendi sorunlarını da çözebilmesi beklenmektedir. Belirtilen hedefler programa bilimsellik, adalet, hoşgörü, estetik, özgüven, vatanseverlik, dayanışma becerilerinin geliştirilmesi olarak yansıdığı görülmektedir.

Araştırmanın 8. alt problemine ait bulgulardan elde edilen sonuçlar Tablo 8’de yer almaktadır. X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet programlarında müfredat çalışmalarının iyileştirilmesine, demokratik ve milli değerler yanında evrensel değerleri benimsemiş, insan hakları ile ilgili farkındalığı artmış, sanat ve estetik duyguları güçlü, iş gücü piyasasına uyumlu, bilgi ve teknoloji kullanabilen üretime yatkın bireyler yetiştirilmesinin öncelik olduğu belirtilmiştir. Kararlarda özellikle mobil ve e-öğrenme sistemlerine daha fazla vurgu yapıldığı görülmektedir. 2017 Hayat Bilgisi Öğretimi Programı “Genel Amaçlar” boyutuyla incelendiğinde; alınan kararlarla uyumlu bir şekilde, ailenin, toplumun ve ülkenin milli ve manevi değerlerine sahip çıkan, kişisel bakım ve öğrenme becerileri gelişmiş, bilgi teknolojilerini kullanabilen bireyler hedeflendiği görülmektedir. BYKP ve HP deki üretime ve iş piyasasına uygun yatkın bireyler yetiştirilmesi beklentisi programa bilgiye ulaşabilme ve teknolojiyi kullanabilme şeklinde karşılık bulduğu görülmüştür.

Araştırmanın 9. alt problemine ait bulgulardan elde edilen sonuçlar Tablo 9’da yer almaktadır. 2017 Hayat Bilgisi Öğretimi Programı “Beceriler” boyutuyla incelendiğinde; X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet programlarında alınana kararlar uyumlu bir şekilde, demokratik ve milli değerler yanında evrensel değerleri benimsemiş, insan hakları ile ilgili farkındalığı artmış, sanat ve estetik duyguları güçlü, iş gücü piyasasına uyumlu, bilgi ve teknoloji kullanabilen üretime yatkın bireyler yetiştirilmesi gibi hedeflerin programlarda araştırabilen, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanabilen, girişimci, kariyer bilinci gelişmiş, milli ve kültürel değerlere saygılı, sorun çözebilen beceriler şeklinde yer aldığı görülmektedir. BYKP ve

HP de zaman yönetimi, dengeli beslenme ve doğayı koruma ile ilgili becerilere vurgu yokken programda bu alanlarda da beceri geliştirilmesine yer verilmiştir.

Araştırmanın 10. alt problemine ait bulgulardan elde edilen sonuçlar Tablo 10’da yer almaktadır. 2017 Hayat Bilgisi Öğretimi Programı “Değerler” boyutuyla incelendiğinde; X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 64. ve 65. Hükümet programlarında alınana kararlara paralel olarak Hayat Bilgisi Öğretim Programı’na adalet, bilimsellik, estetik, hoşgörü, kültürel mirasa duyarlılık, vatanseverlik, öz-güven şeklinde yansıdığı görülmektedir. Ayrıca, bireylerin çalışkan olması önemsenirken, sevgi, saygı, hoşgörü, güven, dürüstlük, vicdanlı olma vb. temel etik normlarının da taşıyıcısı olmasının beklentilerinde bir benzerlik olduğu görülmektedir.

Araştırmanın 11. alt problemine ait bulgulardan elde edilen sonuçlar Tablo 11’de yer almaktadır. MEŞ, BYKP ve HP de alınan kararlara bakıldığında iki binli yıllardan sonra Atatürkçülük ve Cumhuriyet ile ilgili değinim ve vurguların gittikçe azalmasına paralel olarak, 2005, 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında da bu konuların yer alma durumunun zayıfladığı görülmektedir. 2005 programında 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’na göre Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları maddeler halinde yer alırken, 2015 programı ve 2017 programında bu durum, programın “1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’na göre Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları esas alınarak hazırlandığı şeklinde ifade edilmiştir. Atatürk ilke ve İnkılaplarının programlardaki ağırlığı gittikçe azalmış 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında, Atatürk’ün düşünce yapısı ve felsefisi yerine, doğum yeri, anne ve babasının adı, çocukluk anıları ve kişisel özelliklerine değinileceği belirtilmiştir

Türk eğitim tarihinde dönemin iktidar partileri de eğitim politikalarının belirlenmesinde oldukça etkili olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle iktidarda olan siyasal yapıların ideolojisi eğitimin politik yapılanmasında ve uygulanmasında etkili olmuştur. Eğitim, toplumun tüm dokusu üzerinde etkisi bulunan ve insan profilini belirleyen bir faktördür. Siyasal yapılar, toplumsal değişimler ve dönemsel dinamikler eğitim politikaları üzerinde etkili olmaktadır. Ancak, eğitim politikalarının belirlenmesinde görülen politik zaafılar, telafisi zor olan sorunlara yaratarak, ülkemizde eğitim politikalarının sürdürülebilir olması noktasında problemlere yol açmıştır (Gümüş, 2015, s.5-7).

Eğitimin kültürel, toplumsal ve ekonomik açıdan getirisi çok fazla olduğundan eğitimle ilgili politik söylem ve uygulamalarda siyasi partiler için bir kazanç aracı

olmaktadır. Bu nedenle eğitimin formasyon gücünden faydalanmak için sürekli bir mücadele içine giren siyasetçiler, eğitimi, siyasi rekabetin stratejik bir savaş alanı olarak görmüşlerdir. Dolayısıyla kimin neyi ne kadar öğreneceği toplumsal güç ilişkilerince belirlenmektedir. Bu nedenle eğitim üzerine yapılan tartışmalar sadece basit bir tartışma değil aynı zamanda, uzlaşmaz çıkarları temsil eden farklı politik güçlerin ve referans çerçevelerinin çarpışması da olduğu söylenebilir (Özsoy, 2012).

Öğretim programlarının sosyolojik boyutlarından biri de yazılı olmayan ve ders dışı etkinlikleri de içine alan, açık müfredat dışında, edimsel olmayan gizli ya da örtük müfredat kavramının varlığıdır. Bu durum, amaçlanmış ya da amaçlanmamış kazanımlara ilişkin bir eğitim sürecini ifade etmektedir. Yönetici, öğretmen ve öğrenciler bu konuda açıkça bilgilendirilmemiştir. Edimsel olmayan müfredat sayesinde okulda ve tüm resmi kurumlarda öğrenciye davranış bilinci kazandırılarak toplumsal denetim sağlanmış oluyor. Resmî ve açık müfredatın yanı sıra belirli değer, tutum ve ilkelerden oluşan bir örtük müfredat, öğretmenler tarafından öğrencilere anlatmadan öğretilir. Böylece kültürel üretim yeniden gerçekleştirilmiş olur. Yazılı ve sözlü sınavı olmadığı halde açık müfredattan daha etkin olabilir. Gizli müfredat edimsel yazılı ders programlarında belirsiz ve yetersiz kalan konuları daha detaylı biçimde açıklayan iktidar güç, politik işleyişe ve kültüre sosyalleştirmeyi öğreten, öğrenci modelini daha dar çerçevede içinde netleştirmeye çalışan bir müfredattır. Eğitimcilerin öğrencilere eğitim kurumlarında sık sık yaptıkları tekrarlar içinde kavratılan çok sayıda toplumsal, kültürel ve ahlaki davranış, örtük müfredatın muhteviyatını oluşturur. Wallance'ın ifade ettiği gibi, örtük müfredat, toplumsal tabakalaşma, verilen emri yerine getiren, uyumlu bir birey yetiştirmek ve geleneksel sınıf yapısını korumak için önemli görevler yerine getirir (İnal, 2008).

Eğitim programları ve ders kitaplarındaki içeriklerin belirlenmesi ve biçimlenmesinde en büyük etkiyi siyasî iktidarlar ve bu iktidarların ülkeye ve dünyaya bakış açılarının oluşturduğu söylenebilir. Burada biri tez, diğeri sentez olmak üzere iki ana etki söz konusudur. Birincisi, “Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak 1930’lu yıllar boyunca devam eden, millî mücadelenin batıya karşı savunmasında, Türk milletinin kültürel boyuttaki devamının göstergesi olarak ortaya konan, Türklüğün dünyaya atalığını ve önderliğini işleyen, ‘Türk Tarih Tezi’dir”. İkincisi ise, “Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunun 1986’da kabul ettiği ‘Kültür Unsurlarının ve

Kültür Politikasının Tespitinde Uygulanacak Yöntem ve Sorumluluklar' adlı raporda ifade edilen ve sistemleştirilmeye çalışılan Türk - İslâm Sentezidir” (Ertürk, 1995).

“Cumhuriyet döneminde eğitim sistemi, genelde pragmatik felsefeye ve onun bir uzantısı olan ilerlemecilik akımına dayanmaktadır. Hemen hemen bütün hükümet programları ilerlemeci eğitim akımının özelliklerini taşımaktadır”. Ancak, ilerlemecilik akımı kuramsal olarak; anayasalar, yasalar ve hükümet programlarında savunulmasına rağmen uygulamada durum farklı olmuştur. Genelde okullarda ilerlemecilik yerine, uygulamada realist ve idealist felsefelere dayanan esasicilik ve daimicilik temele alınmış ve uygulanmıştır. Milli eğitim sisteminde pasif öğrenci, aktif öğretmen modeli öğrenci merkezli öğrenme önünde engel teşkil etmektedir. Bu doğrultuda eğitim sisteminden geçen bireyler esnek ve kritik düşünme, kendini ifade etme becerileri gelişmiş demokratik bireyler olma yerine edilgen, taklitçi, tek doğru ilkesini benimseyen, ezberci bireyler olarak yetişmektedir. Ayrıca eğitim sistemi teorik olarak bireylerin ilgi, yetenek ve eğilimleri doğrultusunda eğitilmesini savunurken, pratikte bu özellikler göz önünde bulundurulmamış, aksine eleyici bir yaklaşım ortaya konulmuştur (Sönmez, 1991, s.139).

1960'ların ikinci yarısından itibaren eğitim sisteminde siyasal kaygılar, eğitsel kaygıların önüne geçmeye başlamıştır. Sistemi yönetenlerin yaklaşımları, eğitim sistemimizin yasalarla belirlenen, genel ve özel amaçlarıyla örtüşmemektedir. Sistem eğitim hizmetlerinin amaçlarına ulaşip ulaşmadığıyla ilgilenmemektedir. Sistemin bürokratik yapısı çok çetrefilleşmiş ve hantallaşmıştır. Bürokratların bir bölümü uzmanlıkları ve deneyimleri nedeniyle değil de siyasetçilere yakınlıkları nedeniyle bürokraside iş bulmaktadır. Sistem, sorunları gerçekçi olarak saptayıp çözüm üretecek yapıda değildir. Sistemde kararlar, dar bir çerçevede, günlük siyasal kaygılarla ele alınıp uygulanmaya çalışılmaktadır. Ezberci ve öğretmen odaklı eğitim-öğretim, artmış, sistem halkçı eğitimden uzaklaşmıştır. Paralı, seçkinci ve gerici eğitim yaygınlaşmaya başlamıştır. Sistem bilimsel eğitimden de uzaklaşmıştır. Sistem, düşünen ve araştıran değil “inançlı” ve “itaatkar” öğrenci yetiştirmeye başlamıştır. Kısaca, eğitim politikalarının, cumhuriyetin temel ilkelerine, laik, demokratik ve sosyal hukuk devletine özgü bir eğitim anlayışına sahip olduğunu söylemek oldukça zordur. Bu politikalar bilimsel görüş kazanmış, insan haklarına saygılı demokratik tutum ve anlayışa sahip özgür birey, özgür toplum yararına ve amacına yönelik politikalar da değildir (Okçabol, 2013, s.43-44; Okçabol, 2014, s.292).

2005 yılından itibaren ise, öğretim programlarında kullanılmakta olan yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı, post modern epistemolojiye göre biçimlenirken hem idealizme yaklaşmakta hem de bireysel farklılıkları fazlasıyla öne çıkarmaktadır. Yapılandırmacılığa göre bilgiler, her bireyin kendi deneyimlerine ve kişisel inançlarına göre yapılandırılır. Hangi bilgiyi öğreneceğini bireyin kendisi seçer ve kendi bireysel durumuna göre şekillendirir, çünkü kişinin düşüncesinden bağımsız olarak nesnel bilgi yoktur ve dil, kültür ve bireysel bilinç, bilginin oluşumunda etkindir(Aydın, 2006).

Türkiye eğitim sistemi, kolayca gözlenebilen bir kısmı kronikleşmiş pek çok sorunu içerisinde barındırmaktadır. Öğretim programları içerik olarak, öğrenciyi özgürleştirme ve özneleşme hedeflerine ulaştırma konusunda oldukça sınırlı kalmakta, öğrencilerin gereksinmelerine ve demokratik idealleri olan toplum beklentilerine uygun sonuçlar verecek düzenlemeler içermemektedir. Eğitim hakkının tarihsel bir kazanım olan “kamusal ve genel/demokratik niteliğini, eşit/ adil-bütüncül-nitelikli- bilimsel olması gereken yönleri piyasacı, dogmatik ve ayrımcı ilkelerle ve uygulamalarla dönüştürülmek istenmektedir”. Bu durum, eğitim hakkının çeşitli düzenlemelerle işlevsizleştirilebileceği ve bir “hak olarak” eğitimin yerini, “ekonomik sisteme karşı bir ödev olarak” ya da “ekonomik, siyasal sistemin” ideolojik aracı olarak işleyen, “sopanın yerini tutan” bir eğitimin alması riskini de beraberinde getirmektedir (Aksoy, 2012)

Türkiye'nin eğitim sistemini yenileme çabaları genel olarak olumlu olarak sunulmakla ve sonuçları henüz gözlemlenememekle birlikte, programlar incelendiğinde eğitim konularının genel geçer yaklaşımlara ve sloganlara teslim edildiği görülmektedir. Özellikle programları tanıtırken kullanılan süsleyici manuplatif dil eleştirel bir yaklaşım ortaya koymayı da önlemektedir (Gür, 2006). Ülkemizde geçmişten günümüze eğitim programları incelendiğinde, toplumun her kesimine hitap eden, nesnel, özgün ve rasyonel olmadığı görülmektedir. Ülkemizde eğitim programlarının daha iyi, daha verimli, daha kullanışlı, daha çok ihtiyaca yönelik olmasından öte; gelişmiş ülkelerin aksine, kendi içerikleri ile aynı yönde düşünenlere hizmet etmesi, herkesi ve her kesimi bir potada eritmek istemesi gibi genel tutumlar ve kalıplaştırmalar içerdiği dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda eğitimin, sürekli bir araç olarak kullanıldığı aynı yönetimin aktörleri tarafından dahi, bir önceki yöneticinin uygulamalarını göz ardı edip kendi uygulamalarını başlattıkları gözlenmektedir. Bu politikalar sonucunda, sosyolojik olarak ideolojinin ürünü bireyler yetiştirmekten öteye gidilememektedir (Gürol ve Bavlı, 2015; 364)

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)'nin on beş yıla aşkın iktidarı döneminde izlediği eğitim politikalarının Türk eğitim sistemine nasıl bir yol çizdiğine ilişkin görüşler birbirinden oldukça farklılık göstermektedir. Kimine göre eğitim sistemi bu dönemde, sadece sayısal açıkları kapatarak irticacı bir yaklaşımla yönetilmiş, kimine göre de fırsat eşitliğini sağlayarak özgürlük alanları geliştirilmiştir. Cumhuriyet tarihinden bugüne beklide en karmaşık eğitim politikalarının uygulandığı bu döneme ilişkin eleştirilerin başını çeken ortak görüş ise her yeni bakanla birlikte eğitim politikalarının kısa sürede ya iptal edildiği ya da değiştirildiği yönünde olduğudur. Tam da bu sebepten dolayı öğretmenler, eğitim yöneticileri, bürokratlar, veliler ve öğrenciler açısından yenilik adı altında sıkça değiştirilen eğitim politikalarının inandırıcılığının zayıfladığı düşüncesi yaygınlaşmaya başlamıştır. Diğer taraftan hem Başbakanın hem de Milli Eğitim Bakanlarının eğitimde “sessiz devrim” gerçekleştirildiği yönündeki ifadeleri bu dönemde eğitim alanında önemli adımların atıldığı ve eğitim sisteminin baştan aşağı değiştirilmek istendiğini göstermektedir (Karataş, 2014).

Milli Eğitim Şura salonu inşa edildiğinde duvarına Atatürk'ün, “Eğitimcidir ki, bir ulusu ya özgür, bağımsız, şanlı, yüksek bir toplum olarak yaşatır ya da bir ulusu köleliğe, yoksulluğa tutsak eder” sözünü içeren bir pano asılmıştır. 13-17 Kasım 2006 da toplanan 17. Milli Eğitim Şurasından daha önceden tamir edildiği anlaşılan bu panonun asılmadığı görülmüştür. Piyasacı bir yaklaşımla toplanan 18. Milli Eğitim Şurası ise, daha önce şura salonunda yapılan toplantılar yerine büyük harcamalar yapılarak Kızılcahamam'da toplanmıştır. Toplantı öncesinden şura yönetmeliği değiştirilerek şura üyelerinin büyük çoğunluğu hükümete yakın üyeler olması sağlanmıştır. Şuranın konularından birisi ‘spor, sanat, beceri ve değerler eğitimi’ 18 Milli Eğitim Şurası’na damgasını vurmuştur. Türk-İslam sentezci ve AKP’ye yakın bir sendika olarak bilinen Eğitim Bir-Sen, şuraya katılan her bir üyeye, şura gündemine ilişkin tespit ve teklifler, genel kurul raporları ve 18 sayılı Eğitime Bakış dergisinden oluşan üç ayrı yazılı kaynak dağıtmıştır. Dergideki yazılar değerler eğitimi ile ilgili olup 13 yazıdan 11’i ilahiyatçılar tarafından yazılmıştır (Okçabol, 2013, s.33-35).

Eğitime konu edilecek değerlerin, ilahi referanslarla belirlenen bir ahlak anlayışını gündeme getirdiği ve bunu belirli bir din ve mezhebe dayandığı malumdur. Oysa Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın değiştirilemez, değiştirilmesi dahi teklif edilemez ikinci maddesi yeterince açıktır; “Türkiye Cumhuriyeti, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devletidir”. Laik devlet olmak, toplumda din ve vicdan özgürlüğünü

garanti altına almak yanında farklı dinler, mezhepler ve felsefi-düşünsel yaklaşımlar karşısında eşit mesafede bulunmayı gerektirir. Dolayısıyla belirli bir dinin ve mezhebin inanç ve değer sistemine göre şekillendirilmiş bir değerler eğitimi yaklaşımı toplumda ayrımcılık kaynağı haline gelir (Soydan, 2006)

Gerek yeni liberalizm gerekse yeni muhafazakârlık, değerler eğitiminde demokratik değerlerin ön plana çıkarılmasına büyük önem atfeder görülmektedir. Ancak öne çıkardıkları demokrasi yaklaşımının ne olduğu konusu önemli bir tereddüt alanını oluşturmaktadır. Yeni muhafazakârlık, muhafazakârlığın kadim değerlerini bünyesine alan, ancak liberal yaklaşımın tipik öğeleri ile bu kadim değerler arasında bir eklemlenme/uyumlaştırma ile karakterize olan, bu açıdan yeni liberalizmin yarattığı toplumsal tahribatı dengelemeyi ve toplumsal bütünlüğü var olduğu haliyle muhafaza edip değişen koşullara göre yeniden üretmeyi hedefleyen ideolojik bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir (Soydan, 2006). Klasik muhafazakâr yaklaşımda genellikle üç temel baskın değerden bahsetmek mümkündür; din, devlet ve otorite. Bu üç baskın değere millet, gelenek ve tarih de eşlik etmektedir. Modernleşmenin sürekliliği gibi muhafazakârlık da bu değerler etrafında yeniden üretilmektedir (Bora, 1997).

Türkiye’deki eğitim sistemi, “ilkeler, amaçlar, kazanımlar, öğretim süreçleri ve ölçme-değerlendirme” arasında bir uyum olmamasından dolayı bir sistem görüntüsü vermemektedir. Her hükümet ve Millî Eğitim Bakanları döneminde değişik boyutlarda sürekli bir reform çabasının olduğu, millî eğitim politikalarında bir istikrar ve standartın olmadığı görülmektedir. Yakın tarihimize eğitim politikalarının siyasilerin müdahalesine açık bir alan haline geldiği daha fazla görülmektedir. 12 Eylül darbesinden sonra, derslerin içeriğine kadar eğitimle ilgili pek çok konuya doğrudan müdahale edilmiştir. 8 yıllık kesintisiz eğitimin uygulanmaya konulduğu 28 Şubat döneminde de benzer müdahaleler görülmüştür. Eğitim politikalarımıza siyasi müdahalelerin en son örneği zorunlu eğitimin 4+4+4 olarak 12 yıla çıkarıldığı uygulamalar olmuştur. Türkiye’de dinsel kural ve söylemlerle kuşatılmış bir eğitim sistemi oluşturma çabaları, 12 Eylül sonrasında başlayarak, AKP iktidarı ile adım adım devam etmektedir. Bu uygulamalar ile eğitim politikalarında ve eğitim sisteminde yapılan değişikliklerin çok yoğun olarak yaşandığı ve gelecekte de siyasi müdahalelerin yoğun olarak yaşanacağı görülmektedir.

5.2. Öneriler

Evrensel ve çağdaş bir eğitim standardını yakalayabilmek için yeni bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Tarihsel, toplumsal ve kültürel miras ve değerler dikkate alınarak eğitimde yeni bir perspektif ve yaklaşım benimsenmelidir. Bu kapsamda eğitimde benimsenecek yeni tarz ve yaklaşımların siyasal meselelerin dışında, gelecek nesillerin gereksinimlerine cevap olacak biçimde, değişim ve dönüşümcü bir yaklaşımla ancak tarihi-kültürel mirasın kodlarına da aykırı düşmeyecek biçimde özgürlükçü bir yaklaşımla yeniden ele alınması gereklidir (Şen, 2013).

1. Mevcut programın uygulanmasında ortaya çıkan güçlükler, ulusal ve uluslararası uyum çerçevesinde öne sürülen görüşler/raporlar, Öğrenci/öğretmen/veli istekleri, bilimsel ilerlemeler ve siyasal gelişmeler gibi birçok nedenlerle eğitim programı yaparken, ülkenin gereksinimlerinin ve yaşantılarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir.
2. Eğitim politikalarının toplumun ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda ülkedeki ve dünyadaki gelişmeler ve değişimlerde göz önüne alınarak gelişen dünyaya uyumlu bir duruma getirilmesi gerekir.
3. Eğitim politikalarıyla ilgili düzenlemeler yapılırken, toplumsal mutabakat aranarak süreklilik sağlanmalıdır. Bu doğrultuda, evrensel amaç ve uygulamalara dönük düzenlemeler yapılarak bizi demokratik toplumlara yaklaştıracak eğitim politikalarının izlemek gerekmektedir.
4. Devlet eğitimi ve toplumsal yaşamı örgütlerken bunu dini kurallara, söylemlere ya da referanslara göre yapmamalı, özellikle eğitim sistemini dini kurallara göre değil, bilimsel gerçeklere ve toplumsal ihtiyaçlara göre düzenlemelidir.
5. Örgün ve yaygın eğitim modern toplumlarda toplumsal gelişmenin temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla eğitimi yapılandırırken, eşitlik, temel hak ve hürriyetler konusunda bireyin yararını gözetecek bilgiye ulaşmasını sağlayacak ve eleştirel düşünme becerisi kazandıracak şekilde düzenlenmesine dikkat edilmesi gerekmektedir.
6. Öğretim programlarının çok geniş kapsamlı tutulup, yüzeysel bilgiler verme yerine, konuları derinliğine işlenerek öğrencilerce tam öğrenmenin sağlanması şeklinde düzenlenmesi gerekmektedir.

7. Ders içerikleri, derinliğine anlamayı ve eleştirel düşünmeyi esas almalıdır. Aynı zamanda, öğrencide, öğrenmeye karşı isteği artırmak için, öğrenilen konuların gerçek yaşamın bir prototipi olması gerekmektedir.
8. Öğrencilerin ezber ve kalıp bilgileri ölçme yerine, hayal güçlerini, yaratıcılıklarını, muhakeme becerilerini, analitik düşünme ve ifade becerilerini test eden ölçme ve değerlendirme araçlarına programlarda yer verilmelidir.
9. Eğitim programları belirlenirken eğitimle ilgili tüm paydaşların görüş ve önerileri dikkate alınarak, toplumun ve bireylerin ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır.
10. Programlarının, eğitimin temel bileşenlerinden bağımsız olarak planlanması programın amacına ulaşmasının önünde bir engeldir. Ancak bütünlük içerisinde sistematik olarak yapılan programlar amacına ulaşabilir. Programların geliştirilme ve değiştirilme süreçlerinde bilim insanlarının, eğitim örgütlerinin ve diğer toplumsal kesimlerin fikirleri alınmalıdır.
11. Teorik olarak ideal olan programların uygulamada ideal sonuçlar doğurabilmesi için ülke koşulları da göz önüne alınarak, programların bilimsel, demokratik ve evrensel standartlara uygun olarak yapılması gerekmektedir.
12. Devletler resmi ideolojilerini eğitim politikaları aracılığıyla yayma yerine her türlü düşünceye eleştirel gözle bakabilen, insan hak ve özgürlüklerine saygılı, analitik düşünme becerisi edinmiş, araştırmacı, girişimci, öz güveni yüksek, temel yaşam becerileri kazanmış, hoşgörülü ve dünya barışına katkıda bulunabilen nesiller yetiştirme amacı gütmeli ve öğretim programlarını bu amaçlar çerçevesinde şekillendirmelidir.

KAYNAKÇA

- Acat, B., Anılan, H., Girmen, P. ve Anagün, Ş. (2005). *Öğretmen adaylarının ilköğretim hayat bilgisi programında yer alan becerilere sahip olma düzeylerine ilişkin görüşleri, eğitimde yansımalar VIII: Yeni İlköğretim Programlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu*, 14-16 Kasım 2005 Erciyes Üniversitesi Kayseri. 394-405, Ankara: Tekışık Eğitim Araştırma Vakfı Yayınları,
- Adem, M. (2000). *Atatürkçü Düşünce Işığında Eğitim Politikamız*. İstanbul: Çağdaş Matbaacılık
- Akbaba A, S.(2003). Eğitim Yönetimi ve Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*,1, 7–18.
- Aksoy, H. H. (2012). Tarihin Tekerleğini Geriye Sürmek. *Eleştirel Pedagoji Dergisi*. Mayıs- Haziran. Sayı.21 ss.19-28.
- Aladağ, S. (2016). Hayat Bilgisi: Tanımı, Amacı ve Doğası. *Hayat Bilgisi Öğretimi* (Ed: Güven, S. ve Kaymakçı, S.). 1. Baskı. s:1-21. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Alkan C (1979). Eğitim Ortamları. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 55.
- Althusser, L. (1994). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*.4. Baskı. İletişim yayınları. İstanbul
- Anderson. J.E.(2003). *Public Policymaking: An Introduction*. Fifth Edition, Baston: Houghton Mifflin Company.
- Asri, S. (2015). Türkiye’de Eğitim Politikalarının Aktörleri. *Türkiye’de Eğitim Politikaları* (Ed. Gümüş, A.). Ankara: Nobel Yayınevi
- Aydın, M. (2000). *Kurumlar Sosyolojisi Kurumlara Başlangıç Çerçevesinde Bir Çalışma*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Aysal, N. (2011). “Atatürk Dönemi Türk Devrimi”, *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, (Der.) Temuçin F. E. Ankara: Siyasal Kitabevi, ss.189-218.
- Balat, Uyanık G. (2004). Çocuklar ve Değerler Eğitimi. *Çoluk Çocuk Dergisi*. Sayı:45, 18-20.
- Baymur, F. (1937). *Hayat Bilgisi Öğretimi*, İstanbul: Devlet Basımevi.
- Baysal, N. (2006). *Hayat Bilgisi: Toplumsal ve doğal yaşama Bütüncül Bir Bakış*. Hayat Bilgisi Öğretimi (Ed: Öztürk, C.). s:1-19. Ankara: PegemA Yayınları

- Bektas, M. (2001). *Hayat Bilgisi Ders Programının Değerlendirilmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Bektaş, M. (2007). Hayat Bilgisi Dersinde Ailelerin Çoklu Zekâ Kuramı Hakkında Bilgilendirilme Biçimlerinin Öğrencilerin Proje Başarıları Ve Tutumlarına Etkisi. *Journal of Values Education*, 5(14).
- Bektaş, M. (2009). Hayat Bilgisi Dersinin Dünü Bugünü. (Ed. Öğülmüş S) *İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen El Kitabı* (s.13-29). Ankara.: PegemA yayıncılık
- Belet, D. (1999). *İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Bora, T. (1997). Muhafazakârlığın Değişimi ve Türk Muhafazakârlığında Bazı Yol İzleri, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 74, 6-31, İstanbul.
- Bozaslan, B. M. & Çokoğullar, E. (2015), Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Modern Eğitimin İnşası: Devletin Kurtarılmasından Devletin Kurulmasına. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 17, Sayı 3, ss. 309-329
- Bucak, E. B. (1993). *Türkiye'de Eğitim Politikaları ve Siyasi Parti Ödülleri*. Ankara: Adım Yayıncılık.
- Bursalıoğlu, Z. (1987). *Okul Yönetiminde Yeni yapı ve Davranış*. Yedinci baskı. AÜ. EBF Yayınları, s. 100.
- Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları
- Çaycı, A. (1995). "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" (Öğretimin Birleştirilmesi Yasası) nun Atatürk İnkılâpları İçindeki Yeri ve Önemi", *Türkiye Cumhuriyeti'nin Lâikleşmesinde 3 Mart 1924 Tarihli Kanunların Önemi*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi
- Çetin, H. (2001). "Devlet, İdeoloji ve Eğitim". *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:25, No:2. S.201-211.
- Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. *Bilig*, 37, 155-174.
- Demirel, Ö. (1999). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Yayınları,

- Demirel, Ö, (2004). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Pegem Yayınları,
- Dewey, J. (1939). *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*. İstanbul: Maarif Basımevi.
- Dewey, J. (1983). *The Middle Works, 1899-1924, Volume. 15* (Edited by: Jo Ann Boydston) Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Dilek, D. (2002). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi*. 2. Baskı. Ankara: PegemA Yayıncılık
- Ercan, F. (2006), *Neoliberal Eğitim Politikalarının Anatomisi İçin Alternatif Bir Çerçeve*. Erisim: <http://fuatercan.wordpress.com/tag/makaleler/>, (10.05.2017).
- Ertürk, S. (1994). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınları
- Gouttman, R. (1977). "Educational Administration"s Hidden Priority", *International Review Education*, Vol:23, No:1. pp,129-132.
- Gözütok, F.D. (1994) *İlkokul 1, 2, 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi İhtiyaç Belirleme Araştırması* Ankara.
- Gözütok, F. D., Taş, İ. D., Rüzgar, M. E., Akçatepe, A. G. & Yetkiner, A. (2015). İlkokul Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Kitaplarının Değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 14 (3), 825-844.
- Gutok, G. L. (2006). *Eğitime Felsefi Ve İdeolojik Yaklaşımlar (Philosophical and Ideological Perspectives on Education)* Çev.: Nesrin Kale, Ankara: Ütopya Eğitim Dizisi.
- Gülcan, M.G., TÜRKELİ Y., PARABAKAN F., ŞÖLEN A. ve ALBAYRAK F. (2003). *Türkiye’de İlköğretim (Dünü, Bugünü ve Yarını)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. .
- Gümüş, A. (2015). Siyasal Bir Kurgu Olarak Türkiye’de Eğitim Politikaları. *Türkiye’de Eğitim Politikaları* (Ed. Gümüş, A.). Ankara: Nobel Yayınevi
- Güneş, T. ve Demir, S. (2007). İlköğretim Müfredatındaki Hayat Bilgisi Derslerinin, Öğrencileri Fen Öğrenmeye Hazırlamadaki Etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 33, 169-180.
- Gür, B. (2006). Çoklu Zekâ Kuramının Pedagojik Sorunları. *Yarın*, 4(46), 22–23.
- Gürol, M. ve Bavlı, B. (2015). Eğitim Politikaları Bağlamında Eğitim programlarının Değerlendirilmesi. *Türkiye’de Eğitim Politikaları* (Ed. Gümüş, A.). Ankara: Nobel Yayınevi

- Güven, M. M. (2010). *Türkiye’de ilköğretim Hayat Bilgisi Dersi Programı Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler* (Yüksek lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Hökelekli, H. (2010). Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6 (18), 4-10.
- İlkokul Programı* (1936) Devlet Basımevi, İstanbul.
- Kara, K. (2008). *İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Sorgulama Merkezli Etkinliklerle Yapılan Proje Çalışmalarındaki Öğrenci Performansının Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Karabağ, G. S. (2006). Hayat Bilgisi Öğretim Programı. C. Öztürk (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (s. 51-69). Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Karaca, N. H. (2008). *İlköğretim Hayat Bilgisi ders Kitaplarının 2005 Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Becerileri uygunluk düzeyinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Karagöz, S. (1965). *Program Geliştirmede Rehberlik*. Ankara: Ayyıldız Matbaası
- Kazamias, A.M. (1966). *Education and the Quest for Modernity in Turkey*, London: George Allen & Unwin Ltd.
- Kıymet, S. (2008) *Eğitimin Politik Temelleri. Eğitim Bilimine Giriş* (Ed. Gültekin, M.), sayfa: 77-94. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset,
- Kocaoluk, F. & Kocaoluk, M. Ç. (1998). *İlköğretim Okulu Programı*. cilt.1, 30. Baskı, İstanbul: Kocaoluk Yayınevi.
- Kocaoluk, F. & Kocaoluk, M. Ç. (1998a). *İlköğretim Okulu Programı*. cilt.3, 30. Baskı, İstanbul: Kocaoluk Yayınevi.
- Kıncal, R. (1993). “*Türkiye’de İlkokul Programlarının (1936 İlkokul Programı) Hazırlanmasında Demografik, Ekonomik, Siyasal ve Kültürel Faktörlerin Yeri*”. Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi, ss. 299-307. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Fakültesi Yayınları,
- Kodaman, B. (1991). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- Küçükahmet, L. (1987). *Öğretmen Yetiştirme Düzenimizin XI. Millî Eğitim Şûrası Kararları Işığında Değerlendirilmesi*. Öğretmen Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü, Geleceği Sempozyumu, Ankara: MEB Tebliğler Dergisi,
- Kültür Bakanlığı Dergisi. (1937). *Yeni İlkokul Müfredat Programı*. sayı. 20-1 (Son kanun), ss. 161-197
- Mala N. (2011). *Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim Programlarının Faydacı ve İlerlemeci Ekole Uygunluğu Bakımından Değerlendirilmesi* (Doktora Tezi) İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Menteşe, S. (2005). Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ve Eğitim, *Eğitim ve Toplum*. Cilt: 3, Sayı: 12.
- Mızrak A. (2010) *1980–2009 Yılları Arası Hükümetlerin Eğitim Politikaları ve Bu Politikaların İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansımaları* (Yüksek Lisans Tezi) Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1948). *İlkokul Programı*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1968). *İlkokul Programı*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1997). *Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Program Çalışmaları*, Ankara
- Ocak, G. ve Beydoğan, H.Ö. (2005). *İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi İçerik Standartlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Bazı Değişkenler Açısından Yeterlilik Düzeyi* Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 6 (1), 109- 135. Ankara.
- Oğuzkan, F. (1985). *Orta Dereceli Okullarda Öğretim (Amaç, İlke, Yöntem ve Teknikler)*. Ankara. Emel Matbaacılık.
- Okçabol, R. (2013). *AKP İktidarında Eğitim. Eğitimin Piyasalaşması ve Gericileşmesi*. 1. Baskı. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Okçabol, R. (2014). *AKP'nin Bilimsel Eğitim Karşılığı*. 1. Baskı. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Özalp, O. (1999). “*Cumhuriyet Döneminde Eğitim Politikaları ve Uygulamaları*”, Cumhuriyet Döneminde Eğitim II, MEB, Ankara

- Özçetin, A. (2000). *1998 İlköğretim Hayat Bilgisi 3. Sınıf Programının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Özdem, G.(2007). *Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan Eğitim Politikalarının İlköğretim Okullarında Yarattığı Dönüşümün Değerlendirilmesi* (Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Parlak, İ. (2005). *Kemalist İdeolojide Eğitim; Erken Cumhuriyet Dönemi Tarih ve Yurt Bilgisi Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme*, Ankara: Turhan Kitabevi
- Rosanvallon, P. (2004). *Refah Devletinin Krizi*.(Çev.: Burcu Şahinli). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Soydan, T. (2006). *Türkiye’de Eğitim Reformu: Söylemden Uygulamaya Yeni Liberal/Yeni Muhafazakâr Eğitim Politikaları*. 15. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi - (13-15 Eylül 2006), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Sönmez, V. (1991) *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Adım Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1999). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayınları.
- Süslü, A. (1995), *Cumhuriyet Döneminin Türk Kültürüne Bakışı ve Kültür Politikaları, Tarih Boyunca Anadolu’da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı*. Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye’de Hayat Bilgisi Ders Programlarının Gelişimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 402-410.
- Şaşmaz, A. (2013). *Ak Parti’nin Eğitim Politikası Ne Yönde Değişiyor?*. Cilt II, Sayı 2, 39-46.
- Şen, A. (2013). Osmanlı’dan Günümüze Eğitimde Modernleşme Çabaları. *Ekev Akademi Dergisi* Yıl: 17 Sayı: 57., 477-492
- Şimşek, U., Küçük, B. & Topkaya, Y. (2012). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikalarının İdeolojik Temelleri*. 1-3 Ekim 2012 Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Eğitim Bilimleri Araştırmaları Sempozyumui Sinop Üniversitesi, Sinop.
- Şimşek, S. (2005). *Örnek olaya Dayalı Öğretimin İlköğretim Hayat Bilgisi Dersinde Akademik Başarıya ve Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi*. www.yok.gov.tr.

- Şişman, M. (2002). *Örgüt Kültürü*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Şişman, M. (2016). *Eğitim Bilimine Giriş*. 16. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Tay, B. ve Yıldırım, K. (2013). *Bilgisayar Destekli Öğretimin Hayat Bilgisi Öğretimi Dersinde Başarıya Etkisi ve Yönteme İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri*. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (12) 84-110.
- Tay B. ve Baş M. (2015). *2009 ve 2015 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması*, Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt:X, Sayı:II,341-374
- Terzi, A. (2005), *Uyum Sürecinde Türkiye Eğitim Politikalarının Avrupa Birliği Eğitim Politikaları Doğrultusunda Değerlendirilmesi* (Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Tezbaşaran, A. (2005). *Yeni Program ve Ölçme Değerlendirme*. “I. Uluslararası Seminer: Avrupa Birliği Yolunda Yeni Türk Eğitim Sistemi: 24-25 Eylül, Prensos Otel, İstanbul” toplantısında yapılan konuşma.
- Tezcan, M. (2001). “Eğitimin Toplumsal Temelleri”, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. (Ed: Sönmez, V.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tuna, Y. (2003), “Kalkınma Planlarında Yüksek Öğretim”, *T.C. MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı Milli Eğitim Dergisi*, Güz 2003, Sayı: 160.
- Turan, İ. (2009).“Türkiye’de Siyasal Kültürün Oluşumu”, Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme. (Der.) KALAYCIOĞLU E ve SARIBAY, A. Y. ss. 517-556. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Türe, E. (2013). 1936 İlkokul Programı (Hayat Bilgisi Dersi). (Ed.) Gözütok, F.D. & Bıkmaz, F. *Cumhuriyet’in İlanından 2013’e Öğretim Programlarının Analizi Hayat Bilgisi Örneği* (s. 80-100). Ankara: Yargı Yayınevi
- Uçar, K. (2004). *Milli Eğitim Politikalarının Hayat Bilgisi Ders Kitaplarına Yansımaları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Erzurum*: Atatürk Üniversitesi.
- Uzunkol, E. (2014). *Hayat Bilgisi Öğretiminde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Özsaygı Düzeyleri, Sosyal Problem Çözme Becerileri ve Empati Düzeylerine Etkisi*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Üstel, F. (2004). *Makbul Vatandaş'ın Peşinde; II: Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Variş, F., Gürkan, T., Gözütok, D., Pektaş, S., Gürbüz Türk, O. ve Babadoğan, C. (1991). *Eğitim Bilimine Giriş* (Editör: Variş, F.). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Variş, F. (1996). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Alkım Yayınları.

Variş, F. (1997). *Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler*, Ankara: Alkım Kitap Yayıncılık.

Vatandaş, C.(2010) Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bir Toplumsal Değişim Aracı Olarak Eğitimin Modernleştirilmesi. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 42, 41-62.

Yapıcı, M. (2006). Eğitim politikaları ve etkileri. *Felsefe, Kültür ve Bilim*, 6, 2

Yıldırım, A. (1994). *Program Geliştirme Modelleri ve Ülkemizdeki Program Geliştirme Çalışmalarına Etkileri*. 1. Eğitim Bilimleri Kongresi, Cilt 1, Adana

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz. B. (2004) *Türkiye'de Eğitim Politikası ve Kütüphane*. Ankara: TKD Ankara Şubesi.

<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/KalkinmaPlanlari.aspx> (Erişim Tarihi: 03.05. 2017)

<https://ttkb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-suralari/dosya/12> (Erişim Tarihi: 03.05. 2017)

<http://www.meb.gov.tr/19-mill-egitim-srasi> (Erişim Tarihi: 03.05. 2017)

<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/hp58> (Erişim Tarihi: 03.05. 2017)

<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/hp59> (Erişim Tarihi: 03.05. 2017)

<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/hp60> (Erişim Tarihi: 03.05. 2017)

<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/hp61> (Erişim Tarihi: 03.05. 2017)

<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/hp62> (Erişim Tarihi: 03.05. 2017)

<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/hp64> (Erişim Tarihi: 03.05. 2017)

<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/hp65> (Erişim Tarihi: 03.05. 2017)

(Meb, 2005: Meb, 2015: Meb, 2015) <http://ttkb.meb.gov.tr/program> (Erişim Tarihi: 01.08. 2017).

EKLER

Ek. 1. 2005 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (MEB, 2005)

TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNİN GENEL AMAÇLARI

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları:

1. Genel Amaçlar

Madde 2.

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna da katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı seçkin bir ortağı yapmaktır.

1. HAYAT BİLGİSİ DERS PROGRAMI HAKKINDA

2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim programı için şu ilkeler benimsenmiştir:

- Hayat Bilgisi Dersi Programı, öğretmen ya da konu merkezli değil, çocuk merkezli olmalı; çocuğun bakış açısını yansıtmalıdır.
- Öğrenci kendisine sunulan bilgileri ezberleyerek, edilgen bir biçimde öğrenmeye çalışmak yerine, öğrenme-öğretme sürecine aktif olarak katılmalıdır. Kendisine sunulan uyaranları yorumlamalı, anlamlandırmalı ve bilgiyi bizzat kendisi yapılandırmalıdır.
- Program aracılığıyla öğrencilere kazandırılmak istenen temel bilgi ve beceriler, gerçek yaşamda çocuğun gereksinimleriyle örtüşmelidir. Hızla değişen ve eskiyen, genellikle de çocuğun yaşamında herhangi bir karşılığı olmayan bilgilere programda yer verilmesi gerekmez.
- Program, bireyin yaşam kalitesini artıracak temel becerileri kazanmasına yardımcı olmalıdır. Olabildiğince çok miktarda bilgi depolamak yerine, çocuğun zihinsel yeteneklerini ve kişiliğini her yönüyle geliştirmeye yönelik olmalıdır.
- Hayat bilgisi dersleri yetişkinlere özgü bir “ciddiyet” içinde geçmek zorunda değildir. Aksine, okul ve ders programları çocuğun eğlenme gereksinimini de karşılamalıdır. Bu anlayışla, hayat bilgisi dersi çocuklar için oldukça eğlenceli ve çocukların zevkle katıldıkları bir ders olmalıdır.
- Olaylar ve olgular yaşamın bütünlüğü içinde ele alınmalıdır. Olgular, analitik ve atomistik bir yaklaşımla değil, çocukların gelişimsel özelliklerine de uygun bir biçimde bütüncül ve tematik bir yaklaşımla ele alınarak incelenmelidir.

2004 - 2005 öğretim yılındaki pilot uygulama sonuçları Hayat Bilgisi Özel İhtisas Komisyonu tarafından dikkate alınmış, ilgili kişi ve kurumların programla ilgili görüş ve önerileri de göz önünde bulundurularak gerekli görülen değişiklikler yapılmıştır. Bu şekliyle program 08/08/2005 tarih ve 297 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararıyla onaylanarak 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren Türkiye genelinde uygulamaya konulmuştur.

1.1. PROGRAMIN VİZYONU

Bu programın vizyonu, hayat bilgisi dersine ayrılan zamanın büyük bir bölümünde öğrencilerin kendi girişimleriyle gerçekleştirecekleri ve öğretmenlerin öğrencilere doğrudan bilgi aktarmak yerine sadece ve sadece yol göstereceği etkinlikler aracılığıyla,

- Öğrenmekten keyif alan,
- Kendisiyle, toplumsal çevresiyle ve doğa ile barışık,
- Kendini, milletini, vatanını ve doğayı tanıyan, koruyan ve geliştiren,
- Gündelik yaşamda gereksinim duyulan temel bilgilere, yaşam becerilerine ve çağın gerektirdiği donanıma sahip,
- Değişikliklere dinamik bir biçimde uyum sağlayabilecek kadar esnek,
- **Mutlu** bireyler yetiştirmektir.

KİŞİSEL NİTELİKLER

Programlarda öğrencilere kazandırılmak istenen kişisel nitelikler aşağıda açıklanmıştır.

Öz Saygı

- Kendini ve duygularını fark etme
- Kişisel bakımını yapma
- Kendi farklılığını fark etme
- Geçmişini öğrenme
- Kendisiyle barışık olma
- Etik değerleri bilme ve hayatında bunlara önem verme
- Görev ve sorumluluklarını bilme ve yardımlaşma
- Kuralların gerekliliğini bilme
- Hata yapabileceğini kabul etme
- Kişisel eşyalarını özenli kullanma
- Büyüdükçe değiştiğini fark etme
- Kendisinin ve arkadaşlarının değerli olduğunu kabul etme

Öz Güven

- Güçlü ve zayıf yönlerini tanıma
- Ailesini tanıma ve onlarla işbirliği yapma
- Kurallara neden gerek duyulduğunu bilme
- Hatalardan ders çıkarma
- Gerektiğinde büyüklerinden yardım alma
- Ailede alınan kararlara katılma
- Etik davranışların güven artırıcı olduğunu bilme
- Etkili “hayır” deme
- Zaman içinde, duygu ve düşüncelerinde meydana gelen değişikliklerle ilgili çıkarımda bulunma
- Kendisini ve ailesini ilgilendiren kararlarda görüşünü bildirme
- Haksızlığa uğradığında, bunu sorgulama
- Doğadaki karşılıklı bağımlılığı kavrama

Toplumsallık

- Beslenmek için gerekli araç ve gereçleri kullanma
- Görgü kurallarını uygulama
- Arkadaş edinme ve onlara duygularını söyleme
- Kurallara uymanın sonuçlarını kavrama
- Başkalarının eşyalarını izin alarak kullanma
- Arkadaşlarıyla oyun oynamak ve eğlenmek için gerekeni yapma
- Grup bilinci oluşturma ve grubunun çıkarlarını koruma
- Arkadaşlarına cesaret verme

Sabir

- Oyun oynarken uygun davranışlarda bulunma
- Eğlenmek için uygun zamanı bekleme
- Etkili dinleme
- İsteklerini erteleme
- Amaç belirleme
- Hata yapmanın doğal olduğunu kabul etme
- Duygularını kontrol etme

Hoşgörü

- Arkadaşları ile iyi ilişkiler geliştirme
- Arkadaşlarıyla oynarken uygun davranışlarda bulunma
- Bireysel ve grup çalışmalarında olumlu değerleri gözetme
- Konuşanı dinleme
- Hataları doğal karşılama
- Farklılıkları kabul etme
- Herkesin değerli olduğunu kabul etme
- Sorunlara farklı çözümler önerme
- Duygularını uygun bir dille ifade etme
- Görevlerini yerine getirmekten mutluluk duyma

Sevgi

- Kendini sevme
- Ailesini ve akrabalarını sevme
- Arkadaşlarını ve başkalarını sevme
- Arkadaşlarıyla ilişkilerinde sevgi duygusunu temel alarak onlarla iyi ilişkiler geliştirme
- Okulda karşılaştığı kişilere ve durumlara sevgiyle yaklaşma
- Başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul etme
- Millî ve dinî bayramlarda sevgi duygusunu açığa vurma
- Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını sevme
- Ülkesini sevme
- İnsanları sevme
- Doğayı sevme

Saygı

- Kendine saygı duyma
- Arkadaşlarına saygı duyma
- Okulu ve sınıfı ile ilgili kurallara uyma
- Öğretmenine karşı saygılı olma
- Çevresindeki insanlara karşı saygılı olma
- Ailesine saygılı olma
- Kişisel eşyalarına ve başkalarının eşyalarına saygı gösterme
- Doğaya saygı duyma
- Dünyadaki insanlara saygı duyma
- Türk Bayrağı'na, İstiklâl Marşı'na, Atatürk'e ve Türk büyüklerine saygı duyma

Bariş

- Sorunları fark etme
- Çözüm yollarını fark etme
- Karşılaştığı sorunlarda sorun çözme becerilerini kullanma
- Millî ve dinî bayramları kutlama
- Toplumsal paylaşımlarla yaşama
- Dayanışma içerisinde olma
- Benzerlik ve farklılıkların doğal olduğunu bilme

Yardımsverlik

- Kulüp ve diğer grup çalışmalarında arkadaşlarına yardım etme
- Aile bireyelerine yardımda bulunma
- Okulla ilgili sorunları çözerken arkadaşlarına ve başkalarına yardım etme
- Doğal afetlere uğrayanlara yardım etme
- Kaza ve acil durumlarda başkalarına yardım etme

Doğruluk

- Etik davranışların farkında olma
- Trafikteki doğru ve yanlış davranışları ayırt etme
- İlişkilerinde olumlu değerleri gözetme
- Yanlı davranışların farkında olma
- Yanlılık içermeyen davranışlar sergileme
- Ön yargısız davranma

Dürüstlük

- Arkadaşlarının sergilediği davranışların etik olup olmadığını fark etme
- Ailesinde ve akrabaları arasında sergilenen etik değerleri fark etme
- Kendisinin ve arkadaşlarının etik olmayan davranışlarını fark etme
- Arkadaşlarıyla ilişkilerinde olumlu değerleri gözetme
- Başkalarına ön yargısız davranma
- Başkalarının duyarlılıklarına saygı gösterme
- Kendi ihtiyaçlarını, isteklerini ve görüşlerini çekinmeden ve olduğu gibi ifade etme

Adalet

- Kurallara katılma
- Kurallara uyma
- Etik değerleri ve davranışları fark etme
- Görev paylaşımına katılma ve üzerine düşen görevi yapma
- Türk milletinin sahip olduğu hak ve hürriyetleri araştırma
- Başkalarının duyarlılıklarına saygı gösterme
- Kendi ihtiyaçlarını, isteklerini ve görüşlerini ifade etme
- Kazanmanın ve kaybetmenin doğal olduğunu kabul etme
- Görev dağılımının adil olup olmadığını sorgulama

Yeniliğe Açıklık

- Bilgi edinebilmek için uygun sorular sorma, resimli kaynaklardan yararlanma
- Geçmişten günümüze olan yenilikleri ve değişiklikleri araştırma.
- Geleceği hayal etme ve tasarlama
- Yeni fikirler üretme
- İş birliği yapma
- Problem çözme
- Karar alınırken görüş bildirme ve karar sürecine katılma
- Amaç belirleme
- Yenilikleri deneme cesareti gösterme
- Yenilikleri denemekten zevk alma
- Teknolojik bir ürün tasarlama

Vatanseverlik

- Türk Bayrağı'na ve İstiklâl Marşı'na saygı gösterme
- Şeref Köşesi'ni tanıma
- Millî bayramlara coşkuyla katılma
- Millî bayramları kutlamak için alternatifler üretme
- Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme
- Türkiye'mizin bir bütün olduğunun farkında olma
- Atatürk'ün ulusal bir lider olduğunu kabul etme ve saygı gösterme
- Millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma
- Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenleri belirleme
- Yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme
- Müzelerden yararlanma

Kültürel Değerleri Koruma ve Geliştirme

- Türk Bayrağı'nı ve İstiklâl Marşı'nı bir değer olarak kabul etme
- Millî bayramları kutlama
- Dinî bayramları kutlama
- Yaşadığı yerleşim birimini bir yuva olarak kabul etme
- Ülkesini bir yuva olarak kabul etme
- Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için çaba gösterme
- Müzeleri ve tarihi mekânları koruma ve geliştirme

ÖĞRENCİLERE KAZANDIRILACAK BECERİLER

Eleştirel Düşünme

- Bildiklerini ve bilmediklerini, ayırt etme.
- Bildiklerinin doğruluğunu belirleme
- Olguların nedenlerini sorgulama
- Olaylar ve olgular arasında ilişki kurma
- Sunulan bilginin doğruluğunu ve bütünlüğünü belirleme
- Sunulan bilgideki mantıksızlıkları ve yanlış akıl yürütmeleri tanımlama
- Gerçekler ve kanaatler (olgular ve fikirler) arasındaki farkı fark etme
- Bir eylemin veya davranışın değerini ya da uygunluğunu değerlendirmek için mantıklı ölçütleri teşhis etme
- Fikirler ve görüşler arkasındaki mantığı ifade etme
- Yargıya varma ve mantıklı sonuçlara ulaşma

Yaratıcı Düşünme

- Özgünlük ve yeni fikirler oluşturma
- İnceleme
- Sıra dışı bağlantılar kurma
- Sezgi, duygu ve tutkulara açık olma
- Risk alma, cesaret gösterme ve meydan okuma

Araştırma

- Soru sorma
- Gözlem yapma
- Tahmin etme
- Veri toplama
- Verileri kaydetme
- Verileri düzenleme
- Verileri açıklama
- Araştırma sonuçlarını sunma

İletişim

- Dinleme
- Duygularını ve düşüncelerini yazılı, sözlü veya beden diliyle ifade etme
- Geri bildirim alma-verme
- İletişim araçlarını kullanma
- Davranışsal incelikler sergileme
- Tartışma
- Bağlantı kurma
- Açık fikirli olma
- İkna etme
- Ortak bir amaç çevresinde toplanma

Problem Çözme

- Problemi fark etme
- Problemin kime ait olduğunu belirleme
- Problemi aydınlatmak için uygun sorular oluşturma
- Problemi tanımlama ve açıklama
- Probleme özgü bilgi kaynaklarını tanıma
- Probleme yönelik çözüm seçenekleri belirleme
- Her çözüm yolunun muhtemel sonuçlarını düşünme
- En uygun yolu seçme
- Problemin çözümünde, yardıma gereksinim olup olmadığını belirleme
- Uygun çözüm yolunu uygulama

Bilgi Teknolojilerini Kullanma

- Yönergeyi kullanarak bilgisayarı işletme
- Farklı kaynaklardan toplanmış bilgiyi kaydetme, biçimlendirme, tekrar kullanma
- Biçimlendirdiği bilgiyi sunma
- Metin, grafik, renk, ses efektleri kullanarak çoklu ortamda rapor hazırlama
- Telefonu ve televizyonu kullanarak bilgiye ulaşma
- Günlük hayatta ulaşabildiği teknolojik ürünleri amacına uygun olarak kullanma
- Bilgiyi bulma
- Bilgiyi kullanılabilir biçimde planlama
- Kütüphaneden ve yazılı kaynaklardan yararlanma
- Toplumdaki bilgi kaynaklarını kullanma
- Toplumdaki bireylerle görüşmeler yapma
- Yerel gazeteleri kullanma
- Bilgiye ulaşabilmek için gerekli her türlü kaynağı, araç ve gereci kullanma

Girişimcilik

- Grubun henüz fark edilmeyen ortak ihtiyaçlarına duyarlı olma
- Risk alma
- Yeni fikirlere, bilgi ve becerilere açık olma
- Kendini olası eleştirilere ve başarısızlıklara açık tutma
- Kaybetmeyi göze alarak yenilikleri deneme cesareti gösterme ve bundan zevk alma

Türkçeyi Doğru, Etkili ve Güzel Kullanma

- Türkçeyi doğru kullanma
- Anlaşılabilir bir biçimde konuşma ve yazma
- Doğru anlayıp anlamadığını kontrol etme
- Okunaklı bir şekilde yazma
- Etkili bir şekilde dinleme
- Türkçeyi, duruma uygun olarak kullanma

Karar Verme

- Hangi konuda karar vereceğini belirleme
- Karar alternatifleri üretme
- Verilebilecek kararların sonuçlarını düşünme
- Değerleri betimleme
- En uygun kararı verme
- Kararı uygulama
- Verdiği kararın ve sonuçlarının sorumluluğunu üstlenme

Kaynakları Etkili Kullanma

- Zaman, Para ve Materyal Kullanma
- Bilinçli Tüketici Olma
- Çevre Bilinci Geliştirme ve Çevredeki Kaynakları Etkili Kullanma
- Planlama ve Üretim

Güvenlik ve Korunmayı Sağlama

- Sağlık Güvenlik Kurallarına/Prosedürlerine Uyma
- Doğal Afetlerden Korunma
- Trafikte Güvenliğini Sağlama
- Hayır Diyebilme
- Sağlığını Koruma

Öz Yönetim

- Etik Davranma
- Eğlenme
- Öğrenmeyi Öğrenme
- Amaç Belirleme
- Kendini Tanıma ve Kişisel Gelişimini İzleme
- Duygu Yönetimi
- Kariyer Planlama
- Sorumluluk
- Zamanı ve Mekânı Doğru Algılama
- Katılım, Paylaşım, İş Birliği ve Takım Çalışması Yapma
- Liderlik
- Farklılıklara Saygı Duyma

Bilimin Temel Kavramlarını Tanıma

- Değişim
- Etkileşim
- Neden-Sonuç İlişkisi
- Değişkenlik / Benzerlik
- Karşılıklı Bağımlılık
- Süreklilik
- Korunum

2005 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA ATATÜRKÇÜLÜK KONULARI

Atatürkçülükle İlgili Konular ve Açıklamalar

1. Sınıf

- 1 *Atatürk'ün kişiliğini ve özelliklerini tanımaya ilgi duyuş:* Atatürk'ün vatan ve millet sevgisi vurgulanacaktır. Yurdumuzun Atatürk'ün önderliğinde düşmanlardan kurtarıldığı belirtilecektir.
- 2 *Atatürk'ün hayatıyla ilgili olaylar ve olgular bilgisi:* Atatürk'ün doğum yeri ve tarihi, ailesi, ölüm yeri ve tarihi, Anıtkabir'in yeri konusunda öğrencilerde merak uyandırılarak Atatürk'ün hayatını öğrenmeye istekli olmaları sağlanacaktır.
- 3 *Türk milletinin Atatürk'ün önderliğinde birçok hak ve hürriyete kavuştuğunu fark edebilme:* Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Atatürk'ün önderliğinde kurulduğu örneklerle açıklanacak, Türk milletinin Atatürk'ün önderliğinde birçok hak ve hürriyetlere kavuştuğu belirtilecektir. Milli bayramların toplumdaki milli birlik beraberlik duygusunu güçlendiren özel günler olduğu vurgulanacaktır.
- 4 *Dayanışmanın günlük hayatımızdaki önemini kavrayabilme:* Ailedeki dayanışmaya örnekler vermeleri istenecek, dayanışmanın aile ve toplum hayatındaki gerekli olduğunu fark etmeleri sağlanacaktır. Kurtuluş Savaşı'nın Atatürk'ün önderliğinde Türk milletinin yardımlaşması ve dayanışması sayesinde kazanıldığı belirtilecektir.
- 5 *Atatürk ile ilgili anıları dinlemekten zevk alış:* Öğrencilerin, Atatürk'ün "Kemal" adını almasıyla ilgili anıyı araştırmaları sağlanarak edindikleri bilgileri arkadaşlarıyla paylaşmaları istenecektir. Dinledikleri anıdan ne anladıkları üzerinde durulacaktır.

2. Sınıf:

- 1 *Atatürk'ün kişiliğini ve özelliklerini tanımaya ilgi duyuş:* Atatürk'ün kişisel özelliklerinden sabırlı ve planlı olması, disiplinli çalışması üzerinde durularak Atatürk'ün hayatından örnekler verilecektir.
- 2 *Atatürk'ün öğrenim hayatı bilgisi:* Atatürk'ün ilk öğrenimini yaptığı okulların adları belirtilerek öğrenimini askeri okullarda tamamladığı üzerinde durulacaktır.
- 3 *Türk milletinin Atatürk'ün önderliğinde birçok hak ve hürriyete kavuştuğunu fark edebilme:* Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Atatürk'ün önderliğinde kurulduğu örneklerle açıklanacak, Türk milletinin Atatürk'ün önderliğinde birçok hak ve hürriyetlere kavuştuğu belirtilecektir. Milli bayramların toplumdaki milli birlik beraberlik duygusunu güçlendiren özel günler olduğu vurgulanacaktır.

- 4 *Dayanışmanın günlük hayatımızdaki önemini kavrayabilme:* :Dini bayramların toplumda yardımlaşma ve dayanışma ile birlik ve beraberlik duygusunu güçlendiren özel günler olduğu ve hayatımızı kolaylaştırdığı vurgulanacaktır.
- 5 *Dayanışmanın günlük hayatımızdaki önemini kavrayabilme:* Okulda öğrenciler arasındaki dayanışma üzerinde durularak örnekler vermeleri sağlanacaktır. Dayanışmanın okul hayatımızı kolaylaştırdığı vurgulanacaktır.
- 6 *Dayanışmanın günlük hayatımızdaki önemini kavrayabilme:* Dayanışmanın temelinde sevgi olduğu ve hayatımızı kolaylaştırdığı belirtilecektir
- 7 *İnsanların sahip olduğu hak ve hürriyetleri fark edebilme:* Her çocuğun sahip olduğu öğrenim hakkı ve düşünce hürriyeti üzerinde durulacaktır.
- 8 *Atatürk'ün insan hak ve hürriyetlerine önem verdiğini fark edebilme:* Atatürk'ün hayatından çeşitli örnekler verilerek insan hak ve hürriyetlerine verdiği önem belirtilecektir. Vatandaşlık görevlerinden seçme ve seçilme hakkı üzerinde durulacaktır.
- 9 *Atatürk'ün kişiliğini ve özelliklerini tanımaya ilgi duyuş:* Atatürk' ün kişilik özelliklerinden vatanını ve milletini çok sevmesi üzerinde durulacaktır.
- 10 *Atatürk'ün Türk milletine yaptığı hizmetleri fark edebilme:* Atatürk'ün ülkemizin tam bağımsızlığa kavuşması ve çağdaş milletler seviyesine yükselmesi için verdiği hizmetler (Örneğin meclisin açılışı, başkomutanlık yapması) ve yaptığı köklü değişiklikler (harf inkılabı, kılık kıyafet inkılabı vb) üzerinde durulacaktır.
- 11 *Atatürk'ün hayatıyla ilgili olaylar ve olgular bilgisi:* Atatürk'ün hayatındaki olay ve olgular üzerinde durulacaktır.

3. Sınıf

- 1 *Atatürk'ün güçlükler karşısında yılmadığını fark edebilme:* Atatürk'ün öğrenim hayatında karşılaştığı zorluklara rağmen başarılı bir öğrenci olduğu vurgulanacaktır. Güçlükler karşısında yılmamanın önemi üzerinde durulacaktır.
- 2 *Türk milletinin Atatürk'ün önderliğinde birçok hak ve hürriyete kavuştuğunu söyleme :* İnsan hak ve hürriyetlerine cumhuriyet yönetimiyle kavuşulduğu üzerinde durulacaktır.
- 3 *Atatürk'ün öğrenim hayatı bilgisi:* Atatürk'ün ilk öğrenimini yaptığı okulların adları belirtilerek öğrenim hayatını kurmay subay olarak tamamladığı açıklanacaktır.
- 4 *Atatürk'ün kişiliğini ve özelliklerini tanımaya ilgi duyuş:* Atatürk'ün kişilik özelliklerinden insan sevgisi üzerinde durulacaktır.
- 5 *İnsanların sahip olduğu hak ve hürriyetleri fark edebilme:* İnsanların çeşitli hak ve hürriyetlere sahip oldukları örneklerle açıklanacaktır. Düşünce hürriyeti üzerinde durulacaktır.

- 6 *İnsanların sahip olduğu hak ve hürriyetleri fark edebilme:* İnsanların sahip oldukları hak ve hürriyetleri ile sorumluluklar üzerinde durulacak , örnekler vermeleri istenecektir.
- 7 *Atatürk'ün insan hak ve hürriyetlerine önem verdiğini fark edebilme:* Atatürk'ün önderliğinde kavuştuğumuz hak ve hürriyetler örneklendirilerek Atatürk'ün insan hak ve hürriyetlerine verdiği önem üzerinde durulacaktır.
- 8 *Atatürk'ün kişiliğini ve özelliklerini tanımaya ilgi duyuş:* Atatürk'ün yurdumuzun düşmanlardan kurtarılmasında önder olduğu açıklanacak, kişilik özelliklerinden vatanını ve milletini çok sevmesi üzerinde durulacaktır.
- 9 *Vatandaşlık görevlerini kavrayabilme:* Vatandaş olarak hak ve görevlerimizden bahsedilerek bu hak ve görevlerin (seçme ve seçilme ile askerlik yapma) Cumhuriyet Döneminde düzenlendiği belirtilecektir.
- 10 *Atatürk'ün hayatıyla ilgili olaylar ve olgular bilgisi:* Atatürk'ün hayatındaki olay ve olgular üzerinde durulacaktır Atatürk'ün hayatı hakkında 1. ve 2. sınıfta öğrenilenler tekrar edilerek öğrencilerin resim, müzik, şiir, yazılı anlatım, drama, vb. yollarla öğrendiklerini ifade etmeleri sağlanacaktır.
- 11 *Atatürk'ün kişiliğini ve özelliklerini tanımaya ilgi duyuş:*
- 12 *Atatürk'ün güçlükler karşısında yılmadığını fark edebilme:* Atatürk'ün önceki yıllarda öğrenilen kişilik özelliklerinin yanı sıra, yurdumuzun düşmanlardan kurtarılmasında önder olduğu vurgulanacak ve Kurtuluş Savaşı sırasında karşılaştığı güçlüklerle rağmen ümitsizliğe yer vermediği üzerinde durulacaktır.
- 13 *Atatürk'ün Türk milletine yaptığı hizmetleri fark edebilme:* Atatürk'ün yurdumuzu düşmanlardan kurtardığı vurgulanacak, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Atatürk'ün önderliğinde kurulduğu açıklanacaktır.

Ek.2. 2015 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (MEB, 2015)

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vizyonu; temel yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, öz güveni yüksek, çevresi ve kendisiyle barışık, millî ve manevi değerleri içselleştirmiş bireyler yetiştirmektir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Amaçları

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda öğrencilerin;

1. Okulu ve okul içindeki ilişkileri tanımasını,
2. Grupla çalışma, akranlarıyla iş birliği yapma ve sosyal katılım becerilerini geliştirmesini,
3. Fiziksel ve kişisel özellikleri ile kendini tanımasını,
4. Aileye ve aile içi ilişkilere dair bir anlayış geliştirerek aile ile ilgili temel değerleri içselleştirmesini,
5. Kişisel bakım becerilerini geliştirmesini,
6. Kaynakları verimli kullanma becerilerini geliştirmesini,
7. Zamanı algılama ve etkili kullanma becerilerini geliştirmesini,
8. Sağlıklı ve dengeli beslenme becerilerini ve alışkanlıklarını geliştirmesini,
9. Evde, okulda ve okulun dışında kişisel güvenliğini sağlama becerilerini geliştirmesini,
10. Bilişim teknolojilerini bilinçli ve güvenli kullanım becerilerini geliştirmesini,
11. Millî, manevi ve insani değerleri içselleştirmesini,
12. Düşünme, sorgulama, farklı düşünceler ve çözümler üretme becerilerini geliştirmesini,
13. Doğayı ve çevreyi temiz tutma ve koruma becerilerini geliştirmesini,
14. Doğa ile ilgili sorular sorabilme, gözlem yapabilme, gözlem sonuçlarını gruplama, sınıflama ve karşılaştırma yoluyla bilimsel bir anlayış geliştirmesini

sağlamaktır. Burada ifade edilen genel amaçların her birinin kazanımlarda karşılığı yer almaktadır. Öğrenme etkinliklerinin planlanmasında ve öğretim materyallerinin hazırlanmasında, genel amaçlarla kazanımlar bir bütünlük içinde değerlendirilmelidir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Beceri ve Değerleri

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı beceri ve değerleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Beceriler	Değerler
Araştırma	Adalet
Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanma	Bilimsellik
Değişim ve Sürekliliği Algılama	Çalışkanlık
Dengeli Beslenme	Dayanışma
Doğayı Koruma	Doğa Sevgisi
Girişimcilik	Doğruluk
Gözlem	Dürüstlük
İletişim	Estetik
İş Birliği	Güven
Karar Verme	Hoşgörü
Kaynakların Kullanımı	Merhamet
Kendini Koruma	Misafirperverlik
Kendini Tanıma	Öz Güven
Kişisel Bakım Kurallara Uyma	Paylaşma
Mekânı Algılama	Sabır
Millî ve Kültürel Değerleri Tanıma	Saygı
Öz Yönetim	Sevgi
Sağlığını Koruma	Sorumluluk
Sorun Çözme	Vatanseverlik
Sosyal Katılım	Yardımlaşma
Zaman Yönetimi	

2015 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA ATATÜRKÇÜLÜK KONULARI

1. SINIF

1.5. Ülkemi Seviyorum

Bu ünite de öğrencilere; ülkesinin genel özellikleri, Atatürk'ün Millî Mücadele'de liderliği, millî ve dinî bayramlar, yakın çevresinde bulunan tarihî ve turistik mekânlar ile yetiştirilen ürünler gibi konulara ilişkin bilgi, beceri ve değerleri kazandırmak amaçlanmaktadır.

Ünite Kazanımları

- 1.5.1. Millî bayramlar ile ilgili etkinliklere katılır.
29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ve 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı ile bu bayramların anlamı üzerinde durulacaktır.
- 1.5.2. Millî bayramlar ile Atatürk ilişkisini kavrar.
Öğrencinin gelişim seviyesine uygun olarak 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'nın millî bayram olmasının Millî Mücadele ile ilişkisi ve Atatürk'ün liderliği üzerinde durulacaktır.

2. SINIF

2.5. Ülkemi Seviyorum

Bu ünite de öğrencilere; Türk bayrağı, İstiklal Marşı, millî ve dinî bayramların önemi, Atatürk'ün Millî Mücadele'de liderliği, Türkiye'nin Dünya üzerindeki yeri, yakın çevresindeki kültürel miras öğeleri ve üretim faaliyetleri gibi konulara ilişkin bilgi, beceri ve değerleri kazandırmak amaçlanmaktadır.

Ünite Kazanımları

- 2.5.1. Millî bayramlar ile ilgili etkinliklere katılır.
29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı ve 30 Ağustos Zafer Bayramı ile bu bayramların anlamı üzerinde durulacaktır.

2.5.2. Millî bayramlar ile Atatürk ilişkisini kavrar.

Öğrencinin gelişim seviyesine uygun olarak 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'nın millî bayram olmasının Millî Mücadele ile ilişkisi ve Atatürk'ün liderliği üzerinde durulur.

3. SINIF

3.5. Ülkemi Seviyorum

Bu ünite de öğrencilere; kendi görev ve sorumlulukları, yakın çevrede bulunan tarihi eserlerin özellikleri, milletin ortak mallarının kullanımı, yakın çevresinde bulunan yönetim birimleri, yakın çevresinde yapılan üretim faaliyetleri, Atatürk'ün Millî Mücadele'de liderliği ile millî ve dinî bayramlar gibi konulara ilişkin bilgi, beceri ve değerleri kazandırmak amaçlanmaktadır.

Ünite Kazanımları

3.5.1. Millî bayramlar ile ilgili etkinliklere katılır.

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı ve 30 Ağustos Zafer Bayramı ve bu bayramların anlamı üzerinde durulacaktır.

3.5.2. Millî Mücadele'de Atatürk'ün liderliğini açıklar.

Millî mücadelede halkın fedakârlıkları, Çanakkale ve 30 Ağustos Zaferleri açıklanarak Atatürk'ün liderliği üzerinde durulacaktır.

Ek.3. 2017 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (MEB, 2017)

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ile Temel İlkeleri esas alınarak hazırlanmıştır. Programın asıl amacı; temel yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, yaşadığı toplumun değerlerini özümseyen, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, üreten ve ülkesini seven bireyler yetiştirmektir.

İlkokul çağındaki öğrencilere birey, toplum ve doğa ekseninde temel bilgi, beceri ve değerler kazandırmayı hedefleyen Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı çerçevesinde öğrenciler;

- Kendini ve yaşadığı çevreyi tanır.
- Aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur.
- Millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getirir.
- Kişisel gelişimini sağlamak için yapması gerekenlerin farkında olur.
- Kişisel bakım becerilerini geliştirir.
- Sağlıklı ve güvenli yaşam sürme bilinci edinir.
- Sosyal katılım becerisi kazanır.
- Zamanı ve mekânı algılama becerisi edinir.
- Kaynakları verimli kullanma becerisi geliştirir.
- Öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanır.
- Temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanır.
- Ülkesini sever, tarihî ve kültürel değerlerini yaşatmaya istekli olur.
- Doğaya ve çevreye karşı duyarlı olur.
- Bilgi ve iletişim teknolojilerini amacına uygun olarak kullanır.

Burada ifade edilen genel amaçların her birinin kazanımlarda karşılığı yer almaktadır. Öğrenme etkinliklerinin planlanmasında ve öğretim materyallerinin hazırlanmasında, genel amaçlarla kazanımlar bir bütünlük içinde değerlendirilmelidir.

ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA TEMEL BECERİLER

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan temel yaşam becerileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir

<ol style="list-style-type: none"> 1. Araştırma 2. Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanma 3. Değişim ve Sürekliliği Algılama 4. Dengeli Beslenme 5. Doğayı Koruma 6. Girişimcilik 7. Gözlem 8. İletişim 9. İş Birliği 10. Karar Verme 11. Kariyer Bilinci Geliştirme 12. Kaynakların Kullanımı 	<ol style="list-style-type: none"> 13. Kendini Koruma 14. Kendini Tanıma 15. Kişisel Bakım 16. Kurallara Uyma 17. Mekânı Algılama 18. Millî ve Kültürel Değerleri Tanıma 19. Öz Yönetim 20. Sağlığını Koruma 21. Sorun Çözme 22. Sosyal Katılım 23. Zaman Yönetimi 24. Sorumluluk Bilinci
--	---

ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA DEĞERLER EĞİTİMİ

2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda dersin doğasına ve kazanımlara uygun olarak aşağıdaki değer ifadelerine yer verilmiştir.

<ol style="list-style-type: none"> 1. Adalet 2. Aile Birliğine Önem Verme 3. Bağımsızlık 4. Bilimsellik 5. Çalışkanlık 6. Dayanışma 7. Doğal Çevreye Duyarlılık 8. Kültürel Mirasa Duyarlılık 9. Doğruluk 10. Dostluk 11. Dürüstlük 12. Estetik, 	<ol style="list-style-type: none"> 13. Güven 14. Merhamet 15. Misafirperverlik 16. Paylaşma 17. Sabır 18. Saygı 19. Sevgi 20. Sorumluluk 21. Vatanseverlik 22. Vefa 23. Yardımseverlik
--	---

2017 HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA ATATÜRKÇÜLÜK KONULARI**1. SINIF****5. Ünite Ülkemizde Hayat**

1.5.4. Atatürk'ün hayatını bilir.

1.5.5. Millî gün ve bayramlara katılmaya istekli olur.

2. SINIF**5. Ülkemizde Hayat**

2.5.3. Atatürk'ün çocukluğunu araştırır.

2.5.4. Millî gün ve bayramların önemini kavrar.

3. SINIF**5. Ülkemizde Hayat**

3.5.8. Atatürk'ün kişilik özelliklerini araştırır.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Mahmut KARATAY

Doğum Tarihi : 27.12.1071

İletişim Bilgileri : Munzur Üniversitesi Çocuk gelişimi Programı

E-Posta Adresi : mahmutkaratay@munzur.ed

Öğrenim

Durumu :

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Sınıf Öğretmenliği	Süleyman Demirel	1990-1995
Yüksek Lisans	Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi, Teftişi, Ekonomisi ve Planlaması Tezsiz Yüksek Lisans	Ankara Üniversitesi	2003-2006

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Sınıf Öğretmeni	Yozgat	1995-1996
Sınıf Öğretmeni	Elazığ	1997-1999
Sınıf Öğretmeni	Diyarbakır	2000-2001
Sınıf Öğretmeni	Ankara	2001-2007
Sınıf Öğretmeni	Kars	2008-2011
Sınıf Öğretmeni	Tunceli	2011-
Öğretim Görevlisi	Munzur Üniversitesi	2012- Halen görevde